

ОДБРАНА

Година X ■ Број 220 ■ 15. новембар 2014. ■ цена 100 динара ■ 1,20 евра

СА СРПСКИМ МИРОВЊАЦИМА НА ЈУГУ ЛИБАНА

Интервју

**БРИГАДНИ ГЕНЕРАЛ ПЕТАР ЦВЕТКОВИЋ
ЗАСТУПНИК ДИРЕКТОРА ВБА**

КОРУПЦИЈА ПОД „МЕРАМА“

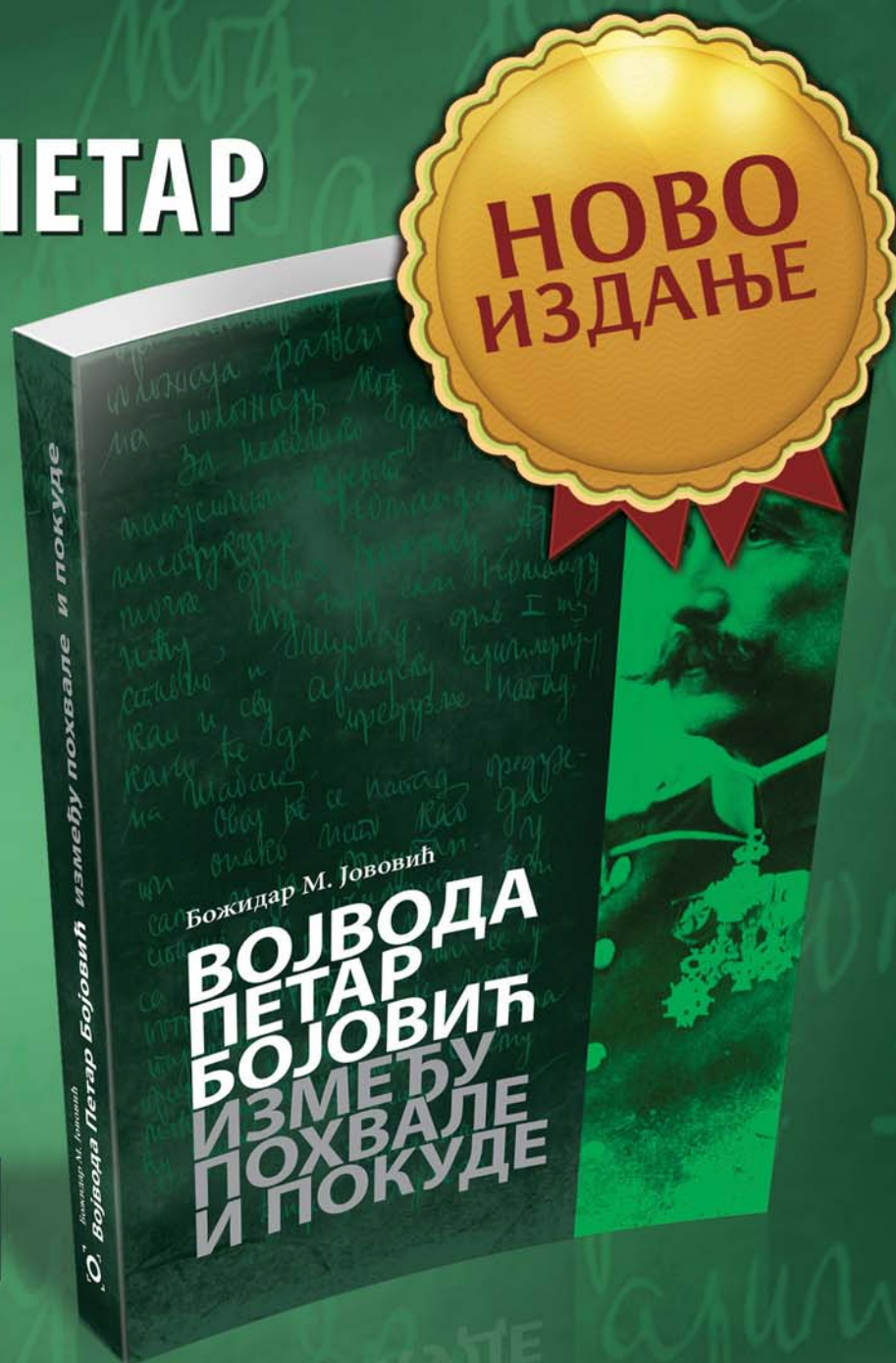
ВОЈВОДА ПЕТАР БОЈОВИЋ

ИЗМЕЂУ ПОХВАЛЕ И ПОКУДЕ

аутора Божидара Јововића

Ретко је ко, као професор Јововић, у једној реченици исказао суштину трагичног односа државе и њене војске: „Српска војска створила је државу која ју је уништила, а социјалистичка војска чувала је друштво које ју је на најсрамнији начин урушило.“ Историјска правилност да „велики догађаји стварају велике људе, а велики људи стварају велика дела“ још једном се потврдила на примеру војводе Петра Бојовића. Последњи српски војвода Војске Краљевине Србије и Војске Краљевине СХС надживео је Краљевину Југославију и вероватно се још једном уверио у заблуде југословенства, у које војвода Мишић никада није веровао.

Броширано / ф. 14×20,5 / 592 стр.
шифра: 111317
Цена: 1.155,00, са попустом: 808,50

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем књигу:

1. Шифра 111317/„ВОЈВОДА ПЕТАР БОЈОВИЋ – ИЗМЕЂУ
ПОХВАЛЕ И ПОКУДЕ“, по цени од 808,50 динара

Купац

ЈМБГ

Адреса становања, улица и број

Место

Телефон

Потпис наручноца

Плаћање наручених издања врши се унапред. Доказ о уилаши целокујној износа досшавиши МЦ „Одбрана“, након чега испоручујемо књиге. Куйљена издања биће досшављена поштексиресом на шереш куйца.

ОДБРАНА

Медија центар „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
е-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs, www.mod.gov.rs

МЕМОАРИ ГЕНЕРАЛА СВЕТОМИРА СВЕТЕ ЂУКИЋА - БАЛКАНСКИ РАТОВИ

Мемоари генерала и председника Олимпијског комитета Србије (Југославије) Светомира Ђукића највећим делом обухватају његово активно учешће у ратовима за ослобођење и уједињење Срба, Хрвата и Словенаца 1912–1918. Рукопис мемоара настајао је на основама дневничких белешки које су вођене током рата, а потом допуњаване 1922. године током службе у Загребу и у позним годинама живота у емиграцији (1957–1959). А генерал пише: „Зарекао сам се да ћу у случају рата искрено бележити сензације свих чула, осећања – и своја и људи у окружењу, све што видим, чујем, привидим или причујем. И... то сам учинио: бележио сам свако треперење душе бораца, искрено и тачно”.

Броширано / ф. 14×21 / 248 стр./ шифра: 111314
Цена: 440,00, са попустом: 308,00

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА”, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем књигу:
Шифра 111314/„МЕМОАРИ ГЕНЕРАЛА СВЕТОМИРА
СВЕТЕ ЂУКИЋА – БАЛКАНСКИ РАТОВИ”, по цени од 308,00 динара

Купац

ЈМБГ

Адреса становања, улица и број

Место

Телефон

Потпис наручиоца

Плаћање наручених издања врши се унапред. Доказ о ујлашти целокућној износа доставијши МЦ „Одбрана”, након чега испоручујемо књије. Купљена издања биће достављена поштексиресом на шереш куйца.

Миливоје Рајковић

ВЛАДАРИ СРПСКИХ ЗЕМАЉА

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА”, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем књигу:
Шифра 111302/„ВЛАДАРИ СРПСКИХ ЗЕМАЉА”, по цени
од 646,80 динара

Купац

ЈМБГ

Адреса становања, улица и број

Место

Телефон

Потпис наручиоца

Плаћање наручених издања врши се унапред. Доказ о ујлашти целокућној износа доставијши МЦ „Одбрана”, након чега испоручујемо књије. Купљена издања биће достављена поштексиресом на шереш куйца.

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Рајника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Стевица С. Карапанџин, пуковник

Главни и одговорни уредник

мр Раденко Мутавџић

Заменик главног уредника

Владимир Почуч, потпуковник

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић

Новинари

Сања Анђелковић

Владимир Вјештић

Мирјана Крстовић, потпоручница

Биљана Миљић

Александар Петровић, капетан

Стални сарадници

Станислав Арсић, др Себастиан Балаш,

др Славиша Влацић, Милосав Ц. Ђорђевић,

др Милан Мијалковски, др Зоран Миладиновић,

др Миљан Милкић, Будимир М. Попадић

Никола Остојић, Александар Радић, Влада Ристић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликковни уредник),

Станислава Струњаш, Марија Марић,

Слободан Михаиловић

(технички уредници)

Фотографија

Стефана Савић (уредница),

Горан Станковић, Душка Стефановић,

Јово Мамула, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактор

мр Наташа Николић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

odbrana@mod.gov.rs

redakcija@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ

месечно 160 динара. За претплатнике преко

Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 220

Припадници Војске
Србије крећу
у патролу
у јужном Либану

СНИМИО

Горан СТАНКОВИЋ

СПЕЦИЈАЛНИ
ПРИЛОГ

АРСЕНАЛ 95

Дан примирја у Првом светском
рату – 11. новембар

ЗАЈЕДНИЧКА
ИСТОРИЈА
ЕВРОПСКОГ
КОНТИНЕНТА

Увежбавање Речне флотиле

КОЛЕКТИВНА
УМЕШНОСТ

Вежба припадника 25. батаљона
војне полиције

НОЋНА СТРАЖА
ЦРНИХ БЕРА

Са српским мировњацима
на југу Либана

ЗЕМЉА НЕСПОКОЈА

8 Бригадни генерал Петар Цветковић,
заступник директора ВБА

КОРУПЦИЈА ПОД „МЕРАМА”

14 Састанак министра одбране
са представницима синдиката наменске

ДОГОВОР И ДОБРА САРАДЊА

19 Генерал Лацковић стоти пут дао крв
НЕМА НИШТА ХУМАНИЈЕ

36 Успешна сарадња Мањифика
и ансамбла „Бинички”

„МОНТЕВИДЕО, ХВАЛА ТИ”

39 Изложба фотографија војне параде
„КОРАК ПОБЕДНИКА”

У ДОМУ ВОЈСКЕ

41 Повлачење Српске војске 1915.

ПУТ КА ГОЛГОТИ

42 Помоћ Србији у Првом светском рату

СРПСКЕ ЕНГЛЕСКИЊЕ

49 Церски полумаратон

ЈУНАЦИМА У СЛАВУ

Реч уредника

МИРОТВОРЦИ

Неколико догађаја скренуло је поново пажњу на значај учешћа Војске Србије у мировним операцијама. Недавним одржавањем регионалног скупа о мировним мисијама Уједињених нација са називом „Бити миротворац” у Београду, исказано је уважавање спољне политике Србије и њено деловање на промоцији и очувању мира и безбедности у свету.

Избор Београда за домаћина овог петог по реду регионалног скупа, после Њујорка, Куала Лумпура, Берлина и Буенос Ајреса, потврда је доприноса који Србија и регион Западног Балкана дају мировним напорима Уједињених нација, упућујући своју војску, полицију и медицинске тимове у бројне операције очувања мира.

Користи од оваквог ангажмана су вишеструке. Сврставање у снаге мира и напретка снажи међународну позицију државе, јача партнерске везе са другим земљама учесницама операција и шири безбедносну мрежу против све комплекснијих претњи миру, али и сигурности грађана.

Учешће у мултинационалним операцијама УН и операцијама Европске уније у оквиру Заједничке безбедносне и одбрамбене политике, подстиче процес трансформације и реорганизације целокупног система одбране, укључивање у колективне системе безбедности и достизање потребног нивоа интероперабилности јединица Војске Србије. Искуства из мировних мисија унапређују способности учесника, овладавање процедурама и успешан рад у мултинационалном окружењу, чинећи Војску Србије све пожељнијим и поузданијим партнером у сарадњи са страним армијама.

Због тога је ових дана било истинско задовољство слушати похвалне речи српским мировњацима у Либану и на Кипру, које су дошле и са најмеродавнијих места у командама мисија, али и од представника локалних заједница са којима је остварена веома садржајна цивилно-војна сарадња. Чули смо најповољније оцене о професионализму наших припадника, њиховој обучености и посвећености испуњењу и најтежих задатака. Зато се очекује повећање српског контингента у мисији UNIFIL. Поред ангажовања у оквиру шпанског контингента у сектору „Исток“, предложено је додатно упућивање припадника Војске Србије у сектор „Запад“ у оквиру италијанског контингента.

А повећање броја наших мировњака, са садашњих 237 у десет мировних мисија УН и ЕУ, уследиће већ од децембра, упућивањем 68 припадника који ће формирати лаку пољску болницу нивоа 2 у мисији MINUSCA у Централноафричкој Републици, где већ имамо два војна посматрача и два штабна официра.

Тиме ћемо учврстити високо место међу првих десет европских земаља по броју ангажованих припадника у седам мировних мисија Уједињених нација и три мисије Европске уније које се изводе у складу са резолуцијама Савета безбедности УН. ■

Раденко МУТАВЦИЋ

ДАН ПРИМИРЈА У ПРВОМ СВЕТСКОМ РАТУ – 11. НОВЕМБАР

Заједничка историја европског континента

Наша земља баштини заједничку историју европског континента и, одолевајући бројним изазовима кроз своју прошлост, бирала је напредну страну, тежећи слободи, независности и свеопштем прогресу – поручено је с централне свечаности у Београду

Уз највише државне и војне почести, председник Републике Србије Томислав Николић, у пратњи начелника Генералштаба Војске Србије генерала Љубише Диковића, положио је лоровов венац на Спомен-костурницу јунаку на Авали, поводом Дана примирја у Првом светском рату – 11. новембра. У спомен-књигу уписао је: „Са овог места, из ваше жртве, Србија црпи снагу за пут напред. Не треба бринути за судбину Србије којој сте ви узор.“

Централна државна свечаност одржана је код Спомен-костурнице бранилаца Београда у Првом светском рату, у оквиру комплекса Новог гробља.

Венце су положили председник Владе Александар Вучић, делегација Војске Србије, коју је предводио бригадни генерал Станко Васиљевић, представници министарстава, Града Београда, амбасадори и изасланици одбране Аустрије, Аустралије, Белгије, Бугарске, Грчке, Италије, Канаде, Мађарске, Немачке, Румуније, Руске Федерације, САД, Словачке, Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске, Француске, Холандије и Чешке у нашој земљи, те представници удружења која негују традиције ослободилачких ратова.

Делегација Војске Србије положила је венце и на гробљу ратника Комонвелта, Спомен-костурници руских војника и на Француском војном гробљу.

Говорећи о значају обележавања Дана примирја, премијер Вучић истакао је да наша земља баштини заједничку историју европског континента и да је, одолевајући бројним изазовима кроз своју прошлост, бирала напредну страну, тежећи слободи, независности и свеопштем прогресу.

– Први светски рат, посебно трагичан за европске народе, почео је управо нападом моћних царстава на малу Краљевину Србију. Четири ратне године испуњене страдањем цивилног становништва, српских војника, разарањем културних и материјалних добара, али и великих војних победа, обележили су историју у претходном веку. О томе сведочи и чињеница да је мало породица у Србији које нису изгубиле макар једног члана током рата – нагласио је премијер Вучић, додајући да нас управо обим и последица страдања нашег народа обавезују на активно сећање, борбу против стереотипа неразумевања и сваког облика мржње.

Примирје у Првом светском рату и престанак непријатељстава потписано је 11. новембра 1918. у Француској, у специјалном вагону маршала Фердинанда Фоша. Обележа-

вања Дана примирја представља чин одавања почести свим жртвама оружаних снага и цивилима пострадалих током рата. Примирје, које је било на снази све до закључивања коначног мировног споразума у Версају, 28. јуна 1919, обележава се у свим земљама које су потписале споразум. ■

С. АНЂЕЛКОВИЋ
и Б. МИЉИЋ
Снимили
Д. СТЕФАНОВИЋ
и Д. БАНДА

ПОЧАСНА ПАЉБА

Уочи Дана примирја, са Савског платоа на Калемегдану, припадници Гарде Војске Србије испалили су 10 почасних плотуна из шест артиљеријских оруђа. Почасној паљби присуствовали су заменик начелника Генералштаба генерал-потпуковник Јовица Драганић, начелник Управе за планирање и развој генерал-мајор Душан Стојановић, командант Гарде бригадни генерал Миломир Тодоровић и многобројни грађани.

Министар Гашић у посети Белорусији

Министар одбране Братислав Гашић састао се у Минску са министром одбране Белорусије генерал-потпуковником Јуријем Викторовичем Жадобином, са којим је констатовао да су свеукупни политички односи две земље одлични и да у њима не постоје отворена питања.

Током разговора о актуелним политичко-безбедносним темама, министар Гашић истакао је да српско председавање ОЕБС-ом у 2015. години представља част за нашу земљу, али и одговорност, имајући у виду озбиљне кризе и конфликте који потресају различите делове света.

Говорећи о кризи у Украјини, министар одбране рекао је да Србија поштује територијални интегритет и суверенитет свих држава чланица Уједињених нација и да се залаже за мирно решавање проблема. Истакао је да се не разматра увођење санкција Русији, првенствено због традиционалног пријатељства два народа.

Такође је навео да је чланство у Европској унији наш стратешки циљ, те да Србија жели да оствари сарадњу и добре односе са свим партнерима, и на истоку и на западу. Нагласио је да се сарадња с НАТО-ом одвија у оквиру Програма „Партнерство за мир“ и да Србија наставља политику војне неутралности.

Министри су потписали Споразум о сарадњи у области одбране, чиме ће се створити формално-правни услови за даље унапређење сарадње.

Званичници две земље Гашић и Жадобин сложили су се да постоји простор за унапређење и интензивирање билатералне војне сарадње, која се до сада одвијала у војноекономској и научнотехничкој области. Договорили су се да се у наредном периоду одржавају редовне билатералне консултације на годишњем нивоу, како би се дефинисали модалитети сарадње. Предложено је успостављање сарадње војнообавештајних и безбедносних служби у функцији борбе против тероризма, те успостављање војно-војне, војнообразовне и војномедицинске сарадње.

Током боравка у Белорусији, министар одбране Братислав Гашић разговарао је и са замеником премијера Владе Петром Прокоповичем и првим замеником председника Државног војноиндустријског комитета Игором Биковим. Посетио је Војну академију и 558. авијацијски ремонтни завод, те положио венац на споменик-обелиск на Тргу победе у Минску. ■

Сусрет са амбасадорком Француске

7

Новоименована амбасадорка Француске у Београду Кристин Моро и министар одбране Братислав Гашић разговарали су, 3. новембра, о унапређењу билатералне војне сарадње Србије и Француске.

Саговорници су се сложили да је однос две земље традиционално добар и пријатељски, што су потврдили и уговором о стратешком партнерству. Такође, констатовали су да је сарадња у области одбране интензивна, те да подстиче остале државе Европске уније да у Србији виде поузданог партнера.

Нагласили су значај сарадње у мировним мисијама, посебно у мултинационалним операцијама Уније за управљање кризама. Министар Гашић информисао је амбасадорку Моро о плану ангажовања српских мировњака у наредном периоду и захвалио на логистичкој подршци коју Француска пружа нашим снагама у Џибутију. ■

Састанак са амбасадором Индонезије

Да су политички односи Србије и Индонезије добри, те да постоји тенденција њиховог унапређења, потврдили су на састанку 30. октобра у Београду министар одбране Братислав Гашић и амбасадор Индонезије у Београду Семјуел Самсон. Саговорници су се сложили да су климатске промене у свету, као узрок поплава које су задесиле и Србију и Индонезију, показале колико је значајно регионално и глобално повезивање у пружању помоћи и отклањању последица таквих катастрофа.

Двојица званичника разговарала су и о актуелним политичким и безбедносним темама, те о унапређењу војномедицинске и војнообразовне сарадње. Делегација Индонезије учествовала је недавно на Трећем паневропском војномедицинском конгресу у Београду, а делегација Универзитета одбране Индонезије посетиће у децембру наш универзитет одбране и размотрити модалитете за школовање и усавршавање својих официра у тој образовној установи. ■

БРИГАДНИ ГЕНЕРАЛ
Коруп

Војнобезбедносна агенција дочекује свој дан посвећена редовним обавезама – контраобавештајној заштити лица и објеката Министарства одбране и Војске Србије, борби против екстремизма и организованог криминала, који прети систему одбране. Велики и значајни задаци, које су њени припадници реализовали у протеклом периоду, показали су да ВБА има и стручност и капацитет да одговори претњама безбедности. Примена законских овлашћења, која се односе на тајни надзор, за сада даје резултате, нарочито када је реч о економском криминалу и злоупотребама службеног положаја.

ЦИЈА ПОД „МЕРАМА“

О раду служби безбедности у Србији одувек се међу „обичним светом“ много говорило, а мало знало. Премда је током последње деценије дошло до значајног „отварања“ према јавности, тајне службе суштински нису компромитовале ниједно начело конспиративности рада, нарочито када је реч о методологији извођења тајних операција. Тај својеврсни „потпис“ сваке службе остаће тајна све док она постоји, јер би се у противном деловање такве организације обесмислило.

Разумљиво је, стога, што у већој или мањој мери постоји незадовољство дела јавности, нарочито „невладиног сектора“, која под образложењем поштовања начела цивилне и демократске контроле служби безбедности можда жели да оде корак преко линије која представља тајни забран агентуре. То се, посебно, односи на онај део рада служби који се тиче привременог ограничавања уставних права и слобода, то јест примене мера и поступака тајног надзора.

Бригадни генерал Петар Цветковић, заступник директора Војнобезбедносне агенције, поводом 12. новембра – дана те агенције, говори о изазовима с којима се суочава служба којом руководи, стању безбедности у систему одбране, најавама реформе сектора безбедности, искуствима у примени „мера“, али и неким занимљивим детаљима као што је учешће ВБА у организацији посете председника Руске Федерације Владимира Путина Београду и војној паради „Корак победника“.

○ *Господине генерале, шта нам можете рећи о стању безбедности у систему одбране?*

– Стање безбедности у Министарству одбране и Војсци Србије, као и на територији наше земље, у целини,

јесте стабилно. Међутим, ВБА и остале ресорне службе константно прате индикаторе могуће дестабилизације безбедносне ситуације.

○ *Који су то индикатори, на шта посебно обраћаће пажњу?*

– Пре свега мислим на екстремизам свих облика, затим на индикаторе који указују на угрожавање стања на Косову и Метохији, на југу централне Србије и у Рашкој области деловањем криминално-екстремистичких група, али и на откривање података о посто-

Пажљиво пратимо пораст радикалног тумачења ислама и одласка лица из Рашке области на ратишта на Блиском истоку

јању криминалне делатности у, и према, систему одбране. Реч је о случајевима злоупотребе службеног положаја, корупције у области набавке и продаје наоружања и војне опреме, располагања пољопривредним земљиштем, примања мита у области здравства и решавања статусних питања, случајевима крађе оружја, муниције и минско-експлозивних средстава, те проблемима са заштитом тајних података и информационо-телекомуникационих система.

Када говоримо о деловању екстремних организација и група, не располажемо сазнањима да је њихова активност усмерена ка Министарству и Војсци, тако да нисмо дубље ангажовани у тој области. Сва расположива сазнања до којих долазимо прослеђујемо Безбедносно-информативној агенцији, као што и они нама прослеђују све оно што се тиче система одбране.

○ *Јавношћу је прилично узнемирио марш униформисане гру-*

пе припадника Исламске заједнице, такозвани „поход на Хецет“, поводом сејтембра у Новом Пазару. Има ли то, сем симболике, неких назнака паравојног организовања?

– Нема индиција да ту постоји паравојно организовање. Различита су гледишта људи и извештача с тог подручја да ли је реч о стварном паравојном организовању или само о „перформансу“. Наша агенција прати ситуацију, евидентирали смо све присутне на тој манифестацији, поименично знамо ко је учествовао у томе, знамо одакле потичу, из којих су редова. Треба рећи да они нису имали званична војна обележја, нису изразили претњу или лошу намеру према систему одбране, тако да нисмо предузимали даље кораке.

○ *Ипак, верски екстремизам постоји у Рашкој области.*

– Пажљиво пратимо пораст радикалног тумачења ислама и одласка лица из Рашке области на ратишта на Блиском истоку. Оно што нас занима

Када говоримо о деловању екстремних организација и група, не располажемо сазнањима да је њихова активност усмерена ка Министарству и Војсци, тако да нисмо дубље ангажовани у тој области

није политички ни верски контекст појаве, већ безбедносни аспект, пре свега могућност да се повратници с ратишта евентуално инфилтрирају у наше саставе или да испланирају и изведу напад на припаднике и објекте Војске.

○ *Југ Србије, нарочито део уз административну линију с Косовом и Метохијом у свим без-*

бедносним проценама слови за поштенцијално кризно жариште.

– Активности наоружаних криминално-екстремистичких група с Косова и Метохије у вези с бесправном сечом шуме представљале су најчешћи узрок дестабилизације у Копненој зони безбедности. Војнобезбедносна агенција идентификовала је одређени број лица с територије Покрајине и њихових помагача с југа Србије. Сарадња с КФОР-ом по овом питању је добра. Агенција је преко Генералштаба захтевала да КФОР предузме конкретне мере за сузбијање ове појаве, нарочито после трагичних догађаја у септембру када је убијен припадник Жандармерије. Стање се сада поправља, али ми немамо илузију да ће криминалне групе у потпуности престати такве активности, јер им оне доносе финансијску добит. Отежавајућа околност јесте незаинтересованост привремених косовских институција да спрече тај криминал. Штавише, према нашим сазнањима, бесправна сеча шуме одвија се у спрези с појединим утицајним лицима и фирмама са Косова и Метохије.

○ *Сарадња Војске са Жандармеријом у Копненој зони безбедности, по свему судећи, стандардно је добра. Међутим, сенку на тај однос бацало је догађај на дан одржавања „Параде поноса“, када су припадници Жандармерије претиукли двојицу припадника војне полиције из састава „Кобри“, као и лица која су штићеници. Шта је ВБА учинила у тој истрази?*

– Случај који сте навели је у рукама тужилаштва, и ја у овом тренутку не бих говорио о томе какве су индикације, нити докле се стигло у истрази. Војнобезбедносна агенција доставила је тужилаштву исказе и одговарајућу документацију, па смо свој посао на тај начин окончали.

○ *Случај појављивања мале бесилошне летелице, иако званог „дрона“, на стадиону током фудбалске утакмице Србија–Албанија неки су означили као „велики пројект“ служби безбедности.*

– Живимо у ери „асиметричних претњи“ и готово је немогуће предвидети апсолутно сваки детаљ. Ипак, Војнобезбедносна агенција предузима све мере како бисмо изненађење све-

Спремни смо да се супротставимо свим познатим претњама и да их на одговарајући начин неутралишемо

ли на најмању меру. Код нас у Министарству и Војсци безбедносни пропусту сведени су на минимум, и вероватно је да ће тако бити и убудуће. Спремни смо да се супротставимо свим познатим претњама и да их на одговарајући начин неутралишемо. Пример за то јесте организација параде „Корак победника“. Као што сте видели није било инцидената.

○ *Прича се да је и на генералној проби војне параде примећен „дрон“.*

– Тачно. Уочили смо лице које је уз помоћ такве летелице снимало за потребе једне од телевизија. Упозорили смо га и он је био кооперативан, приземљено је летелицу и све се завршило без проблема. Иначе, није било речи ни о каквој провокацији. Као што знате, „дроновци“ се користе у комерцијалне сврхе, најчешће за потребе телевизијских снимања, снимања спотова, реклама...

○ *Парада „Корак победника“ била је изазов за цео систем одбране. Агенција је, без сумње, понека велики гео обавеза?*

– Велики ресурси ВБА ангажовани су, не само на дане генералне про-

бе и параде, него и знатно раније. Наше присуство није било видљиво, али је било значајно. Наравно, све је рађено у сарадњи с Војном полицијом, МУП-ом, Безбедносно-информативном агенцијом. Показало се да је један од најзначајнијих сегмената безбедносне и контраобавештајне заштите специфичних активности као што је војна парада правремена размена безбедносних података између ресорних служби и координација непосредних носилаца безбедносне заштите.

○ *Није било сирењи?*

– У погледу безбедности, били смо апсолутно мирни.

○ *На свечаној бини тога дана сјајао је и један од најмоћнијих људи свећа, руски председник. Колико је тешко било одговорити безбедносним захтевима његове посеће?*

– Неколико дана пре манифестације почели су контакти са припадницима сродних служби Руске Федерације. Они су имали одређене захтеве у вези с процедурама, путањом кретања, положајем на свечаној бини... Без значајне разлике, и ми приступамо задацима безбедносне заштите штићених личности на сличан начин. Ништа необично од нас нису тражили. Једини захтев био је да лични пратилац председника Путина седи иза њега, на свечаној бини, што је убицајено.

○ *Колико је нормативни оквир у коме ВБА функционише данас у складу с очекивањима и потребама припадника Агенције?*

– Нормативни оквир функционисања Војнобезбедносне агенције заснован је на Уставу, Закону о основама уређења служби безбедности Србије, Закону о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији, Закону о одбрани, Закону о Војсци, Кривичном законнику и Законнику о кривичном поступку, затим Закону о издавању података, Закону о електронским комуникацијама, те подзаконским актима – прописима, уредба-

Желео бих да, ипак, нагласим да ниједан закон не може бити вечан и како се друштво развија, законе је потребно прилагођавати. Свакако да би и овај, на основу кога ради ВБА, могао бити бољи. У тренутним условима, Закон о ВБА и ВОА пружа сасвим добар оквир за рад.

○ *Стручна јавност, а нарочито поједини гласови из невладиног сектора, били су оштри у критици законских оквира рада безбедносних служби, нарочито у погледу надлежности директора и примене мера шајног надзора?*

– Закон о ВБА није приликом последњих измена претрпео промене јер је у великој мери већ био усклађен са стандардима, посебно када је реч о ограничавању права директора на самостално одлучивање у појединим случајевима. Такође, поштује све оно што се односи на надзор и контролу рада службе коју спроводе законодавне власти, али и заштитник грађана. Када говоримо о тајном надзору, то је нешто што се ради свакодневно, али злоупотреба нема. Сваки од случајева

Било је неколико случајева у којима је ВБА реаговала услед откривања тајних података на друштвеним мрежама

поткрепљен је одлукама суда. Недавно смо имали случај да је Саша Јанковић, заштитник грађана, дошао код нас по притужби једног грађанина да му је ВБА нарушила одређена права и слободе. Заштитник је донео досије, ми смо приказали наша документа и он је после тога написао одговор да није дошло до прекорачења овлашћења.

○ *Да ли су „мере“ скорије дале резултат?*

– Не могу говорити о највећем броју таквих случајева, јер су у току, и на тај начин бисмо угрозили истрагу. До сада су правосудни органи прихватили све предлоге ВБА за примену посебних поступака за документовање кривичних дела из надлежности Агенције, углавном за кривично дело корупције. Неки поступци су окончани,

али се чека завршетак штрајка адвоката да би се кривична дела процесуирала.

○ *Председник скупштинског Одбора за безбедност недавно је изнео идеју о фузионирању служби на државном нивоу. Да ли је урађено нешто конкретно када је о томе реч?*

– Идеја о обједињавању службе није нова. Последњих десетак година говори се о томе. Решења која су земље региона и света примениле су различита. Има примера где су све службе фузиониране, у појединим земљама свака је самостална, негде су раз-

До сада су правосудни органи прихватили све предлоге ВБА за примену посебних поступака за документовање кривичних дела из надлежности Агенције, углавном за кривично дело корупције

двојене војне и цивилне. Свака варијанта има и добрих и лоших страна. Сматрам да би требало покренути шире експертску расправу у области безбедности да бисмо дошли до најприхватљивијег решења.

○ *Сарађује ли ВБА са страним службама и у којој мери?*

– Војнобезбедносна агенција остварује међународну сарадњу са сродним службама широм света. Штитајући националне интересе и безбедност система одбране Републике Србије, ВБА свакодневно размењује податке, информације и процене са представницима безбедносних служби страних земаља и релевантних међународних организација.

Желео бих да нагласим да је сарадња са сродним службама тежишно усмерена на спречавање деловања организованих криминалних група, терористичких организација и субверзивних делатности према систему одбране, али и на стварање могућности за континуирану заштиту Војске Србије и Министарства одбране на територији Србије и снага у мировним операцијама.

○ *Употреба нових средстава комуникације попут савремених мобилних телефона, које су у*

сталној интернет комуникацији, доводи нас у другачији безбедносни контекст од оног у коме смо били пре две или три деценије.

– Нисмо задовољни безбедносном културом припадника наше војске када је реч о употреби мобилних телефона, приватних флеш-меморија и лаптопова за службене потребе. Олако се прелази преко прописаних мера заштите података у електронској форми. Стално сугеришемо на поштовање мера заштите и чувања података, али је на командовању да одлуке спроведе. Нисмо задовољни ни стањем у друштву када је о томе реч. Многи нису свесни опасности које вребају с интернета.

○ *Присутство припадника Војске на друштвеним мрежама може бити посебно опасно јер се често несвесно може прећи граница одавања шајни. Да ли сте реаговали до сада у таквим случајевима?*

– Било је неколико случајева у којима је ВБА реаговала услед откривања тајних података на друштвеним мрежама. Наравно, употреба друштвених мрежа није забрањена, али треба водити рачуна о садржају који се објављује у јавности, једнако и са ким се и о чему комуницира у виртуелном свету.

○ *У судској пракси је мали број пресуда који шпијунаже. Шта нам то говори?*

– Ту чињеницу треба посматрати с ширег аспекта. Агенција интензивно ради на једној од својих основних активности, на супротстављању страним обавештајним службама. Неподношење кривичних пријава је само привид, јер осим предузимања видљивих мера, постоје и другачији начини пресецања шпијунаже, који су вишеструко кориснији за Србију и систем одбране. Постављањем виших безбедносних стандарда и процедура за рад у систему одбране драстично се смањује и ризик од наступа страних служби према нашим припадницима. ■

Александар ПЕТРОВИЋ

Дан финансијске и грађевинске службе

Државни секретар Зоран Ђорђевић примио је поводом Дана финансијске службе – 8. новембра, делегацију те службе, коју је предводио начелник Управе за буџет и руководиоца Сектора за буџет и финансије пуковник др Саша Трандафиловић.

Државни секретар наговестио је да се у наредном периоду мора успоставити ефикаснији систем финансијског управљања и контроле, јер је економично, ефикасно и ефективно коришћење средстава и обезбеђење пословања у складу с прописима допринос фискалној консолидацији која је приоритетни циљ Владе.

Дан грађевинске службе – 8. новембар, обележили су припадници тог састава нашег система одбране. То је, истовремено, и Међународни дан урбанизма. О урбанистичком планирању, усклађивању војних и цивилних потреба, реализованим задацима у претходном периоду, говорио је начелник Управе за инфраструктуру пуковник Милорад Ђокић. ■

Семинар о јавним набавкама

На Војној академији у Београду, 4. новембра, одржан је семинар „Јавне набавке – међународна искуства и домаћа пракса“, у организацији Сектора за материјалне ресурсе Министарства одбране уз подршку Народне банке Србије. Скупу, намењеном запосленима у систему одбране који раде на пословима јавних набавки и снабдевања, присуствовали су државни секретар Зоран Ђорђевић и начелник Управе за одбрамбене технологије генерал-мајор Бојан Зрнић.

Државни секретар истакао је да неадекватно спровођење јавних набавки угрожава систем одбране, али и државу, док добро спровођење тих поступака доводи до уштеда. Учесници семинара имали су прилику да се информишу о међународним искуствима у тој области и о задацима Републичке комисије за заштиту права у поступцима јавних набавки. ■

Војноекономска сарадња са Македонијом

На састанку 31. октобра у Београду, министар одбране Братислав Гашић и заменик министра економије Македоније Христијан Делев разговарали су о конкретизацији сарадње о којој је било речи током сусрета са македонским министром одбране Зораном Јолевским.

У области војноекономске и војнотехничке сарадње, саговорници су разматрали могућности за ремонт хеликоптера и тенкова македонске војске у нашој земљи, као и о заједничком наступу на трећим тржиштима. Такође, разговарали су о могућностима за кориштење полигона „Криволак“ у Македонији за опитовање српских артиљеријских оруђа великог домета, те ангажовање капацитета Техничког ремонтног завода Крагујевац за делаборацију македонских вишкова убојних средстава. ■

Развој билатералних односа са Ираком

Министар одбране Братислав Гашић и амбасадор Ирака Фалах Абдулхасан Абдулсада разговарали су 31. октобра о унапређењу сарадње две земље. Сагласни су да традиционално пријатељски односи представљају одличну основу за развој укупне билатералне сарадње.

Ирак је стратешки партнер Србије у области војноекономске сарадње, истакао је министар Гашић, и додао да је циљ да се, у складу с дефинисаним правним оквиром, прошири и војнообразовна и војномедицинска сарадња. Министарство одбране настојаће у будућности да афирмише и различите облике привредне сарадње две земље. ■

Сусрет са начелником Генералштаба Гане

Државни секретар Министарства одбране Зоран Ђорђевић примио је 4. новембра начелника Генералштаба Оружаних снага Гане вицеадмирала Метјуа Куешија. Том приликом, указао је на неопходност закључивања споразума о војној сарадњи Србије и Гане, чиме би се створио и правни оквир за напредак у областима од заједничког интереса. Генерал Куеши је истакао да је неопходно успоставити сарадњу у војноекономској и војнообразовној области. Оценио је да одбрамбена индустрија Србије поседује квалитетне производе и истакао заинтересованост за опремање оружаних снага наоружањем и војном опремом из Србије. ■

Сарадња Србије и Алжира у области одбране

Делегације Генералне војне контроле Министарства народне одбране Алжира и Инспектората одбране Министарства одбране Србије састале су се 4. новембра у Дому Гарде на Топчидеру. Генерал-мајор мр Горан Радовановић, директор Инспектората, разговарао је са генерал-мајором Бенатоуом Бумедиеном, генералним инспектором Генералне контроле, о организацији и раду два инспектората. ■

Билатералне консултације са Немачком

Делегација Савезног министарства одбране Немачке, коју је предводио заменик начелника Управе за међународну сарадњу капетан фрегате Маркус Бругемајер, боравила је у Министарству одбране Србије од 5. до 7. новембра. Том приликом, потврђена је досадашња успешна сарадња и усаглашене су активности две земље за План билатералне војне сарадње у наредном периоду.

Потписан је Технички споразум о ангажовању, а припреме за почетак заједничког ангажовања у Мисији Европске уније за обуку војних и безбедносних снага Малија су у завршној фази. Потпуковник Бругемајер пренео је заинтересованост његове земље за наставак заједничког учешћа у мултинационалним операцијама. ■

Унапређење односа Србије и Грчке

Начелник Управе за међународну војну сарадњу пуковник Милан Коњиковац и директор Директората за међународне послове Министарства националне одбране Грчке комодор Александрос Диакопулос, током недавних разговора у Београду, констатовали су да је сарадња две земље у области одбране у сталном успону.

Пуковник Коњиковац истакао је да Грчка представља једног од најзначајнијих европских партнера Србије у области одбране. Успостављањем сарадње два инспектората одбране, као и у домену војне медицине и стратегијског планирања, додатно ће унапредити досадашње односе. Комодор Диакопулос истакао је да о сарадњи сведочи и импресиван број реализованих активности. На крају сусрета потписан је План билатералне војне сарадње за 2015. годину. ■

Заседање Заједничког српско-анголског комитета

Делегација Министарства одбране, коју је предводио бригадни генерал проф. др Зоран Поповић, начелник Управе за војно здравство, заменик копредседника српског дела Заједничког комитета и председник Поткомитета за војно-медицинску сарадњу, боравила је у посети Министарству националне одбране Анголе. Разговарали су са замеником начелника Генералштаба Оружаних снага Анголе, државним секретаром за материјалне ресурсе и инфраструктуру и директором Националне дирекције за међународне односе и међународну војну сарадњу. ■

Упитник о заинтересованости за активну резерву

На веб сајту Министарства одбране 20. новембра биће постављен „Упитник о заинтересованости лица за активну резерву“, који је израдио Институт за стратегијска истраживања Сектора за политику одбране.

Попуњавањем Упитника извршиће се анкетање потенцијално заинтересованих лица из грађанства за службу у активној резерви.

Активна резерва представља обучени резервни састав Војске Србије који се ангажује за попуну јединица ради извршавања задатака у одређеном временском периоду. Министарство одбране планира фазно увођење активне резерве у наредних пет година, а у 2015. предвиђено је закључење уговора са 100 припадника. ■

Договор и добра сарадња

Министар одбране састао се 9. новембра са представницима репрезентативних синдиката, менаџментом и члановима управних одбора одбрамбене индустрије.

На састанку у Дому Гарде на Топчидеру учесници су анализирали тренутно стање у одбрамбеној индустрији Србије, у којој је запослено више од седам хиљада радника, као и улогу и надлежности синдикалних организација које функционишу у оквиру тих компанија.

Министар Гашић рекао је да је ово шести месец како „фабрику по фабрику обилази, детаљно улазећи у детаље пословања уназад дванаест година“, и да се ни на једном састанку није догодило да представници свих репрезентативних синдиката не буду присутни, тако да су могли у равноправној и отвореној расправи презентовати проблеме које имају.

– Информисао сам представнике синдиката о улагањима Србије у наменску индустрију у претходном периоду. Говорио сам и о томе да локалне самоуправе нису желеле да изврше конверзију дуга, као и колико година њихови бивши или садашњи директори нису плаћали порезе и доприносе – навео је министар Гашић и додао да је предочио колико је Војска Србије у 2014. години дала новца из буџета

за куповину нових средстава и обнову ресурса средстава којима је истекао рок употребе.

Говорећи о најавама штрајка и жалбама синдиката на партијско постављање директора, министар одбране је истакао да би штрајк био највећа штета за раднике и додао да су „надзорни одбори ти који ће да бирају најбоље кандидате, нико неће наметати своја решења, али директори који буду изабрани треба да плаћају порезе и доприносе сваког месеца“. Према његовим речима, још једна важна тема јесте однос према Војсци Србије.

– Не може да се догоди да када имате девизне приливе и уговоре с иностраним партнерима заборавите нашу војску. Она мора да буде на првом месту – нагласио је Гашић.

На питања да ли је могуће испунити захтеве представника синдиката, министар Гашић је рекао да ако траже да им Влада помогне повољнијим кредитним аранжманима, добијањем новца за инвестиције од Фонда за развој, онда морају да помажу држави.

– Око 100 милиона евра је Србија преко Фонда за развој уложила у седам фабрика наменске индустрије, и то су средства која су претворена у капитал тих предузећа, а никада нису враћена – рекао је министар Гашић.

Представник синдиката шест наменских индустрија Драган Илић рекао је да је њихов основни захтев био да буду изузети из предлога Владе о смањењу плата запосленима у производним предузећима државе, јер запослени у тим предузећима „раде у тешким условима и заслужују другачији третман у односу на остале“. Додао је да су задовољни разговорима, те да је то пример добре сарадње која иде ка отклањању потенцијалних неспоразума.

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић истакао је да Војска Србије пажљиво прати развој наменске индустрије и све обавезе према тој институцији.

– Министарство одбране и Војска Србије, у последње две-три године, улажу напоре да наменска индустрија послује позитивно. Ове године имали смо милијарду и две стотине милиона динара намењених за опремање наменске индустрије, а крајем године 448 милиона определили смо за опремање Војске из ефектива наменске индустрије. Имамо одличне планове за развој и модернизацију наоружања и војне опреме заједно с Војнотехничким институтом и техничким опитним центрима – истакао је генерал Диковић. ■

С. АНЂЕЛКОВИЋ
Снимио Д. БАНДА

Војнотехнички институт обележио 66 година рада

Војнотехнички институт обележио је 3. новембра 66 година постојања. Свечаности су присуствовали министар одбране са сарадницима, представници Генералштаба Војске, одбрамбене индустрије Србије и институција с којима Институт сарађује.

О резултатима рада те установе говорио је директор пуковник доц. др Зоран Рајић. Истакао је да у ВТИ-у ради 369 истраживача, у седам истраживачких сектора, и да су у протеклих годину дана у наоружање Војске уведена три средства – авион „ласта П2“, навигационо-информациони систем за бродове Речне флотиле и митраљез 12,7 mm спрегнут с тенком М-84. Тренутно се ради на 38 развојних

пројеката, 15 истраживачких, четири модернизације и 58 функционалних задатака.

Министар Гашић нагласио је да је ВТИ увек служио за храм знања, нових идеја и да су кроз њега прошле генерације најбољих истраживача, које су развијале најсавременија средства наоружања. Зато и јесте јединствена научноистраживачка установа у овом делу Европе.

– Министарство је свесно значаја сопственог развоја и због тога предузимамо мере да у тешкој финансијској ситуацији обезбедимо услове за даљи напредак Института – рекао је министар и додао да ће се наставити финансирање пројеката и опремање лабораторија, те подмлађивање кадра. ■

Нови станови у Пироту и Врању

Кључеве нових станова припадницима Министарства одбране и Војске Србије у Пироту и Врању уручио је 5. новембра министар одбране Братислав Гашић.

У Козарачкој улици у Пироту, кров над главом добило је 11 породица, што је резултат преноса права јавне својине за Клуб Војске Србије у том граду између Републике, односно Министарства одбране као корисника имовине, и општине Пирот.

Према речима министра одбране, за последње две и по године Министарство одбране и Војска Србије поделили су 1.300 станова својим припадницима.

– Још није завршена комплетна ревизија броја захтева које имамо, а постоје захтеви још од 1978. године. Очекујемо да до краја године поделимо још око 150 станова у Србији, а највише у Београду. После десет година од почетка размене непокретности у Пироту успели смо да завршимо 11 станова – навео је министар Гашић, и додао да се размишља и о повратку војске у пиротску касарну до краја 2015. године.

И у Врању, у Улици Милентија Поповића, министар одбране уручио је кључеве нових станова за 22 припадника система одбране. Станови су добијени после примопредаје војног комплекса, полигона и вежбалишта „Бунушевац 04“ и „Бунушевац 05“ између Републичке дирекције за имовину и врањске општине.

Говорећи о плановима за даље решавање стамбених питања, министар Гашић истакао је да је на листи чекања још око 19.500 захтева. Најавио је и решавање питања касарне у Земуну и завршетак станова у Нишу. ■

Дан Војнобезбедносне агенције

Свечаним пријемом у Великој ратној сали Старог генералштаба 12. новембра обележен је Дан Војнобезбедносне агенције. Присуствовали су председник Владе Александар Вучић, министар одбране Братислав Гашић, министри у Влади, заменик начелника Генералштаба генерал-потпуковник Јовица Драганић, затим представници законодавне, извршне и судске власти, Министарства одбране и Војске Србије, верских заједница и дипломатског кора.

Министар Гашић истакао је да мало која земља у свету може да се похвали 175 година дугом традицијом овакве службе.

– Желим да и даље будете фактор стабилности и безбедности Србије – поручио је министар одбране.

Подсећајући на историјат службе, заступник директора Агенције бригадни генерал Петар Цветковић нагласио је да је она делила судбину народа, али да је увек била и остала скуп професионалаца и патриота, посвећених послу. ■

УВЕЖБАВАЊЕ
РЕЧНЕ
ФЛОТИЛЕ

КОЛЕКТИВНА

На привременом артиљеријском полигону „Тител”, на 11. пловном километру од ушћа Тисе у Дунав, припадници јединице успешно су реализовали тактичку вежбу с бојевим гађањем

Уз тактичке радње попут извиђања и противбродских дејстава, спречавања продора речних снага непријатеља, експлоатације противбродских дејстава и гоњења непријатеља, професионални војници и старешине, нишанције Првог и Другог речног одреда извели су припремна и испитна гађања бродским артиљеријским наоружањем.

Гађали су циљеве на копну и води, на даљинама од 1.200 до 1.400 метара с воде, у пловљењу, из прамчаних и крмених једноцевних и четвороцевних двадесет милиметарских противавионских топова, тридесетмилиметарског бацача граната и противавионског митраљеза калибра 12,7 милиметара.

Поред успешности ватре, оцењиван је и тактички рад посада, њихова увежбаност за изврше-

ње задатака, као и маневар и синхронизованост рада бродова током пловљења.

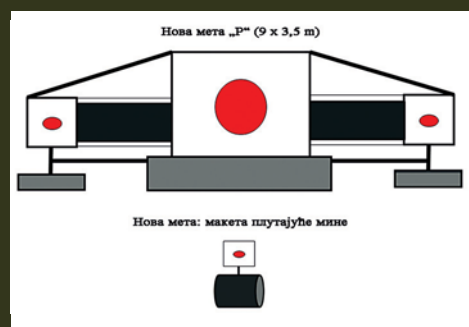
Посебну колективну умешност, обученост и увежбаност посаде бродова показале су приликом извршења најкомплекснијих и најзахтевнијих здружених бродских гађања групама бродова.

На тактичкој вежби с бојевим гађањем, коју су пратили генерал-мајор Милосав Симовић, заменик команданта Копнене војске, и пуковник Андрија Андрић, командант Речне флотиле, учествовало је дванаест бродова, речних миноловаца, речних патролних и десантно-јуришних чамаца и моторни чамац, а вежбом и гађањима руководио је потпуковник Венко Механџиски, начелник Штаба Флотиле. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ
Снимио Предраг СТАМЕНКОВИЋ

НОВЕ МЕТЕ

Нишанци је бродске артиљерије први пут су гађали циљеве на води с новим типовима опитних мета, које предвиђа „Упутство за извршење артиљеријских гађања у Речној флотил“. „Р“ мета, димензија 9x3,5 метара, имитира циљ на води (брод), а мета макета плутајућу мину.

Посета стрелишту „Међа”

Генерал Љубиша Диковић са сарадницима обишао је 4. новембра Трећи центар за обуку и Стално аутоматско стрелиште „Међа”. О условима живота и рада у лесковачкој касарни „Војвода Петар Бојовић” реферисао је командант Трећег центра пуковник Слађан Цветковић. На стрелишту „Међа” генерал Диковић присуствовао је приказу обуке оклопних јединица. Припадници тенковских посада из састава Треће бригаде, на тактичкој и спортској стази с препрекама, демонстрирали су обученост у управљању тенковима.

– Стрелиште „Међа”, поред Интервидовског полигона „Пасуљанске ливаде”, пружа најбоље услове за обуку и гађања у Војсци и зато намеравамо да га у наредном периоду потпуно оспособимо за обуку, вишедневна логоровања, те гађања оклопних, механизованих, артиљеријских и пешадијских јединица – рекао је начелник Генералштаба.

„Међа” је у употреби од 1973. године. У току ове године на стрелишту је очишћено 2.672 метара канала, претражен терен од неексплоатираних убојних средстава, дорађена тенковска стаза за биатлон и комбинована спортска стаза за обуку тенковских посада, те завршено насыпање и поправка антирикошетних бедема. За наредну годину планирано је да се изради заштитни бред дужине 470 метара и висине шест метара, изведу грађевински и инфраструктурни радови на уређењу заклона за аутоматске бацаче граната и земљани радови на формирању тактичке стазе за извођење тактичких вежби и бојних гађања. ■

Разговори председника Србије и начелника Генералштаба

Председник Републике Србије Томислав Николић разговарао је 16. новембра са начелником Генералштаба Војске Србије генералом Љубишом Диковићем. Скупу су присуствовали и чланови проширеног Колегијума начелника Генералштаба.

Том приликом, председник је похвалио учеснике војне параде 16. октобра и захвалио на успешној организацији и реализацији те свечаности. Како је истакао, потврђено је јединство народа и Војске и висок степен поверења грађана у Војску Србије.

На састанку се разговарало и о стању у Војсци, систему војног образовања, учешћу у мировним операцијама, али и о предстојећим војним вежбама с војскама Руске Федерације, САД, те балканских земаља, чиме ће Србија показати приврженост политици војне неутралности. ■

Сусрет генерала Диковића и Ловрића

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић сусрео се 5. новембра у Куњевцима, код Винковаца, са начелником Главног стожера Оружаних снага Републике Хрватске генералом Драгом Ловрићем.

Генерали Диковић и Ловрић разговарали су о реализацији билатералне војне сарадње током 2014. године и могућностима за њено унапређење. Било је речи и о искуствима из учешћа у мултинационалним операцијама, реализацији заједничких вежби, с посебним освртом на предстојећу вежбу „Заједнички одговор 2014”, као и о сарадњи речних јединица, у области АБХ и верске службе.

Двојица званичника разматрала су и могућности за заједничко ангажовање војске приликом пружању помоћи цивилном становништву погођеном природним непогодама. ■

Генерал Лацковић стоти пут дао крв

Нема ништа хуманије

Чекао сам свој ред за преглед у Дому здравља у Зворнику када су преко разгласа обавестили да се догодила тешка саобраћајна несрећа у којој има много повређених. Тражили су добровољце да дају крв. Нисам се двоумио, одмах сам се јавио. Директно, из вене у вену, дао сам крв жени којој су обе ноге ампутиране услед те несреће – сећа се бригадни генерал Драгосав Лацковић како је, пре 36 година, постао добровољни давалац крви.

Почетком новембра, запослени у Управи за кадрове Министарства одбране организовали су акцију добровољног давања крви. Међу њима је било и оних који су драгоцену течност даривали неколико десетина пута. Ипак, један се посебно истицао, јер је тог дана убељио стоту „рецку“ у малу, белу књижицу.

– Први пут сам добровољно дао крв у августу давне 1978. године. Чекао сам свој ред за преглед у Дому здравља у Зворнику, када су преко разгласа обавестили да се догодила тешка саобраћајна несрећа у којој има много повређених. Тражили су добровољце да дају крв. Нисам се двоумио, директно, из вене у вену, дао сам крв жени којој су обе ноге ампутиране услед те несреће – сећа се начелник Управе за кадрове бригадни генерал Драгосав Лацковић, који је после тог искуства постао редован давалац крви.

За 36 година, колико у свом џепу носи књижицу донара драгоцене течности, дао је крв 100 пута у војноздравственим установама. Дао је, каже, неколико пута крв и у цивилним домовима здравља, али те ни не рачуна.

Никада више нисам имао такво искуство. Нисам ни морао. То једно било ми је сасвим довољно да постанем добровољни давалац. Трудим се да дам крв четири пута годишње, колико је и дозвољено. Та мала количина течности коју дарујем мени не штоди јер је организам брзо надокнади, а некоме може спасити живот – објашњава генерал Лацковић своје мотиве.

Каже да се увек трудио да те вредности пренесе и на своје потчињене, па је настојао да, у гарнизонима и јединицама где је службовао, буде и у томе прави пример војницима.

С обзиром на то да су његови подаци у регистру добровољних давалаца крви, неколико пута су га звали и у главо доба ноћи, када се десе саобраћајне несреће, да дође и да крв, што је увек и чинио.

– Људи у војном систему имају изражену емпатију и то су војници и старешине много пута и доказали. Не само у Обреновцу, Крупњу или Текији. Не само у води, блату и муљу. Војска је ту и када је реч о добровољном давању крви, јер је сваком војнику људски живот највреднији – каже генерал Лацковић, и додаје да је управо то разлог честих добровољних акција које Војска организује како би војномедицинске установе, али и цивилне болнице имале довољне залихе драгоцене течности.

Највише жали што није успевао сваке године да да четири пута крв. Некада је био на теренима где није ни било услова за то, а понекад и под великим напорима, па није смео.

Да сам био у прилици да будем у потпуности ревностан, до сад би дао крв 144 пута, али није ми криво због броја, већ већ што би та разлика, од око 40 пута, могла да спаси нечији живот – наводи генерал Лацковић.

Војномедицинска академија и Институт за трансфузиологију уручили су му захвалницу за 100. давање крви. Ипак, највећа му је сатисфакција то што зна да је његових пет минута спасило нечији живот. Зато ће, каже, докле год је жив и док му то здравље буде дозвољавало давати крв. Јер не постоји ништа хуманије. ■

М. КРСТОВИЋ

**ВЕЖБА ПРИПАДНИКА 25. БАТАЉОНА
ВОЈНЕ ПОЛИЦИЈЕ**

Ноћна стража црних бера

Више од 24 часа војни полицајци су, под будним оком евалуатора, у сложеној тактичкој ситуацији, показали да имају способности за извршење захтевних борбених задатака као што је формирање и обезбеђење командног места Здружене оперативне команде у теренским условима

Око сто припадника чете за обезбеђење објеката из састава 25. батаљона војне полиције Гарде, 6. новембра у раним јутарњим часовима успешно је окончао дневно-ноћну тактичку вежбу – „Чета војне полиције у обезбеђењу командног места“, на полигону „Пескови“. Према речима команданта батаљона потпуковника Милана Лазића, руководиоца вежбе, реч је о изузетно важној провери колективне обучености једне од јединица која је свакодневно ангажована на одговорним задацима.

Чета је претходног јутра добила задатак да запоседне простор неколико километара удаљен од базе, претражи терен и формира елементе обезбеђења командног места Здружене оперативне команде. Сваку активност командира чете, њему потчињених водова и припадника јединице пратили су и оцењивали евалуатори из команде Гарде. Њиховом оку није промакао ниједан корак, ниједна тактичка радња, а запажања и оцене бележили су без престанка дуже од 24 сата, све док руководиоца вежбе није означио крај.

После проучавања и схватања задатка, командир чете упутио је у додељени рејон извиђачки вод који је извршио детаљан претрес терена и почео да поставља основне елементе обезбеђења, да би му се сат касније придружила и главнина чете, која је уредила одговарајуће заклоне, осматрачнице, објавнице, контролно-пропусну станицу и остале објекте потребне за живот и рад јединице у ратним условима. Све те, наизглед рутинске радње, војни полицајци морали су извести нарочито пажљиво имајући у виду озбиљност тактичке ситуације – требало је да обезбеде простор на коме ће радити команда највишег нивоа.

После постављања елемената обезбеђења командног места, руководиоца вежбе је током поподнева, вечери и ноћи мењао супозиције у којима су учествовали и маркиранти како би се што верније симулирали реални услови. Најсложеније и најзахтевније тактичке ситуације руководиоца вежбе задао је управо у време када је умор најизраженији, а концентрација опада – између три и пет сати ујутру.

ЧЕТИРИ КОЛЕКТИВНА ЗАДАТКА

Потпуковник Милан Лазић, командант батаљона и руководилац вежбе, каже да се вежба састојала из четири колективна задатка. Први је био да се изврше све командирске процедуре, други да се јединица правилно и право-ремено узбуди, трећи задатак био је да се тактички правилно реализује кретање до рејона употребе и, на крају, да се обезбеди командно место претпостављене команде.

Двојица евалуатора су током вежбе пратили рад и евидентирали оцене без међусобних консултација, а коначна оцена добијена је упоређивањем њихове две „чек листе“, како би резултат био што објективнији.

По свему судећи, ноћна стража црних бера није била без успеха, будући да су оцене њиховог рада биле изузетно високе. Команда Гарде и 25. батаљона војне полиције стога може имати поверења у припаднике којима свакодневно поверава задатке обезбеђења важних објеката у систему одбране. ■

А. ПЕТРОВИЋ
Снимио Д. БАНДА

>>> МИНИСТАРСТВО одбране Данске донираће Војсци Србије рачунарску опрему и софтвер за образовање рачунарске учионице, као и опрему за унапређење коришћења интернета. Протоколе о донацији потписали су 5. новембра начелник Управе за телекомуникације и информатику бригадни генерал Предраг Симовић и пуковник данске војске у пензији Курт Рефсгард. ■

>>> СВЕЧАНОМ академијом у новосадском Дому Војске, припадници Војномедицинског центра Нови Сад обележили су 228. годишњицу постојања и Дан Центра – 11. новембар. Управник пуковник Братољуб Бркљача рекао је да се на годишњем нивоу у тој болници уради око 1.500 операција, више од 100.000 прегледа, а болнички лечи више од 3.000 пацијената. ■

>>> ПРИПАДНИЦИ Гарде Војске Аустрије посетили су 4. новембра гардисте Војске Србије у касарни „Дедиње“. Гостима су приказани свечани дочек почасном четом и Репрезентативним оркестром, оруђа за почасну артиљеријску палбу и репрезентативна возила старије генерације. ■

>>> ОСНОВНИ курс процене и прогнозе хемијске ситуације завршило је 13 припадника оружаних снага из Алжира, Аустрије, Босне и Херцеговине, Грчке, Египта, Македоније и Црне Горе у Центру за усавшавање кадрова АБХО. Обуку су извели инструктори Центра, а полазници су увежбавали употребу рачунара, приручника и програмских пакета. ■

>>> У ЦЕНТРУ за усавшавање кадрова АБХО у Крушевцу 6. новембра отворена је демо-учионица РБХ деконтаминације чије је опремање финансирала италијанска компанија „Кристанини“. ■

>>> ПРЕДСТАВНИЦИ Управе за планирање и развој Генералштаба Војске Србије и Мобилног тима НАТО-а разговарали су о новинама у оперативном планирању. Присутствовали су представници Министарства одбране, Генералштаба, команди Копнене војске и В и ПВО, као и тројица припадника Одбрамбених снага Израела. ■

>>> УПРАВА за обуку и доктрину Генералштаба организовала је пети по реду Курс за оспособљавање лица за израду доктринарних документа, који је почетком новембра успешно завршило 19 официра из Генералштаба, команди и јединица наше војске. ■

>>> ЗАПОСЛЕНИ у Одсеку метеоролошке службе В и ПВО обележили су Дан метеоролошке службе – 1. новембар, у спомен на дан када је, 1923. године у Петроварадину основана метеоролошка секција Прве ваздухопловне команде. ■

>>> НА аеродрому у Батајници, 31. октобра, обележено је 40 година од полетања прототипа авиона „орав“ J-22. Пројектован је у Војнотехничком институту у Жаркову и Ваздухопловном институту у Букурешту, а произведен у кооперацији фабрика „Соко“ у Мостару, „Утва“ у Панчеву и ИАР у Румунији. ■

>>> СЕКТОР за људске ресурсе организовао је 12. новембра у Војној академији стручну расправу о учењу на даљину у Министарству одбране и Војсци Србије. Присутствовали су представници Министарства одбране Норвешке, с којима Центар за симулације и учење на даљину успешно сарађује. ■

Празник Прве бригаде

Постројавањем припадника Прве бригаде 9. новембра у новосадској касарни „Југовићево“ свечано је обележен Дан јединице. Командант бригадни генерал Стојан Батинић похвалио је залагање припадника тог састава наше војске јер су извршили све задатке претпостављене Команде – унапредили оперативне способности јединице, те помогли становништву угроженом у елементарним непогодама.

Празник им је честитао генерал-потпуковник Александар Живковић, командант Копнене војске, а заслужним појединцима генерали Живковић и Батинић уручили су награде и признања. За најбољу јединицу Бригаде у 2014. години, ранга посада-послуга, изабрано је одељење за радио-комуникације радио-телепринтерског система 400, из вода везе 10. командног батаљона, којим командује старији водник прве класе Сафет Салихбеговић.

Свечаности су присуствовали команданти јединица тактичког нивоа Војске Србије, представници Министарства одбране, начелник Јужнобачког округа Зоран Милошевић, градоначелник Новог Сада Милош Вучевић, председник Скупштине града Сеница Севић, те представници верских заједница, друштвених и институција културе Војводине.

Уочи прославе Дана Прве бригаде реализована је дводневна акција „Војни лекар на селу“ у бачком насељу Средњи Салаш и сремском селу Витојевци. На спортским теренима организован је турнир у малом фудбалу, а на Градском стрелишту такмичење у гађању из пиштоља ЦЗ 99, где се надметало 13 екипа, односно 39 такмичара.

У бачкотополској касарни „Бачка“ организован је „Отворени дан“, на коме се више од 1.200 посетилаца дружило са војницима и старешинама. Дефилеом јединица и доделом признања најуспешнијим појединцима обележен је и Дан оклопних јединица.

На Тргу слободе у Новом Саду организован је технички збор, на коме је грађанима приказан део средстава, опреме и наоружања јединице, као и изложба фотографија о касарнама у Новом Саду и Првом светском рату. Празник је у Дому Војске употпунио и концерт Уметничког ансамбла Министарства одбране „Станислав Бинички“, мушког хора „Милан“ и наступ глумца Српског народног позоришта. ■

Б. М. П.

Дан Треће бригаде

Унишкој касарни „Књаз Михаило“, 31. октобра, обележен је Дан Треће бригаде и Дан оклопних јединица. Командант јединице бригадни генерал Желимир Глишовић подсетио је на догађаје и људе који су обележили ратни пут „Гвозденог пука“, славне јединице српске војске чију традицију наставља Трећа бригада.

– У периоду између два празника можемо се похвалити значајним резултатима у изградњи оперативних способности Бригаде. Поносни смо на учешће на војној паради и у међународним мировним мисијама у Либану и на Кипру. Пре два месеца наша декларисана чета завршила је обуку и добила међународни сертификат за учествовање у мисијама. Пружили смо помоћ и подршку цивилном становништву на подручјима угроженим поплавама, реконструисали 63 километра пута, поставили четири моста и санирали 22 клизишта. Око 500 припадника је четири месеца помагало грађанима Обреноваца, Крупња, Косјерића, Бајине Баште, Малог Зворника, Љубовије, Куршумлије, Прокупља, Житорађе, Ражња, Кладова и Мајданпека. Ускоро ћемо завршити и постављање два моста у општини Куршумлија – навео је командант.

На свечаности су додељене награде најуспешнијим саставима јединице. Начелник Генералштаба Војске Србије доделио је признање моторизованој пешадијској чети, којом командује капетан Владислав Станковић. За најбољу јединицу ранга чета-батерија проглашена је чета 310. инжењеријског батаљона. Током прославе одржани су акција „Отворени дан“ и тактичко-технички збор.

Свечаности су присуствовали командант Копнене војске генерал-потпуковник Александар Живковић, команданти бригада и центара за обуку Војске Србије, чланови Савета рода оклопних јединица, команданти и начелници јединица и установа у нишком гарнизону, те представници локалних самоуправа тог краја. ■

З. М.

Дан 224. центра за електронска дејства

У касарни „Радован Медић“ у Батајници одржана је свечаност поводом Дана јединица за електронска дејства и Дана 224. центра за електронска дејства – 11 новембра. Присуствовали су заменик команданта Здружене оперативне команде генерал-мајор Славољуб Јанићијевић, начелник Управе за обавештајно-извиђачке послове бригадни генерал Илија Тодоров, командант САЈ-а пуковник Спасоје Вулевић, представници Министарства одбране и Војске Ср-

бије, локалне самоуправе, те породица погинулог припадника јединице чије име носи касарна.

Генерал Тодоров похвалио је висок ниво професионализма припадника јединица за електронска дејства. Командант Центра пуковник Бранислав Љушић подсетио је на историју тог рода и његових јединица „које су свакодневно и непрекидно у борбеном додиру с потенцијалним непријатељем у електромагнетном спектру”. ■

И. С.

Сећање на погинуле припаднике Речне флотиле

Уз звуке бродских сирена, полагањем цвећа на спомен-плочу постављену на лафет бродског двадесетмилиметарског противавионског топа, у кругу новосадске касарне „Александар Берић”, припадници Речне флотиле обележили су 23. годишњицу погибије заставника прве класе Стевана Марковића и Кристијана Лампрета, припаднике Речне ратне флотиле ЈНА, који су страдали извршавајући борбени задатак. У име јединице венац су положили пуковник Драган Бојић, заменик команданта, и потпуковник Венко Механџиски, начелник Штаба. Венце су положили и чланови породица два погинула морнаричка подофицира. ■

Б. М. П.

Пилоти 204. бригаде у Кушићима

Припадници 204. ваздухопловне бригаде, заједно са Студентском хуманитарном организацијом „Осмех на дар” и Туристичком организацијом Старе Пазове, приредили су 6. новембра у Кушићима незабораван дан за 150 ученика Основне школе „Мајор Илић” и њихових вршњака из околних места.

Главна атракција била је слетање хеликоптера „газела”, 890. мешовите хеликоптерске ескадриле „Пегази”, и сусрет са пилотима и механичарем-летачем. Посаду, коју је предводио потпуковник Мирослав Зечевић, командант ескадриле, малишани су окружили одмах по слетању хеликоптера, постављајући им најразличитија питања.

У школској сали тим из 204. бригаде одржао је отворени час ради промоције позива војног пилота. Највише пажње, поготову млађих ученика, привукао је пилот надзвучног авиона МиГ-21 комплетно одевен и опремљен за лет.

Захваљујући „Осмеху на дар”, школа „Мајор Илић” у Кушићима богатија је за 250 књига, коју су активисти те организације прикупили и донирали за школску библиотеку. Стоматолог 204. бригаде Бранислав Видовић прегледао је ученике и одржао предавање о превенцији зубних болести. ■

И. С.

Војска помаже мештанима Голе Главе и Медвеђе

Реагујући на молбе мештана Голе Главе и Медвеђе, инжењеријска јединица Војске Србије ангажована је за постављање мостова и санацију постојећих у тим местима. Инжењерци анализирају ситуацију у селу Гола Глава, у ваљевској општини, где је мост на реци Уб срушен у мајским поплавама, као и мост у Медвеђи, у општини Трстеник, који је небезбедан за саобраћај.

Припадници наше војске и даље су ангажовани на отклањању последица поплава и бујица које су задесиле Србију. Тренутно је на четири различите локације ангажовано више од 50 припадника, с више од десет инжењеријских машина и 12 тешких механизованих мостова. У селу Грабовица, војници су уклонили 18 тона шута, изградиле 2.400 метара пута и завршили биолошку деконтаминацију 29.000 квадратних метара терена. У војним објектима у Обреновцу и Свилајнцу смештене су још 272 особе. ■

Земља НЕСПОКОЈА

У мировној мисији UNIFIL у Либану тренутно су ангажована 143 припадника Војске Србије. Њихов задатак је осматрање, праћење и одржавање прекида непријатељстава између Израела и Либана и нормализација животних услова, која се огледа у реализацији пројеката цивилно-војне сарадње и медицинској помоћи локалном становништву.

Пише Раденко МУТАВЏИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

Од аеродрома у Бејруту до зоне операције мисије UNIFIL на југу Либана потребно је око два и по сата возње. Пuteви су асфалтирани и пролазе углавном кроз насељена места. И у овом делу уочљиве су велике разлике међу становништвом. Богатији слој гради велике луксузне куће, које су више знак престижа него потребе за становањем, јер у многе од њих власници долазе само повремено. У контрасту са тим луксузом је најнужнији шаторски смештај или учерице склепане од лима и картона, у којима живе избеглице из Сирије којих, како се процењује, у Либану има више од милион, а на југу земље око 120.000.

Док се возите, где год да погледате чини вам се да је камен. Назив Либан и потиче из арамејске речи *лабан*, што значи бело и асоцира на планински масив Либан, чији су врхови прекривени снегом, а паралелно с њим протежу се Антилибанске планине.

Улазак у зону операције мисије UNIFIL означава контролни пункт, после кога се на сва УН возила која се крећу унутар зоне ставља препознатљива плава заставица Уједињених нација. Зона операције простира се на либанској територији уз „Плаву линију“ према Израелу и њена ширина је 60 километара, а дубина варира од ужег појаса на истоку, до 40 километара на западном делу.

СЕКТОР „ИСТОК“

Припадници Војске Србије ангажовани су у оквиру шпанског контингента у сектору „Исток“. Налазе се у базама УН 7-2 и 9-66, где имају одличне услове за живот и рад.

Командант Националног контингента Војске Србије у мултинационалној операцији у Либану мајор Стеван Стефановић истиче добру сарадњу са мировњацима других држава, посебно са Шпанцима, што омогућава да се задатак мисије успешно извршава.

Припадници Војске Србије ангажовани су на штабним дужностима у команди мисије у граду Накура на обали мора, у команди сектора „Исток“ на обуци, обавештајним, оперативним, логистичким и пословима цивилно-војне сарадње, као и у команди шпанског батаљона.

Пешадијска чета у овој ротацији долази из 21. пешадијског батаљона Друге бригаде Копнене војске и броји 130 припадника. На недавно одржаној свечаности у бази УН 9-66, командант сектора „Исток“ бригадни генерал Андрес Чапа Видобро уручио је медаље припадницима српског контингента, истичући да је „почаствован што има

Мајор Стеван Стефановић,
командант контингента Војске Србије у UNIFIL-у

прилику да уручи медаље Уједињених нација тако добрим војницима као што су припадници Војске Србије“.

– У бази УН 7-2 „Мигуел де Сервантес“ ради пет штабних официра, пет официра из Елемента за подршку националног контингента и један вод пешадијске чете. Око 10 километара од базе налази се УН позиција 9-66 где је смештена команда пешадијске чете и два ватрена вода. У команди мисије у Накури су два наша штабна официра – објашњава распоред српских мировњака мајор Стефановић и додаје да постоји могућност да број припадника наше војске у Либану буде повећан додатним ангажовањем у оквиру италијанског контингента у сектору „Запад“.

База УН 7-2 „Мигуел де Сервантес“ једна је од најуређенијих у мировним мисијама. И клима је повољна јер на око 700 метара надморске висине лакше се подносе летње врућине и мање је влаге. У бази су изграђени спортски терени за фудбал, кошарку, одбојку... Популаран је „падел“, сличан тенису, а читаву базу опасује уређена стаза за трчање, која је ноћу осветљена. За спорт и рекреацију одваја се већи део слободног времена, тако да је, на пример, у вечерњим сатима тешко наћи слободну справу у иначе одлично опремљеној теретани.

Ресторан ради на бази самопослуживања и нуди солидан избор јела, воћа, колача, топлих и хладних напитака, пива и вина...

Ради се према устаљеном распореду који је прилично захтеван, али увек има довољно времена за одмор и слободне активности. У свим собама омогућен је брзи бежични интернет, тако да је комуникација са породицама и пријатељима редовна.

О здрављу брину лекари у кинеској болници нивоа 2, сличној нашој коју смо имали у мировној мисији у Чаду.

База 7-2 у сектору „Исток“, једна од најуређенијих у мировним мисијама УН

А да би све функционисало неопходна је електрична енергија. Базу напаја моћни генератор на дизел гориво, а то је и најчешћи начин снабдевања струјом у јужном Либану. На мало електричне мреже која постоји рестрикције су честе, тако да су генератори најсигурнији извор.

ЖИВОТ УЗ „ПЛАВУ ЛИНИЈУ“

Основни задатак пешадијске чете Војске Србије, како истиче командир мајор Горан Рогановић, јесте организовање и спровођење моторизованих патрола борбеним и теренским возилима. Притом се надгледа безбедносна ситуација уз „Плаву линију“ која дели Израел и Либан, где повремено долази до инцидената, али озбиљнијих, каже Рогановић, није било.

– Овде смо дошли 26. маја ове године, потпуно спремни, јер је иза нас било више од годину дана припреме, селекције, индивидуалне и колективне обуке и успешно савладане провере. Наши задаци проистичу из Резолуције 1701 Савета безбедности УН, а то су спречавање непријатељстава, помоћ Либанским оружаним снагама у изградњи безбедносног система, као и помоћ цивилним властима и локалном становништву. Из тога проистичу наши свакодневни задаци, патролирање и контрола територије, координација активности са локалним властима, а од облика помоћи становништву издвајам медицинску асистенцију коју врши лекар из нашег састава и до сада је прегледано више од хиљаду људи – објашњава мајор Рогановић.

Према његовим речима, главни безбедносни ризици су терористички ракетни напади са територије Либана на Израел, после којих следи обавезно узвраћање артиљеријских дејстава са израелске стране. Стална опасност је и

преливање сукоба из Сирије, као и нестабилност коју уноси присуство великог броја сиријских избеглица и проблеми који долазе због њиховог тешког социјалног положаја и потенцијалних опасности по здравље људи.

Опасност вреба и на путу јер у Либану многи возе без положеног возачког испита и возачке дозволе, а непоштовање саобраћајних прописа је учестала појава.

Мајор Горан Рогановић, командир пешадијске чете

У патролу иде осам лица, у два возила, борбеном и теренском. Са патролом смо прошли читаву линију осматрања, до осматрачке тачке изнад реке Вазани, где „Плава линија“ пролази средином тока. Вођа патроле заставник Драгиша Милетић, командир одељења, каже да лети проблеме праве туристи који бораве у одмаралишту поред саме реке и из знатижеље прелазе на другу обалу. Такве недозвољене прелазе чине понекад и чобани са стадима оваца, што провоцира израелску страну која будно мотри на такорећи сваки педаљ линије раздвајања и одмах реагује. Но, све је то далеко, наглашава Милетић, од оних озбиљних повреда правила понашања каквих је било и у којима је било и жртава, али је ситуација увек напета.

Један од већих проблема је повремено покушај са либанске стране да се, коришћењем грађевинских машина, мења ток реке Вазани, а самим тим помера и линија раздвајања, на шта израелска страна увек реагује и настоји да „Плава линија“ остане где јесте.

Један од задатака мисије је обележавање раздвајања израелске и либанске територије посебним ознакама, за које се користе офарбана бурад на металним шипкама, са стабилним бетонским постољем. Идеја је да линија која спаја такве постављене ознаке буде и линија разграничења. Иако је доста на томе урађено, за обележавање је преостао велики део територије.

ПОУЗДАНИ ПАРТНЕРИ

Оцењујући сарадњу са припадницима српске војске, командант шпанског батаљона потпуковник Карлос Мендоза рекао нам је да у српским мировњацима имају поуздане партнере у извршењу мандата мировне мисије, да су обучени у складу са највишим стандардима и способни за извршење најтежих задатака. Због тога уживају велико поверење пре свега шпанских војника, затим припадника других контингената у сектору „Исток“, а такође и локалног становништва.

Тренутну ситуацију оцењује као мирнију, после рата у Гази. Конфликти су присутни на северу и преливају се из Сирије и Ирака. А на овим просторима, наглашава потпуковник Мендоза, мировне снаге Уједињених нација успешно одржавају стабилност, у чему имају снажну подршку локалног становништва које цени тај допринос и све оно што Уједињене нације чине на економском опоравку југа земље.

Израелци су на великом делу линије раздвајања поставили заштитну ограду и то на посебан начин. Уз обележену „Плаву линију“, према израелској страни, поставља се минско поље, онда техничка ограда, а уз њу пут који је пола уређен, а пола не, и онда опет ограда. Такву ограду видели смо на многим местима идући дуж линије раздвајања, али где је терен мање приступачан, као што је део тока реке Вазани који смо обишли, таква ограда није постављена и ту су могућа кршења која помињу наши саговорници из патроле.

Припадници чете су у патроли свакодневно, према распореду, а дневно пређу око 40 километара у једном правцу. Разводник Јелена Аксентијевић, стрелац, свакодневно је ангажована на задацима дуж „Плаве линије“. Није јој тешко јер је желела да буде професионални војник,

да се суочи са изазовима. Ово искуство из Либана значиће јој, каже, и у професионалном смислу, али и као прилика да упозна једну нову културу, народ и његове обичаје.

СИРОМАШНИ ЈУГ

Суочавање са свакодневним животом у јужном Либану је пуно изненађења. Држава овде такоређи не функционише, а ситуацију под контролом држи Хезболах. Није то живот налик оном на који смо навикли, у коме функционишу здравство, школство... Села су раштркана по падинама брда, мало има обрадивог земљишта на коме се углавном гаји кромпир, парадајз, а од воћа преовладавају маслине, од оних старих и више од хиљаду година, до тек засађених. У селима нема много трговинских радњи, али основна роба је доступна.

Све је то овде на југу још слабије развијено у односу на богатији север, али је Либан већ деценијама далеко од оног Либана пре грађанског рата 1975. године, када су Бејрут поредили са Паризом, а привредни и културни живот био знатно изнад арапског просека. Али дугогодишњи грађански рат, одсуство функционисања државе, стални сукоби зарађених милиција, националне и верске разлике, све је то утицало на сиромашење земље. Близина Израела на југу Либана, сукоби и бомбардовања, нарочито су погодили овај део земље, који се и у затишјима спорије опоравља. А већ пар година на Либан, посебно његов северни део, али и на јужни, прелива се криза из Сирије, долазе избеглице, склањају се побуњеници, а сунитски екстремисти на северу изазивају бројне инциденте са честим жртвама.

Та стална неизвесност и потенцијална ескалација сукоба чини припаднике мировне мисије опрезним и веома

ЛИБАН

Званични назив Либана је Либанска Република. Граничи се са Сиријом на северу и истоку и Израелом на југу, а према западу је оивичен Средоземним морем. Обала је дуга 225 километара.

На застави Либана приказано је дрво кедра у зеленој боји на белој позадини, и два хоризонталним црвеним линијама, на врху и дну заставе.

Површина земље је 10.452 квадратна километра, а број становника близу пет милиона.

Становништво чине муслимани (шиити и сунити), хришћани (православци, римокатолици, маронити, Асиријанци, Копти) и друге мањине (Друзи и Алавити). Процењује се да је тренутно у Либану око 200.000 палестинских избеглица.

ВОЈСКА СРБИЈЕ У МИСИЈИ UNIFIL

Мултинационална операција Уједињених нација у Републици Либан — UNIFIL, успостављена је резолуцијом Савета безбедности Уједињених нација 425 и 426 из 1978. године и 1701 из 2006. године.

Припадници Војске Србије отпочели су учешће у UNIFIL-у у децембру 2010. године, у оквиру шпанског контингента, са пет штабних официра у команди сектора „Исток“ и једним штабним официром у команди шпанског батаљона. Крајем 2012. године додатно је ангажовано 36 припадника пешадијског вода и пет чланова Елемента националне подршке, а у марту 2013. године још два официра на штабним дужностима у команди мисије.

У новембру 2013. године, у UNIFIL је упућена прва пешадијска чета, из састава 31. пешадијског батаљона из Зајечара и 39. логистичког батаљона Треће бригаде из Ниша, а у мају ове године друга. Првих дана децембра уследиће нова ротација ове највеће јединице коју Војска Србије упућује у мултинационалне операције.

посвећеним контроли ситуације. И живот наших припадника у бази 9-66, током шест месеци колико траје једна ротација, протиче у знаку извршења задатка.

Десетар Вељко Вилимоновић у мисији у Либану је стрелац и уједно возач борбеног оклопног возила. Био је и у мисији на Кипру и истиче да свако учешће обогати новим искуством и унапређењем рада током сарадње у мултинационалном окружењу.

– Желим посебно да нагласим да су наше колеге из претходних ротација оставиле одличан утисак на локално становништво, које ни ми нећемо да кваримо. Срећемо се са њима свакодневно током патролирања и видимо да нас прихватају. Они цене то што чувамо мир овде, а задовољни су и што им помажемо на разне начине, како је то мисија регулисала.

Припадници чете не жале се ни на услове живота у бази.

– Иако је летос температура прелазила четрдесет степени добро смо то подносили. Возила су климатизо-

вана и кад идемо на задатак унутра је пријатно. А у слободно време гледамо наше телевизијске програме преко сателита, играмо стони тенис, одемо у теретану. Храна је разноврсна и има је довољно, тако да не верујем да ћете од некога од нас чути да се жали. Носталгија једино чини своје, али ту је скајп, па се све лакше подноси – каже десетар Милоје Кутлачић, заменик командира одељења.

Али нису сви задаци на терену. Разводник Ивана Јаквљевић је радио-оператер и једна је од пет девојака у српском контингенту. Она радно ангажовање проводи у бази, а њен задатак је да прати радио-саобраћај одељења у простору и да о свим битним догађајима извести вођу смене Оперативног центра или командира чете. Преноси њихова наређења патролама на терену и води станични дневник о свим битним догађајима.

– Ангажована сам 12 сати што захтева концентрацију и пажљиво праћење ситуације. Смењујем се са још двоји-

ПУСТОШИ РАТОВА

Земља некадашње феничанске културе и савремене оријентације према европским узорима, која је средином прошлог века бележила просеке друштвене и економске развијености знатно изнад арапског просека, уназађена је ратовима и сукобима који трају од почетка либанског грађанског рата 1975. године и, уз повремена смиривања, ево до данас.

Корен сукоба је у конфликтима и политичким компромисима после дуге Отоманске окупације и француског надзора над територијама данашњег Либана. Обележен је хришћанско-муслиманским разликама и борбом за доминацију над политичким животом земље, а мешања Сирије, Израела и присуство палестинских избеглица после израелско-арапског рата 1948. и Палестинске ослободилачке организације и нових палестинских избеглица чији број је достигао 300.000 после рата 1967. године, додатно су компликовали ионако сложену ситуацију.

Заоштравање кризе кулминирало је 1975. године грађанским ратом који је окончан тек 1990. године. У том дугом периоду највише је страдао јужни Либан, где је и било највише палестинских избеглица, а ту је и почетно жариште сукоба. Сукобљене стране били су хришћани, који су до рата имали доминацију у политичком животу Либана, затим палестинске избеглице, сунитски муслимани и Друзи.

Повод за почетак рата био је напад на једну цркву у Бејруту, а одговор хришћанских фалангиста био је масакр Палестинаца. Настављене су борбе Палестинске ослободилачке организације и либанских муслимана са либанском војском, а држава је губила контролу над територијом која је подељена на територије под контролом хришћанских милиција, милиција сунитских и шиитских муслимана, Друза и палестинских герилаца.

Осмајрачница у бази 9-66 где је смештена ђешадијска чета Војске Србије

Оперативни центар команде сектора „Исток“

цом колега, тако да има времена за одмор – каже Ивана, која је за ову дужност завршила потребну обуку и нема проблема у послу.

ШТАБНИ ПОСЛОВИ

31

Официри Војске Србије ангажовани су у мисији UNIFIL на штабним дужностима у команди мисије у Накури и командама сектора „Исток“ и шпанског батаљона у бази 7-2 „Мигуел де Сервантес“ .

Мајор Стеван Стефановић, поред дужности команданта Националног контингента Војске Србије у мисији, ради и у штабу команде „Исток“ и његова основна оцена је да је сарадња и у командама и на терену са припадницима контингента из бројних земаља веома добра.

– Добра сарадња основ је за упућивање захтева да Војска Србије повећа своје учешће у мисији у Либану, слање додатних снага које би биле ангажоване у сектору Запад у оквиру италијанског контингента – истиче мајор Стефановић.

У команди мисије UNIFIL у Накури, на обали мора, ангажована су два српска официра. Мајор пилот Синиша Ву-

У јуну 1976. у либански рат умешала се Сирија са 40.000 војника, остајући ту све до коначног повлачења 2005. године.

У рат се 1978. умешао и Израел, изазван сталним нападима палестинских герилаца на југу Либана. У операцији „Литани“ израелских Одбрамбених снага у марту 1978. уништене су палестинске базе на југу Либана, а сукоби су заустављени резолуцијама 425 и 426 Савета безбедности Уједињених нација, којима је захтевано повлачење израелских и упућивање мировних снага, које би надгледале мир у јужном Либану. Израел се повукао и предао контролу јужног дела земље хришћанској групи – произраелској Армији Јужног Либана.

На сталне провокације ракетирањем и артиљеријом Палестинске ослободилачке организације (ПЛО) са територије Либана, Израел је одговорио новим нападом на Либан 1982. године са намером да уништи ПЛО и у походу је стигао све до главног града Бејрута.

Сукоби су поново заустављени захваљујући међународном посредовању, које је изазвало бројне терористичке нападе, као што је бомбардовање америчке амбасаде у Бејруту и касније бомбардовање америчких војних објеката. Из тих сукоба рађа се Хезболах, нова политичко-војна формација која до данас има снажан утицај, а доминантна је у јужном Либану.

У овом рату Израел је изгубио више од хиљаду војника. Повукао је своје трупе на југ Либана, где су остале све до 2000. године.

Окончање либанског грађанског рата уследило је тек 1990. године, а основ новог крхког мира био је нови Устав који су у саудијском граду Таифу донели чланови старог либанског парламента, који су представљали све етничке и верске заједнице. Њиме се предвиђају већа политичка пра-

ва већинског муслиманског становништва, чиме је окончана хришћанска доминација. Процењује се да је током 15 година трајања рата погинуло више од 100.000 људи, а исто толико је доживело рањавање и повреде са трајним физичким последицама.

Деведесете године обележене су привредном и политичком стабилизацијом, страним инвестицијама и порастом туризма.

Нови либански рат избио је у јулу 2006. године, а повод је упад Хезболаха на север Израела, убијање осам израелских војника и отмица двојице, уз захтев Израелу да их замени за заробљене палестинске затворенике. Израел је одговорио у року од пар сати, нападом на Либан и жестоки бомбардовањем путева, мостова, енергетских постројења, ТВ станица, упоришта Хезболаха међу којима и куће вође организације Хасана Насралаха. Бомбардовања су настављена са обе стране, уз жртве и у Либану и у Израелу.

Припадници мисије UNIFIL били су малобројни да би могли спречити сукоб, али су уложили велике хуманитарне напоре и пружили медицинску помоћ. Током интензивних борби у јулу и августу живот је изгубило пет припадника мисије, а 16 је повређено.

И овога пута реаговао је Савет безбедности Уједињених нација, усвајањем Резолуције 1701 и значајним проширењем снаге и овлашћења UNIFIL-а. Број припадника мисије повећан је до 15.000, а већ у септембру, рекордном брзином у односу на дотадашње распоређивање мировних мисија, у јужни Либан стигли су припадници батаљона из Француске, Италије и Шпаније.

У зони одговорности UNIFIL-а у јужном Либану успостављено је ново војно и безбедносно окружење, у коме „плави шлемови“ и данас раде, чувајући мир коме извесност није осигурана.

ковић задужен је за праћење повреда ваздушног простора, а капетан Иван Ђелић ради у логистици, на контроли наоружања и опреме које земље учеснице користе у мисији.

– Повреде ваздушног простора борбеним авионима, хеликоптерима и беспилотним летелицама врши углавном Израел, који то и не крије и правда их безбедносним разлозима. Од података које добијамо са радара на копну и на бродовима стварамо слику дневног повређивања ваздушног простора, на основу којих се раде и седмични и месечни извештаји. Вршимо и потврђивање повреда ваздушног простора које од нас траже Либанске оружане снаге, које служе влади Либана за изражавање протеста у Уједињеним нацијама против Израела због оваквих поступака – објашњава свој задатак мајор Вуковић.

Мајор Бојан Кузмановић један је од пет српских официра у команди сектора „Исток“ и ради на обавештајним пословима.

– Најпре бих истакао значај мултинационалног окружења за стицање нових искустава и унапређење нашег рада на основу тог искуства. Тако да наши официри који долазе у мисију, после захтевним припрема пред пола-

зак и током седмодневне примопредаје дужности у мисији, спремни долазе на своја радна места и немају потешкоћа током извршавања задатака. Зато смо овде добро прихваћени, наш рад се цени и осећамо извесну дозу захвалности за тако квалитетан рад. Највише сарађујемо са официрима из Шпаније, Индије и Непала. Ако бих указао на нешто што понекад представља тешкоћу,

СНАГА ЗА МИР

Команда мисије UNIFIL смештена је у граду Накура. Заправо, највећи део града заузима пространи комплекс мисије, уз саму обалу мора. На ободу, уз брдо, дижу се куће и стамбене зграде са трговинским радњама, али најживље је у комплексу мисије где живи и ради пар хиљада људи са свих страна света.

Званични подаци кажу да је тренутно у мисији ангажовано 10.226 војника, 279 цивилних службеника и 603 цивила из локалне средине, а долазе из чак 38 земаља. Њихове заставе вијоре се на јарболима поред зграде команданта мисије италијанског генерал мајора Лучијана

Портолана, уз заставе Уједињених нација и Либана, а међу њима је и тробојка Србије.

Имали смо веома срдчан сусрет са портпаролом мисије Андреом Тенентијем, који подсећа да су Привремене снаге УН у Либану (UNIFIL) још од 1978. године, али су тек 2006. ојачане и додељене су им нове надлежности, тако да сада представљају снагу која може да одржи мир између реке Литани и демаркационе „Плаве линије“ према Израелу.

– Српски контингент показује високу професионалност. Чујемо само најбоље о њиховом раду у сектору „Исток“, а нарочито када су у питању активности цивилно-војне сарадње – похваљује наше мировњаке портпарол Тененти.

На питање о тренутној ситуацији одговара проценом да је мирна и стабилна, али да се не смеју занемарити околности ван оквира UNIFIL-а.

– Добро је што су обе стране, либанска војска и израелске Одбрамбене снаге, посвећене сузбијању непријатељстава, а мере које предузима UNIFIL значајно томе доприносе. Тространи састанци су једини али делотворан механизам изградње поверења који мисија користи, где обе стране седе за једним столом са представницима UNIFIL-а и покушавају да пронађу решење проблема у вези са имплементацијом Резолуције 1701 и потешкоћа унутар наше зоне одговорности – каже Андреа Тененти и изражава захвалност што свему томе запажен допринос даје Војска Србије, која од 2010. својим професионализмом доприноси ефикасности мисије, заједно са војницима и цивилима осталих земаља.

то је различит ниво познавања енглеског језика, посебно изговор, али наши официри с тим немају проблем – каже Кузмановић.

Мајор Драган Николић у команди сектора „Исток“ ради на пословима цивилно-војне сарадње.

– Цивилно-војна сарадња, као садржај свих савремених операција, има важно место и у мисији у Либану. Овде има три основне функције, успостављање и одржа-

СРПСКИ У ДЕРМИМАСУ

У пратњи капетана Далибора Савкова, који је у оквиру цивилно-војне сарадње остварио бројне контакте са представницима локалних власти, били смо гости председника општине Дермимас, Валида Хазбанија. Дочекао нас је, после недељне литургије у оближњој православној цркви, у згради општине у центру насеља, типично медитеранског, са уским улицама између кућа од камена.

– Обављам ову функцију око две године, а у овој згради смо од 2010. Тада нисам био председник, јер је председнички мандат подељен на два градоначелника, где сваки обавља дужност три године – објашњава председник Хазбани.

– Ово насеље датира из давних времена, што се види по остацима темеља из далеког периода. Живот људи у Дермимасу зависи од пољопривреде која се заснива на гајењу маслина. Имамо

око 130.000 стабала маслина, а више од 20.000 стабала стара су хиљаду и више година. Али, живот људи зависи и од помоћи UNIFIL-а, који овде обезбеђује наш колико толико миран живот, заједно са либанском војском. Захвални смо војницима из Србије на помоћи, а још су нам дражи јер смо исте вере и заједно се молимо у нашој цркви. Иначе у Дермимасу имамо становнике пет вероисповести – наводи председник Хазбани уз напомену да сви живе у слози.

Посебну захвалност упућује за медицинску бригу коју им сваке друге недеље указује др Стеван Јовановић, а шпански контингент сваке суботе држи часове шпанског језика у селу.

– Можда ћемо једног дана почети да учимо и српски, уз помоћ пријатеља из Србије – каже уз поздрав нашем народу председник Валид Хазбани.

вање цивилно-војних веза и подршку како цивилним властима тако и снагама мисије. Конкретно радим на пројектима UNIFIL-а и издвојио бих пројекте подршке локалним самоуправама, цивилном становништву у остваривању неких основних животних потреба и пројекте побољшања инфраструктуре и зони одговорности сектора „Исток“. Тренутно имамо пет пројеката у разним фазама реализације, а два су на одобрењу у команди мисије. Радимо на побољшању путне инфраструктуре по селима, обезбеђењу воде која је овде такоређи драгоцен, затим ширењу мреже генератора јер је то најсигурнији начин снабдевања електричном енергијом у овом делу земље због оскудне електричне мреже и честих рестрикција струје, а ускоро треба да почне опремање диспанзера у једном селу – наводи мајор Николић само део онога што Уједињене нације предузимају на ревитализацији животних услова у јужном Либану.

Капетан Никола Перић ради у Оперативном центру сектора Исток и његов задатак је да прима информације са терена од потчињених јединица и да те информације прослеђује команди мисије у Накури.

– За мене као вођу смене у Оперативном центру важан је тимски рад са официрима у смени који долазе из других контингената. Али наш рад смо ухотали и током 24 часа, колико траје смена, све функционише како је и прописано – задовољно истиче капетан Перић.

Непосредни контакт Оперативни центар има са Тактичким оперативним центром команде шпанског батаљона, у коме је и шест припадника српског контингента, два официра и четири војника који раде као радио-оператери.

Мајор Игор Кочовић наводи да је задатак тима за везу оперативно дежурство у Центру, заједно са шпанским колегама.

– У Тактичко-оперативном центру укупно је 14 лица, а сарадња са шпанским колегама је више него добра. И они и команда батаљона задовољни су нашим радом, а ми се трудимо да оправдамо то поверење – каже Кочовић.

У смени смо затекли и десетара Илију Вељовића, радио-оператера у тиму за везу који каже да је преподневни рад лакши јер информације од јединица са терена вишим инстанцама прослеђује командир Тактичко-оперативног центра, док у поподневној и ноћној смени ту обавезу преузимају радио-оператери и дежурни официри, што подразумева да се информације приме, обраде и на тачном енглеском језику проследе вишој команди.

Мајор Славиша Фишић

Радионица Елементa за подршку националном контингенту Војске Србије

ЛОГИСТИЧКА ПОДРШКА

Без логистике се не може, а то питање за наш контингент у сектору „Исток“ решава Елемент националне подршке, коме је на челу мајор Славиша Фишић.

– Наш задатак је да пружимо пуну подршку српском контингенту у UNIFIL-у. Најважнија је наравно подршка

људству и одржавање технике. Нова погодност је што је омогућено обезбеђење услуга и добара у зони операције, тако да је подигнут ниво одржавање технике и олакшано одржавање возила у исправном стању – каже мајор Фишић.

Наши припадници користе 13 оклопних борбених возила, 14 „пухова“ и пет возила „ТАМ“. Радионица је допремљена из Србије, али ако нешто затреба, на пример од алата, на располагању су и ресурси мисије.

– Знак поверења је што наши људи својом стручношћу помажу у одржавању технике шпанског и других кон-

ТЛО ИСУСОВИХ КОРАКА

На југу Либана православна црква има приличан број верника и то такође доприноси бољем разумевању и прихватању припадника Војске Србије. Недељом су често заједно на литургији у оближњем селу Дермимас. Било је заиста необично слушати литургију на арапском језику, а снажан утисак оставила је и посета православној манастиру у селу. Првобитно здање подигнуто још у 15. веку срушено је у израелском бомбардовању 2006. године, али је сада манастир обновљен и врши своју православну мисију.

Свештеник Салим Асад са својом породицом био је љубазан домаћин и са великом љубављу говорио је о очувању православља на овом тлу по којем је, како каже, и Исус ходао.

– Историја се понавља, рекао бих. Током Другог светског рата, овде су се борили и грчки и руски војници. Посећивали су нашу цркву Архангела Михаила и поклонили су иконе нашој парохији. Сада имамо ту срећу да видимо вас, Србе, овде, иако се срећемо у овим тешким, скоро ратним околностима. Господ вас благословио за вашу помоћ. Ми смо народ исте вере, у истој цркви. У име овог манастира поздрављам цео српски народ, српску војску и Његову светост патријарха српског Иринеја. А посебно задовољство изражавам због посете министра одбране Братислава Гашића и начелника Генералштаба генерала Љубише Диковића – поручује отац Салим.

На питање када ће овде доћи мир, отац Салим каже да то неће бити скоро, све док људи, једни у другима, не виде пријатеље и могућност да могу заједно да живе, у поштова-

њу и заједничком стварању услова за бољи живот будућих генерација. Док смо разговарали о улози религија у том помирењу, обилазећи обновљено предивно манастирско здање, показао је на суседном брду, преко реке, замак Буфор, који су подигли још крсташи у Средњем веку, када су из Европе долазили да ратују против муслимана. Ра-

дује се његовој обнови, после рушења у израелском бомбардовању када је уништен и манастир, али напомиње да радови споро напредују. Баш као што споро напредује помирење на овим просторима, јер су верске и националне разлике велике, а ситуацију компликује и умешаност светских интереса. Упркос свему, верује у лепшу будућност Либана и бољи живот за свог сина Николу, који се школује и остаје у земљи да буде део оних снага који желе да врате мир и спокој.

На расстанку, отац Салим каже да су Срби увек добродошли.

– Ово је и ваш дом, овде сте међу својом породицом. Из Христове земље шаљем поздраве Србији, земљи народа Светог Саве.

тингената. Пет припадника овог састава, поред одржавања технике, раде и на помоћи људству ако су у питању лечење, одлазак кући из оправданих разлога, исплата финансијских припадности и слично – додаје мајор Фишић, који уз редовне обавезе налази времена за тренинге и учествовање на такмичењима у трчању на дуге стазе.

Приликом посете радионици, која се налази у оквиру логистике сектора „Исток“, уверили смо се у добру опремљеност и могућности за поуздано одржавање возила.

Командир вода за подршку капетан Велибор Милић каже да се у радионици успешно обављају сви, стручно речено, превентивни и корективни захвати на одржавању возила, тако да су наши припадници с те стране потпуно безбедни када иду на извршење задатака.

МЕДИЦИНСКА ПОМОЋ

Важан задатак је медицинска помоћ становништву, за шта је задужен лекар др Стеван Јовановић. Често је у околним селима, где га мештани радо дочекују и у њему виде, како нам је рекла избеглица из Ирака Зина Бутрос, сами „Божји дар“, јер на том простору нема организоване медицинске службе и присуство лекара је права реткост. Зато је др Јовановић добродошао где год да се појави. Лечи, саветује, помаже, дели лекове, онда дође поново у контролу, и тако свих ових скоро шест месеци.

– Нисам се уморио јер ме захвалност људи овде охрабрује у уверењу да треба увек помоћи, а то ми и лекарска етика налаже – прича нам др Јовановић на почетку заказане посете селу Дермимас, у коме га у центру села чека више десетина мушкараца, жена и деце, да потраже лек за своју бољку.

Капетан др Стеван Јовановић прегледа пацијентше у селу Дермимас

– Овде имамо шаролико становништво, православце, суните, шиите, мароните, католике, избеглице из других држава, али нас сви прихватају и обраћају се за помоћ. Људи су овде прилично здрави, тако да почетна терапија буде довољна, али ако треба онда иду на додатне прегледе код специјалиста у приватне ординације, јер нема организоване здравствене службе – објашњава др Јовановић.

Здравствена асистенција је важан део цивилно-војне сарадње, наглашава капетан Далибор Савков, који је на челу тима за овај вид односа са органима локалне самоуправе, верским лидерима и локалним становништвом.

– Сваком аспекту нашег рада посвећујемо пуну пажњу, али управо нам медицинска помоћ коју организовано спроводимо у селима, доноси углед у народу који је, могу слободно рећи, већи него што га имају припадници осталих контингената у мисији – каже Савков. ■

УСПЕШНА САРАДЊА МАЊИФИКА И АНСАМБЛА „БИНИЧКИ”

„МОНТЕВИДЕО, ХВАЛА ТИ”

– Не знам да ли сам икада више уживао на бини него као сада с бендом и оркестром. Ми смо, као спој, светионик за многе. Срби су посебни људи, а њихови врхунски таленат и оригиналност је нешто што ме највише привукло. Допала ми се и српска дрскост, много сам је заволео. Верујем да је то правилан став у животу и да тако човек мора да се понаша, да има образ, а не само ђон – каже за „Одбрану” један од најпознатијих словеначких музичара Роберт Пешут Мањифико.

Већ неколико година Мањифико, његов бенд и Уметнички ансамбл Министарства одбране „Станислав Бинички” успешно промовишу музику из филма „Монтевидео, Бог те видео” Драгана Бјелогрића, широм Европе. Публика и јавност одлично реагују на њихову заједничку појаву, песме које свирају, али и Војску Србије у иностранству.

Како је дошло до сарадње са Драганом Бјелогрићем?

– Драгана сам упознао и пре идеје о снимању филма, још 2002. године у Љубљани. Од тада смо се повремено дружили. Када је одлучио да сними филм рекао ми је како је размишљао да снимим музику. Био сам пријатно изненађен јер су његове продукције увек биле одличне, а када ми је испричао радњу „Монтевидео” додатно сам се заинтересовао. Познавао сам ту причу од малена јер ми је отац причао, али нисам знао детаље. Када сам увидео да се снима филм о једној епохи одмах ми се „завртела” одређена музика у глави и веома брзо смо се сложили како треба да звучи.

Ви сте, ипак, мало раније сазнали да ћеће снимати музику за филм. Тачније, певач групе „Плави оркестар” Вам је први саопштио ту информацију.

КАНДИДАТ ЗА „ОСКАРА“

„Монтевидео, Бог ње видео“ српски је кандидат за награду „Оскар“ у категорији најбољи дугометражни играни филм на српском језику у 2014. години. Да ли се спремаше за свечану доделу награда и шта очекујеш?

– Не спремам се за „Оскара“. Искрено, сумњам у то и био бих стварно изненађен да овај филм добије нешто. Не због квалитета, него зато што су „Оскари“ углавном намењени другачијим филмовима. Да је ово филм који представља критичност момента у Србији лакше би прошао, овако филм слави Србију и то може да буде лоше. Нажалост, успешност филма није пресудан критеријум.

смо „Бинички“, јер је Филхармонија била заузета. Тада нисам знао да постоји Уметнички ансамбл Министарства одбране, и одушевио сам се идејом да радим с војним оркестром и музичарима у униформи. Написали смо ноте, и уследио је сусрет на снимању музике. Прво су настале песме „Само мало“ и „Бум, бум“, а после је требало да снимимо велике теме. Сећам се првог радног дана са њима. Било је чудно упознавање и међусобно разумевање јер су чланови „Биничког“ били уздржани. Већ следећег дана симпатије су постаје обостране. Снимили смо много материјала који је, без додатне продукције, отишао у монтажу за потребе филма. Био је то тежак задатак, али смо све урадило фантастично и брзо.

Да ли је од почетка планирано да прво извођење музике из филма буде у Словенији?

– Саша Лошић Лоша је тада сарађивао са Бјелом и причали су о филму. После тога, Лоша ми је рекао „знаш Мањифико, биће то супер филм, очекуј, зваће те, причали смо Бјела и ја“. Али је све то било некако неприродно, јер ми смо љубоморни једни на друге, на шмекерски начин. То је однос – волим да му честитам на успеху, али бих му истовремено опалио шамар. Ми гајимо ту врсту љубави веома отворено и разговарамо о љубомори. Имамо, такорећи, „сладак“ однос.

У нечему сте се одмах сложили – да Вам треба оркестар. Али, Ансамбл „Бинички“ није био Ваш први избор.

– Отишли смо 2010. године на састанак са тадашњим директором Београдске филхармоније Иваном Тасовцем да преговарамо о сарадњи. На његов предлог контактирали

– Нису постојали планови за промовисање музике. Трбало је само да снимимо материјал за филм, али када је „Монтевидео“ завршен и приказан широј јавности помислио сам – супер, добро звучи, увежбани смо, хајде да свирамо. Прво смо наступили у Марибору на Фестивалу „Лент“, што је на неки начин био тест како ће публика реаговати на музику. Храбро и без значајне припреме изашли смо на бину, одлично одсвирали, а и публика је добро реаговала. То ме је веома привукло, а чини ми се и чланове „Биничког“.

Често говориш да Вам је сарадња с Ансамблом и рад на филму „Монтевидео, Бог ње видео“ нешто „најслађе“ у животи.

– Не знам да ли сам икада више уживао на бини него као сада с бендом и оркестром. Сваки пут се осећам одлич-

ГОСТОВАЊЕ ШПАНСКЕ ДИВЕ

Шпанска дива Луз Касал није много размишљала о сарадњи са Вама. Одмах је пристала. Како сте контактирали звезду филмова чувеног Педра Алмодовара?

– Било је потребно да неко отпева песме на шпанском језику, али по могућству да буде Шпанац. Они имају темперамент сличан нашем и текстови песама су као код нас – емотивни и патетични о љубави, смрти, болу и срећи. Луз нам се допала, међутим, нисам мислио да ће пристати. Али Срби су сналажљиви, одмах је било „Хоћеш Луз? Сад ћемо да је зовемо“. Продуценти су се састали са њом, предложили јој сарадњу, и она је одмах пристала.

но и помислим како ћемо да „растуримо“ публику, било где да наступамо. Никада нисам имао страх како ће словеначка публика да реагује на музичаре у униформи Војске Србије. Познајем Словенце, знам им сваку „жицу“. То јесте мало провокативно, али моја публика је широка, широког срца и душе.

Како је настао велики хит из филма, песма „Пукни зоро“?

– Бјела је тражио песму која ће да га погоди у срце и душу. Био је то тежак бој с њим и његовим прохтевима. Није му се одмах допало како звучи „Пукни зоро“. Рекао је „није лоше, али, не знам, некако ми звучи босански“. Толико ме је измалтретирао да сам направио још једну, мало другачију верзију, која му се више допала. Песму сам посветио свом деди, Солунцу, што је било и логично због радње филма која прати причу о двојци другова после рата. Као мали сам се наслушао прича о њему, па је било очекивано да себи „осветлим“ ту епоху. Песма је таква да је сто пута већа од мене. Ја ходам иза ње.

Поред Словеније, наступали сте у Италији и Швајцарској. Како је тамошња публика реаговала на појаву Маџифика и „Биничког“?

– То су државе у којима иначе направим неколико кон-

церата годишње, и чинило ми се да би њима било интересно. Већина је одушевљена идејом да заједно наступамо. Направили смо програм с универзалном поруком, и тако и звучимо, где год да наступамо. Имамо даље планове, јер постоји велико интересовање за концерте. С „Биничким“ радим и наредне четири године, што има смисла у време обележавања 100 година од Великог рата. Наша појава на бини је врло занимљива, посебно у земљама чланицама Европске уније. Ипак је то српска армија која није чланица НАТО-а, није у Унији, посебна је, из посебне државе, чине је посебни људи потпуно другачији у свему. Ми смо, као такав спој, светионик за многе.

После турнеје, коначно сте наступили и пред београдском публиком. Зашто сте тај концерт оставили за крај?

– Док се концерт није реализовао као да сам био укупан у земљу, а сад осећам да можемо даље. Презадовољан сам да смо, коначно, урадили и београдски концерт. Додатни разлог за срећу био је моменат када се, као изненађење, на бини, током композиције „Рамбо“, појавио и музичар Рамбо Амадеус, иначе мој кум, коме сам и посветио песму. Нисам ни знао да је дошао, да сам знао вероватно бих га мало завитавао. На крају смо имали и позив на бис, и концерт завршили како доликује и како београдска публика заслужује. Било је предивно.

Одакле толика љубав према Србији?

– Не знам како бих објаснио велику љубав према Србији и њеном народу. Срби су посебни људи. Пре свега, имају, могу да кажем и имамо, веома развијену емоционалну и духовну интелигенцију. Њихови врхунски таленат и оригиналност је нешто што ме највише привукло. Овде сам видео много расутих уметничких бисера и занимљивих људи. Допала ми се и српска дрскост, много сам је заволео. Верујем да је то правилан став у животу и да тако човек мора да се понаша, да има образ, а не само ђон. Управо то сам препознао у Србији. ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ

СНИМИО Д. БАНДА

ИЗЛОЖБА ФОТОГРАФИЈА ВОЈНЕ ПАРАДЕ

„Корак победника” у Дому Војске

Понекад се каже да уметност не маршира уз звук војничког добоша и бубња, а да заштитнице уметности не слушају команде, рекао је генерал Диковић, отварајући изложбу „Корак победника” у Дому Војске Србије.

– Да ове изреке нису тачне, бар кад је реч о активностима Министарства одбране и Војске Србије, потврђује рад Медија центра „Одбрана”, установе смештене у здању које је један од бисера међуратне архитектуре, у коме су последњих година организовани врхунски концерти, најбоље изложбе слика и фотографија у Београду, као и промоције књига. И изложба фотографија војне параде још једном то потврђује – навео је начелник Генералштаба.

Према његовим речима, војна парада је, по много чему, била изузетан догађај.

– Остаће упамћено да је параду пратило више новинара, фото-репортера и сниматеља него било коју другу активност наше војске. Из обиља тада насталих фотографија, одабране су најбоље, које су снимали фото-репортери „Одбране”. Оне војну параду приказују на документаран, објективан начин,

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић отворио је, 7. новембра у некадашњем Ратничком дому, изложбу фотографија велике војне свечаности одржане 16. октобра у Београду, чије је аутор начелник Одсека за фотографску делатност Медија центра „Одбрана” Радован Поповић, а које су снимили Јово Мамула, Горан Станковић, Даримир Банда, Душан Атлагић и Димитрије Остојић

с њеним поретком и атмосфером, а истовремено пониру у дубину, испод површине појавног, дочаравајући душу Војске Србије, враћајући нас изнова у Булевар Николе Тесле, какав је био 16. октобра – нагласио је генерал Диковић, и додао да ће гледајући фотографије свако имати осећај да поново види „Корак победника”.

У знак захвалности за припремљену изложбу, генерал Диковић је аутору уручио посебну захвалницу, а у књигу утисака забележи: „Изложба фотографија Корак победника, доајена српског и војног фотографисања Радована Поповића, вратила нас је на Булевар Николе Тесле тог 16. октобра 2014. године. Спој поноса и чврстине грађана и њихове војске извире из сваке фотографије. Успомене ће припадници Војске читати с фотографија, а поколења ће их, надам се, поносно гледати и показивати.”

Директор Медија центра „Одбрана” пуковник Стевица Карапанџин истакао је да је слоган војне параде управо осмишљен у тој установи, и да ће „Корак победника” одјекивати до следеће параде.

Посетиоци Мале галерије Дома Војске могу да виде више од педесет фотографија свечаности у којој је учествовало око 4.500 припадника Војске Србије, у пешадијским, речним и моторизованим ешелонима, као и фотографије налета српских ваздухоплова и наступа руске акро-групе „Стрижи”. Изложба је отворена до 21. новембра. ■

С. АНЂЕЛКОВИЋ

Књига о српским владарима

У Дому Војске Србије, 7. новембра промовисана је књига пуковника мр Миливоја Пајовића, начелника Центра за мировне операције, „Владари српских земаља”, у којој су на савремен начин приказани животи и судбине средњовековних и новијих српских владара, господара земаља и народа Србије, Дукље и Босне. Промоцији су присуствовали представници Министарства одбране и Генералштаба Војске Србије. О монографији, која је објављена у српско-енглеском издању, говорили су рецензент историчар др Бојан Димитријевић, члан Крунског савета Душан Бабац и аутор.

– Биографије српских владара, из времена раног средњег до средине 20. века, нису само животописи владара трију земаља – Србије, Босне и Зете, већ сведочанство да су се и средњовековне српске државе налазиле прикљештене између тадашњих великих сила, и да су периоди успона били смењивани епохама у којима се државност морала чувати балансирањем у односу на јаче суседе – рекао је др Димитријевић.

Према његовим речима, владари савремене српске државе били су, у суштини, велики трагичари.

– Обреновиће карактерише владање у миру, Карађорђевићи су водили државу у бунама и ратовима. О трагици владања говори и поразна статистика – од 12 српских и црногорских владара петорица су убијена, а петорица су завршила у изгнанству.

Пуковник Пајовић нагласио је да, упркос променама у времену карактеристичним за бивствовање свих народа и држава, српски народ има чиме да се поноси.

– Желео сам да књига буде подсетник на српске владарске династије, на државност, културу и језик народа који на овим просторима траје дуже од миленијума – рекао је аутор, и додао да је, осветљавајући лица српских владара, настојао да осветли лице народа који се непрекидно борио за слободу. ■

Свечана академија „Бизерта у срцу Србије”

У намери да подсети на значајну улогу народа северне Африке у опоравку српске војске у Првом светском рату, Удружење ратних добровољаца 1912–1918. њихових потомака и поштовалаца организовало је 31. октобра у Дому Војске свечану академију и изложбу „Бизерта у срцу Србије”. Изложбу „Србија памти савезничку Бизерту” осмислили су Лука Николић и Борис Башчаревић.

Према речима др Видоја Голубовића, председника Удружења, циљ скупа је сте да изложбом и Академијом, на којој је приказан и документарни филм Тање Феро „Бизерта – повратак у легенду”, допринесе очувању сећања на помоћ народа Туниса, Алжира и Марока током опоравка изнемоглих српских бораца. ■

Концерт поводом Дана ослобођења у Првом светском рату

Поводом Дана ослобођења у Првом светском рату, за припаднике Команде Команде за обуку и запослене у касарни „Топчидер”, 31. октобра у Дому Гарде одржан је концерт симфонијског оркестра Уметничког ансамбла Министарства одбране „Станислав Бинички”, којим је дириговао Павле Медаковић. Као солисткиње наступиле су Биљана Петковић и Весна Димић. ■

КУЛТУРНИ ВОДИЧ ■■■■■■■■■■

15–30. новембар 2014.

ДОМ
ВОЈСКЕ
СРБИЈЕ

www.odbrana.mod.gov.rs

Ликовни програм, тел. 3234-712

Галерија Дома Војске Србије
(радно време: сваког дана сем недеље од 11 до 19 часова)

До 21. 11. Мала галерија

– Изложба фотографија са војне параде „Корак победника”.

20. 11. у 19. Велика галерија

– Отварање ретроспективне изложбе „Драган Стојков – сликар равнотеже”. Траје до 20. 12. 2014.

Књижевни програм, тел. 3201-728

28. 11. у 13. Свечана сала

– Промоција књиге групе аутора „Србија и Браничево у Великом рату”. О књизи говоре: проф. др Момчило Павловић, директор Института за савремену историју, потпуковник доц. др Слободан Ђукић, професор на Војној академији, пуковник Милорад Секуловић, директор Војног архива, и др Јасмина Николић, директорка Историјског архива Пожаревац.

Музички програм, тел. 3201-728

27. 11. у 20. Свечана сала – „Пут ка белканту”, концерт Николе Китаноског и Уметничког ансамбла Министарства одбране „Станислав Бинички”.

Свечаност поводом 96 година слободе Београда

Свечаност поводом 96 година слободе Београда, коју је организовао Градски одбор града Београда и Савез потомака ратника Србије, одржана је 3. новембра у Дому Војске Србије. Присуствовали су представници Града Београда, Војске и СПЦ, студенти Војне академије, Полицијске академије, Богословије, ђаци Прве београдске гимназије и Туристичко-угоститељске школе.

Публика је уживала у музичко-сценском програму „Шумадија Београд”. Учествовали су Први ансамбл и певачка група КУД „Шумадија” из Горњег Милановца и глумци Народног позоришта Бане Томашевић, Андрија Даничић и Иван Пантовић. ■

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ
 15–30. новембар

- ✝ **Православни**
16. новембар – Обновљање Храма Светог великомученика Георгија – Ђурђиц
21. новембар – Сабор Св. арх. Михаила и осталих бестелесних сила небеских – Аранђеловдан
26. новембар – Свети Јован Златоусти

- ✝ **Римокатолички**
23. новембар – Исус Христ Краљ
30. новембар – Прва недјеља Дочашћа

АРАНЋЕЛОВДАН

Анђели Божји празнују се од давнина, али се то често претварало у њихово обожавање. Јеретици су их видели као богове или их тумачили и сматрали створитељима читавог видљивог света. Неколико година пре Првог васељенског сабора одржавани су Лаодикијски помесни сабори, који су својим 35. правилу установили исправно поштовање анђела.

У време римског папе Силвестра и александријског патријарха Александра установљен је празник архистратига Михаила и прочих сила небеских у новембру. То је девети месец од марта који се сматрао временом стварања света, а пошто је било девет анђеоских, чинова који су најпре створени, новембар је изабран за празновање небеских сила. ■

Повлачење Српске војске 1915.

Пут ка Голготи

Врховна команда српске војске обавестила је 26. новембра 1915. команданта француске Источне армије и српске војне изасланике у Русији, Француској, Енглеској, Италији и Румунији о почетку повлачења ка јадранском приморју, с намером да се ту реорганизује и да предузме поновну акцију са савезницима. Нажалост, уместо жељене заједничке акције, српску војску чекао је пут дуг 160 километара, који су обележили смртоносна глад, језива хладноћа и напади албанских криминалаца.

После офанзиве Централних сила у октобру 1915. године, српска војска била је приморана да се повлачи према југу, уз повремене кратке и снажне противнападе. Београд је окупиран 9. октобра, а до 15. октобра аустроугарска Трећа и немачка Једанаеста армија заузеле су шири мостобран јужно од Саве и Дунава. У току повлачења трупа ка Косову Врховна команда српске војске планирала је да порази бугарске снаге и изврши пробој ка Скопљу, у сусрет савезницима, за које се тада није знало да су добили наређење да се повуку ка Солуну. Покушај пробоја Трупа нових области, Тимочке војске, Моравске дивизије другог позива и Комбинованог одреда кроз Качаничку клисуру од 18. до 20. новембра претрпело је неуспех. Моравска дивизија вештим маневром извела је бочни напад на бугарске трупе на излазу из Кончуљске клисуре и потпуно их разбила, али је даљи пробој кроз Качаник онемогућен због притиска аустроугарско-немачких и бугарских снага. Тиме је дефинитивно спречено спајање српске војске са савезничким трупама, па је Врховна команда 21. новембра издала наређење за повлачење на леву обалу Ситнице.

Већ 23. новембра Врховна команда обавестила је делегата на Цетињу, пуковника Пешића, да је приморана да организује повлачење кроз Црну Гору и северну Албанију на јадранско приморје, с главним груписањем на линији Драч–Скадар и с обезбеђењем праваца који од Ђаковице и Призрена воде ка Скадру и од Струге ка Елбасану. Прва, Друга и

Трећа армија и Одбрана Београда повлачиле су се правцем Пећ–Андријевица–Подгорица–Скадар, Команда трупа нових области правцем Призрен–Љум Кула–Спас–Пука–Скадар, а Тимочка војска и све трупе с територије Битољске дивизијске области правцем Призрен–Дебар–Струга–Елбасан.

Врховна команда српске војске обавестила је 26. новембра 1915. команданта француске Источне армије и српске војне изасланике у Русији, Француској, Енглеској, Италији и Румунији о почетку повлачења ка јадранском приморју, с намером да се ту реорганизује и да под повољним околностима предузме поновну акцију са савезницима. Команданти армија војвода Живојин Мишић, војвода Степа Степановић и генерал Павле Јуришић Штурм и командант одбране Београда генерал Михајло Живковић одржали су у Пећи, 29. и 30. новембра, три састанка на којима је одлучено да се 1. децембра изврши прикупљање трупа ближе Пећи, на десној обали реке Истока и Дрима и да се припреме за повлачење кроз Црну Гору.

После скоро месец дана тешких маршева по лошем времену и беспућу, без основних средстава за живот, српска војска прикупила се у рејону Скадра и Драча. Први делови српске војске пристигли су у Скадар 3. децембра 1915, а три дана касније стигла је и Врховна команда. Српска војска морала је да пређе још око 160 километара, по мочварном терену, до Валоне где су савезници организовали прихват и снабдевање. ■

Др Миљан МИЛКИЋ

Српске Енглескиње

У историјском памћењу Срба заувек ће остати одважне и храбре жене из савезничких армија – лекари, медицинске сестре, болничарке, управнице болница – Елси Инглис, Елизабет Рос, Мејбел Дијермер, Флорна Ферис, Луза Џорлан, Маргарет Фрејзер, Агнес Мајншул, Евелин Хаверфилд, Флора Сендз, Елинора Сото, Синклер Стобарт, Кетрин Мекфеил, Алиса Хачисон, Франсис Вејкфилд, Леиле Паџет, Дарја Александрова... Да би помогле српском народу да се опорави од ратне трагедије и избори право на мир и слободу у својој земљи неке од њих су жртвовале и живот, посебно у великој трагедији 1915. године када је у Србији, међу многобројним рањеницима и болесницима, харао пегави тифус.

Победе српске војске у 1914. години на Церу, Дрини и Колубари снажно су одјекнуле свуда у свету, а посебно међу савезничким земљама. Нови наметнути рат до крајњих граница изнурио је Србију, осиромашео народ и привреду, нагомилао рањенике и болеснике од тифуса и других болести, тако да је стање постало врло тешко. Схвативши околности у којима се налазила Србија, многе организације и појединци у свету организовали су се да помогну маленом и храбром народу да залечи ране и подигне се на ноге. Највећу помоћ српском народу и војсци пружиле су жене Шкотске, које су организовано послале више потпуно опремљених болница. Особље тих болница остало је и када је српска војска одступала преко Албаније, помагало за време борби на Солунском фронту и касније, у незадрживом српском јуришу за ослобођење отаџбине.

Помоћ шкотских жена

Најзаслужнија за свеукупну помоћ Србији је легендарна др Елси Инглис, председница Федерације жена Шкотске, која је већ 27. октобра 1914. године упутила допис уредништву листа „Тајмс“ са позивом „За помоћ Србији“. Лист је у уводнику пренео њен апел британском народу, „који саосећа са жртвама Србије, да помоћ пошаљу што брже и тако одуже део дуга који савезници дугују храбро-

Елси Инглис

сти и постојаности Срба и да на тај начин најбоље могу помоћи малом племенитом народу и његовим војницима”.

Задивљен ангажовањем и стручношћу докторке Елси Инглис, Вистон Черчил је касније изјавио: „Њена слава ће светлети у историји”.

Све до почетка рата у августу 1914. године Елси Инглис се, радећи у разним местима, усавршавала у својој струци. У јулу исте године постала је заповедник Шестог еднбуршког добровољачког одреда, а крајем године и главнокомандујући Женског резервног санитетског одреда (јединица Зеленог крста), који је био један од оснивача будућих Женских војних помоћних одреда. Када је рат већ био потпуно изванредан Елси је кренула у офанзиву: мобилисала је све своје добровољне санитетске јединице, организовала њихово обучавање, а затим тражила начин да јединице и друге обучене жене пошаље на службу у ратом захваћена подручја. То није ишло лако, али је др Инглис била упорна, покренула је опсежну акцију за прикупљање прилога за опремање пољских болница с искључиво женским особљем. У записнику са састанка одбора Савеза сифражетских друштава Шкотске, одржаног 12. августа 1914. године, записан је предлог др Инглис „да се опреми болница... чије би особље биле само жене и да се пошаље у иностранство, уколико није потребна у земљи”.

Подухват шкотских жена превазишао је сва очекивања – за кратко време прикупљено је скоро пола милиона фунти, што је било довољно да се потпуно опреми четрнаест пољских болница које су упућене у савезничке државе, међу којима и у Србију. Припремајући се да с првом болницом крене на пут у Србију, др Елси Инглис је позвала све британске грађане „који саосећају са са жртвама Србије, да своју помоћ пошаљу што брже и тако одуже део дуга који савезници дугују храбрости и постојаности Срба”.

Прва Болница жена Шкотске приспела је у Крагујевац на Божић 1915. године и сместила се у основној школи у самом центру града. Касније су у Србију стигле још три болнице: у Ваљево, Младеновац и Лазаревац. У Скопље је стигла болница Фонда за помоћ Србији, у Врњачку Бању болница Црвеног крста Велике Британије, затим болница др Џемса Берија, коју је опремила Прва краљевска болница из Лондона, па болнице британских фармера, Удружења рањеника и друге. Многи лекари и медицинско особље долазили су из Француске, Велике Британије, Русије, Кана-

де, Грчке, Данске, Аустралије и Новог Зеланда, тако да је у лето 1915. године у Србији било око 600 лекара и медицинског особља из савезничких земаља. Учесће медицинских мисија у Србији у току Првог светског рата није значајно само због њихове бројности, већ и због тога што су поједини делови остали уз српску војску и током свих ратних збивања, одступали су преко Албаније и са српском војском стигле 1916. године на Солунски фронт.

Др Елси Инглис је организовала и посебно болницу која се у Одеси прикључила Првој српској добровољачкој дивизији и лечила рањене и болесне након страдалних борби у Добруци. О томе сведочи Едита Палисер у студији „Са српском дивизијом у Русији и Румунији”, објављеној 1919. године.

На молбу српске владе, упућену у јулу 1916. године Федерацији жена Шкотске, оснивачу „Болница жена Шкотске”, да упуте једну пољску болницу у састав тек формиране Прве српске добровољачке дивизије, која није имала потпуно санитетско обезбеђење а очекивале су је тешке борбе на руском фронту, добијен је позитиван одговор. Најзаслужнија за то опет је била др Елси Инглис, која је одмах предузела све што је потребно. Радила се брзо и прецизно, па је већ 30. августа из Ливерпула бродом кренула болница са др Елси Инглис на челу. У посади је било 75 чланова, међу којима три лекара хирурга, 12

транспортних и санитетских возила са потпуном опремом и санитетским материјалом. Болница је у Одесу стигла 21. септембра 1916. године.

Др Елси Инглис је после тога наставила да ради на организовању болнице за санитетско збрињавање српских војника на Солунском фронту. На несрећу, није доживела да посао доведе до краја. Уморна, исцрпљена и болесна умрла је на рукама српских војника, 25. децембра 1917. године. Новоформирана болница добила је њено име и почетком 1918. године упућена је на Солунски фронт, у састав српске војске. Грађани Србије из Младеновца су још у лето 1915. године на особен начин одали признање докторки Елси Инглис и њеним јединицама у Болници шкотских жена. У центру места подигли су јавну чесму и на енглеском и српском језику написали: „За успомену на Болницу жена Шкотске у Србији и њеног оснивача др Елси Инглис, 1915.” На великој свечаности одржани су дирљиви говори захвалности особљу Болница шкотских жена и посебно докторки Инглис.

ШТО БЛИЖЕ ФРОНТУ

Флора Сендз је, после напада Немачке на Србију 1915. године, желела да буде што ближе фронту, па је са задовољством прихватила понуду да ступи у амбуланту Другог гвозденог пешадијског пука „Књаз Михаило” српске Прве армије. Ту је упознала команданта пуковника Милића, који ју је обавестио да пук ускоро креће у повлачење преко Албаније и да амбуланта мора бити остављена, а рањеници и болесници отпуштени. Смиреним гласом је затим рекао Флори: „Боље би било да одете сада, док се још може – још увек можете прећи преко границе у Грчку.” Изненађена предлогом узвикнула је: „Али ја желим да останем с Другим пуком”. Као да је очекивао такву реакцију, Милић је смирено наставио да јој објашњава ратне тегобе, како би је убедио да промени мишљење. Флора се, међутим, није дала, била је упорна да остане и помаже у превизији рањеника током одступања. Када се више није имало куд, Милић се, занет мислима, окренуо Флори и додао: „Па, можда бисмо могли да вас узмемо у војску”. Онда је нагло устао, скинуо са своје еполете ознаку „2” и прикачио је Флори на њен елегантни смеђи капут. „Ето, сада сте редов у Другом пуку српске Прве армије.” Коракнуо је напред па додао: „Разуме се, Ваше ступање у војску мораће да потврди командант дивизије.” Застао је па додао: „Али то ће се сигурно уредити.”

Храброј и одважној докторки и хуманисти Елси Инглис захвални потомци подигли су достојне споменике у Шкотској и Србији. Њену бисту урадио је вајар Иван Мештровић и она се налази у Националној галерији Шкотске. У Единбургу је и „Меморијална Болница др Елси Инглис“ за мајку и дете. Да Срби нису заборавили њен светли лик доказују и спомен-чесма у Младеновцу, спомен-болница на Дедињу, а на Физиолошком институту Медицинског факултета стоји мермерна спомен-плоча у њену част, као „осведоченог пријатеља Срба“. Врховна команда српске војске и влада посмртно су одликовали докторку Елси Инглис Орденом белог орла, највишим одликовањем Србије.

Увек на страни малих и слабијих нација

Када је чула да су малену Србију напале много снажније и добро наоружане снаге Аустроугарске монархије, Флора Сендз, најмлађа ћерка лондонског свештеника, оставила је породицу и добровољно се пријавила деветочлавној групи Енглескиња и Американки која је кренула у помоћ далеком народу.

У августу 1914. године она је преко Француске, Италије и Солуна стигла у Крагујевац и прихватила се болничарског посла. Када је напад непријатеља одбијен вратила се у Енглеску и агитовала за помоћ рањеним и болесним Србима. Од прикупљених 2.000 фунти купила је 120 тона санитарског материјала и са тим драгоценим товаром кренула бродом за Србију. Јануара 1915. године стигла је у Ниш и српској војсци предала санитарски материјал, а од др Суботића, председника Црвеног крста Србије, тражила је распоред за рад у болници где је најтеже. У том времену најтеже је било у Ваљевоу, где је било жариште пегавца и других тифусних обољења. Тамо се свакодневно умирало, а према неким подацима страдало је и више од половине српских лекара. Флора је, са својом америчком другарицом Емили Симондс, вредном медицинском инструментарком, телу баш тамо да буде болничарка. Енглески конзул се томе успротивио:

– Не дозвољавам вам! Тамо идете у сигурну смрт. Болесничко особље у Ваљевоу просечно живи један месец.

Флора није послушала конзула већ је са лековима кренула у жариште епидемије. Уз највеће напоре радила је све док су је ноге држале, а онда се разболела. Снажно тело и јака воља за животом извукли су је из сигурне смрти, прездравила је и одмах се вратила на посао. Када је епидемија сузбијена вратила се у Енглеску, да агитује за помоћ Србима. То је, нажалост, кратко трајало, рат је у другој половини 1915. године обновљен: Аустрија, Немачка и Бугарска свом силином насрнули су на Србију. Флора није могла да седи док српски народ крвари. Кренула је из Марсеља у јесен 1915. године бродом „Мосул“, где је упознала др Изабелу Емсли, која је путовала у Србију с јединицом Гертона и Њунем у оквиру Болница шкотских жена.

Флора је желела да се у Србији прикључи боници у Ваљевоу, али је у Пиреју сазнала да је пут пресечен, а јединица леди Паџет у Скопљу опкољена. Са три члана из јединице Српског потпорног фонда у Скопљу – Мјуријел Херберт, Елија Линден и Доли Мајлз – пошла је возом за Битољу, где их је сачекао британски конзул. Он их је обаве-

стио да ће цела Србија бити окупирана и да се без оклевања одмах врате у Солун. Уместо тога Флора је мобилисана у српску војску и кренула је преко Албаније. Ватрено крштење имала је у одступним борбама против Бугара.

Током повлачења преко Албаније Енглескиња је међу српским војницима примљена с одушевљењем, уз задивљујуће поштовање и свесрдну помоћ у најтежим тренуцима. Издржала је мраз, умор, глад, колебања – као и сви остали.

У том паклу Флора Сендз имала је снаге и воље да организује прославу католичког Божића у својој чети, да забавља тада, на албанској обали, своје другове музиком на виолини, коју је носила преко албанских кршева.

Са српском војском, исцрпљена и уморна, стигла је на Крф. После одмора и опоравка издејствовала је код савезника 3.500 комплета униформи за српске војнике. Залагала се и за побољшану исхрану, што је српске војнике подигло из мртвих. За све што је учинила за спас српског војника Други пук јој је уручио захвалницу, на којој је на српском и енглеском писало: „Госпођице Сандз, српски војник је поносан због тога што у својој средини види племениту кћер Енглеске чији је народ стари српски пријатељ. Ви, госпођице Сандз, треба да будете поносни што се налазите у положају да чините добро и помажете српском војнику. Српски војник ће увек поштовати дела Ваше љубазности и

ПРИВРЖЕНА И ИСКРЕНА

Организатор Шкотских женских болница др Елси Инглис најзаслужнија је за свесрдну медицинску помоћ у особљу и санитарском материјалу нападеној Србији. Рођена је 1865. године у Индији, где је њен отац био главни комесар колонијалне управе у Лакноу. Касније се породица преселила у Тасманију у Аустралији, где је Елси ишла у школу до своје шеснаесте године, када се цела породица вратила у Шкотску. Претходна знања из медицине стекла је на Единбуршкој медицинској школи за жене, коју је 1886. године основала др Софија Џек-Блејк, усавршавање је наставила на клиничким студијама у Глазгову, а завршни испит успешно положила 1892. године. Прво радно место имала је као хирург у Болници за жене у Јустон Роуду у Лондону, где је стицала искуство поред прве жене лекарке у Енглеској др Елизабете Гарет Андерсон. Жеља за усавршавањем вукла ју је даље, па је завршила виши курс на чувеној Ротунди у Даблину. Званичну диплому лекара стекла је 1899. године, положивши дипломски испит на Единбуршком универзитету.

Приврженост људима којима треба помоћи понела је из породице за коју је била чврсто везана, посебно за оца који ју је у свему подржавао, нарочито у жељи да студира медицину и тиме допринесе еманципацији жена, које су до тада још увек биле у другом плану. Одлучна и снажног карактера разоружавала је све своје противнике, а својим медицинским подухватима била савршен узор млађима. Срби су је обожавали, чак су били склони да је прогласе за свеца. Зрачила је искреношћу и једноставношћу, а имала је и необичну способност да се у датом тренутку потпуно искључи и у мислима пребаци на други терен, само њој знан.

Флора Седз

дубоко у свом срцу записаће та дела и сећаће их се заувек... Захваљујемо Вам у име свих војника, ми Вас поздрављамо са ускликом: да живи наш савезник Енглеска, да живи племенита Седз”.

Са опорављеном српском војском Флора Седз је учествовала у борбама на Солунском фронту. Јануара 1917. године, у борби против Бугара, рањена је након распрскавања непријатељске бомбе. Другови су јој притекли у помоћ и у кишној кабаници је однели до превијалишта. Одмах је пребачена на лечење у Солун, где се опорављала неколико месеци. Када су ране од шрапнела почеле да зацељују често је боравила напољу, на ваздуху. Једног дана док је била у дворишту, око њеног кревета окупала се повелика свита официра и војника. Позвали су је да се врати у собу, где јој је краљев изасланик, официр ађутант предао Карађорђеву звезду са мачевима.

Заједно са српским војницима издржала је све тешкоће рововског рата на Солунском фронту и са својим друговима из Гвозденог пука учествовала у пробоју фронта. Под борбом, у тешким условима, с војском је наступала све до Ђуприје, где је морала поново у болницу јер је оболела од

шпанске грознице. Иако болесна, у болници је предузела све мере за побољшање услова лечења и хигијене, завела ред и рад уз помоћ неколико болничара и болничарки и успешно помагала у лечењу болесних и рањених.

Када је рат завршен, Флора није била са својим ратним друговима да подели радост победе. Њен пук је био већ у Сегедину, а она у Ђуприји. Када је прездравила стигла је у Београд, јавила се команданту града и затражила да је пребаци до њеног пука. У Панчеву ју је поздравила велика маса људи, а она је, изненађена дочеком, одржала краћи говор на српском језику. Мештани су јој у знак пажње поклонили пешкир са везеном посветом, који је сачувала као драгу успомену. Јуна 1919. године Народна скупштина Србије произвела је Флору Седз у чин потпоручника српске војске. Унапређење је потписао регент Александар Карађорђевић, а потом је, по њеној жељи, упућена на границу с Италијом. Тамо је унапређена у чин поручника, упознала је и заволела наредника Јурија Јуденича, са којим се и венчала.

Када се стање на граници смирило, Флора се с мужем вратила у Београд, где је демобилисана 1. новембра 1922. године. Тада је после пуних седам година скинула војничке чакшире и обукла хаљину. „У новом оделу осећала сам се неудобно, било ми је тешко што се растајем са војском и униформом”, причала је касније. После демобилизације Флора Седз је отишла у Енглеску, да би се, након неколико година, поново вратила у Београд, где је до почетка Другог светског рата давала часове енглеског језика школској омладини. Када је Београд бомбардован, Флора је као резервни капетан прве класе закуцала на врата команданта једне јединице и затражила униформу и пушку да се бори против непријатеља. У општем расулу које је владало није добила задовољавајући одговор, па се добровољно прикључила једној јединици у Младеновцу, али на кратко, јер су Немци у Аранђеловцу заробили ту јединицу. Када је рат завршен Флора се вратила у Енглеску, где је живела од српске пензије.

Флора Седз је своја сећања и успомене описала у књизи „Енглескиње у Српској војсци”. О српском војнику записала је: „Командант је дуго издавао заповест. Он једно време оде некуд а ја легах на траву и заспах. На свој обичан, љубазан начин, два војника дођоше и рекоше ми да они имају горе ватру, а један од њих узео своје ћебе и простре га поред ватре да легнем на њега, док други сави свој шињел и намести ми га уместо јастука.

Понашање српског сељака није нешто што је научно, што зависи од тога да ли је било добро или рђаво васпитан, већ изгледа да је од природе саставни део његов и као са таквим треба рачунати.

Људи који ништа нису знали о српском народу више пута су ме питали – зар ме није страх да се крећем међу људима за које они мисле да су дивљаци?! Док је, у ствари, све сасвим супротно томе! Јер, не могу замислити ништа мање вероватно него да ме нападне – српски војник! Ја бих се осећала сигурније шетајући по некој вароши или селу у Србији – ма у које доба ноћи – него у многим енглеским и другим европским варошима.”

Флора Седз, официр српске војске, умрла је 24. новембра 1956. године у свом скромном дому у Суфолку код Лондона. ■

(Наставак у следећем броју)

ГЕНЕРАЛШТАБ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
УПРАВА ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ
УПРАВА ЗА КАДРОВЕ
расписује

ИНТЕРНИ КОНКУРС

за попуну упражњених радних места пријемом професионалних војника Војске Србије у својству војних службеника у радни однос на неодређено време

у Рачуноводствени центар Сектора
за буџет и финансије МО

место рада – Београд

1. рачуновођа за обрачун плата и накнада, ССС – 4 извршиоца,
2. рачуновођа за финансијско књиговодство, ССС – 1 извршилац,
3. рачуновођа за платни промет, ССС – 1 извршилац.

ОПШТИ УСЛОВИ:

- да су кандидати држављани Републике Србије,
- да су здравствено способни за рад у Министарству одбране и Војсци Србије,
- да имају одговарајућу стручну спрему за радна места на која конкуришу,
- да се против њих не води кривични поступак због кривичног дела које се гони по службеној дужности,
- да нису кривично осуђивани казном затвора у трајању дужем од шест месеци,
- да им раније није престајао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа,
- да су професионални војници Војске Србије,
- да немају негативне службене оцене

ПОСЕБНИ УСЛОВИ:

За радна места под редним бројевима 1, 2 и 3 може конкурисати лице које:

- има завршену средњу стручну спрему – средња економска школа,
- познаје рад на рачунару.

На конкурс могу учествовати сви професионални војници Војске Србије, који испуњавају опште и посебне услове конкурса.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА:

Уз пријаву на конкурс, која треба да садржи основне личне податке, адресу и контакт телефон, кандидати достављају и:

- CV или кратку биографију,
- извод из матичне књиге рођених (оригинал или копија оверена у суду или општини – не старији од 6 месеци уколико није нов образац),
- уверење о држављанству (оригинал или копија оверена у суду или општини – не старији од шест месеци),
- оверену копију дипломе о стеченом образовању,
- оверену копију сертификата о познавању рада на рачунару,
- уверење надлежног суда да се против кандидата не води кривични поступак због кривичног дела које се гони по службеној дужности – не старији од 6 месеци,
- уверење надлежног Министарства унутрашњих послова Републике Србије да кандидат није осуђиван на казну затвора дужу од 6 месеци – не старији од 6 месеци,
- потврду надлежног старешине да кандидат нема негативне службене оцене.

Сви докази о испуњености услова за пријем достављају се као оригинали или оверене фотокопије. Уверења која се прилажу уз молбу, ако нису трајног карактера, не мо-

гу бити старија од 6 месеци.

Кандидати који уђу у најужи избор, пре пријема у радни однос, доставиће лекарско уверење о здравственој способности.

ИЗБОРНИ ПОСТУПАК

Изборни поступак спровешће се само међу кандидатима који испуњавају све опште и посебне услове конкурса за пријем на наведена радна места. Са свим кандидатима који испуњавају услове конкурса и са којима се спроводи изборни поступак конкурсна комисија ће обавити усмени разговор и проверу теоријских знања из економске струке. Са кандидатима који задовоље прописане критеријуме провере теоријских знања обавиће се психолошка процена и медицинско-здравствена процена, а уз њихов писани пристанак биће извршена безбедносна провера. Конкурсна комисија извршиће рангирање кандидата који су задовољили све предвиђене критеријуме селекције према оствареним резултатима и формираће листу за избор. Одлуку о пријему донеће надлежни старешина и о њеном садржају биће обавештени сви кандидати који учествују у изборном поступку.

Позиве за разговор и остала обавештења упућују се кандидату на адресу која је наведена у пријави на конкурс.

НАЧИН ПОДНОШЕЊА ПРИЈАВЕ

Пријаве на интерни конкурс, са приложеним доказима о испуњавању услова, кандидати подносе јединицама – установама у којима се налазе на служби. Команде јединица – установа примљене молбе достављају службеном поштом на адресу: **РАЧУНОВОДСТВЕНИ ЦЕНТАР Сектора за буџет и финансије Министарства одбране, Гардијска бр. 7, Београд, са назнаком: „За конкурс за пријем у службу“.**

У пријави за конкурс обавезно је навести име и презиме, име једног родитеља, ЈМБГ, адресу пребивалишта, адресу на коју се кандидату достављају обавештења, број телефона, досадашње радно и стручно искуство, као и податке о посебним вештинама и знањима.

Сагласно одредби члана 125. Закона о Војсци Србије, између кандидата који испуњавају опште и посебне услове конкурса, првенство под једнаким условима има супружник, односно члан породице погинулог професионалног припадника Војске Србије, погинулог или умрлог од последица повреда задобијених у вршењу службе у Војсци Србије и супружник професионалног припадника Војске Србије премештеног из једног у друго место службовања.

Рок за подношење пријава је 8 дана од дана објављивања у магазину „Одбрана“.

Неблаговремене, недопуштене, неразумљиве или непотпуне пријаве, уз које нису приложени сви потребни докази на тражени начин, неће се узимати у разматрање и биће одбачене закључком против којег се може изјавити жалба.

Додатне информације могу се добити на телефон 011/2064-449 и на сајту Министарства одбране Републике Србије. ■

ГЕНЕРАЛШТАБ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
УПРАВА ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ
УПРАВА ЗА КАДРОВЕ
расписује

ИНТЕРНИ КОНКУРС

за попуну упражњених радних места пријемом професионалних војника Војске Србије у својству војних службеника у радни однос на неодређено време

за попуну упражњених радних места пријемом професионалних војника Војске Србије у својству војних службеника у радни однос на неодређено време:

Фонд за социјално осигурање војних осигураника Сектора за буџет и финансије МО, место рада – Београд

1. Самостални референт за књиговодство – благајник, ССС – 1 извршилац.
2. Референт – оператер за обраду и унос података, ССС – 1 извршилац.
3. Референт – ССС – 1 извршилац.
4. Референт – ССС – 1 извршилац.

Фонд за социјално осигурање војних осигураника Сектора за буџет и финансије МО, место рада – Крагујевац

5. Самостални рачуновођа – оператер, ССС – 1 извршилац.

ОПШТИ УСЛОВИ:

- да су кандидати држављани Републике Србије,
- да су здравствено способни за рад у Министарству одбране и Војсци Србије,
- да имају одговарајућу стручну спрему за радна места на која конкуришу,
- да се против њих не води кривични поступак због кривичног дела које се гони по службеној дужности,
- да нису кривично осуђивани казном затвора у трајању дужем од шест месеци,
- да им раније није престајао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа,
- да су професионални војници Војске Србије,
- да немају негативне службене оцене.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ:

За радна места под редним бројевима 1, 2 и 5 може конкурисати лице које:

- има завршену средњу стручну спрему – средња економска школа и познаје рад на рачунару.

За радно место под редним бројем 3 може конкурисати лице које:

- има завршену средњу стручну спрему – средња школа општег, биротехничког или економског смера и познаје рад на рачунару.

За радно место под редним бројем 4 може конкурисати лице које има:

- завршену средњу стручну спрему – средња школа информатичког или програмерског смера.

На конкурс могу учествовати сви професионални

војници Војске Србије, који испуњавају опште и посебне услове конкурса.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Уз пријаву на конкурс, која треба да садржи основне личне податке, адресу и контакт телефон, кандидати достављају и:

- CV или кратку биографију,
- извод из матичне књиге рођених (оригинал или копија оверена у суду или општини – не старији од шест месеци уколико није нов образац),
- уверење о држављанству (оригинал или копија оверена у суду или општини – не старији од шест месеци),
- оверену копију дипломе о стеченом образовању,
- оверену копију сертификата о познавању рада на рачунару,
- уверење надлежног суда да се против кандидата не води кривични поступак због кривичног дела које се гони по службеној дужности – не старије од 6 месеци,
- уверење надлежног Министарства унутрашњих послова Републике Србије да кандидат није осуђиван на казну затвора дужем од шест месеци – не старије од шест месеци,
- потврду надлежног старешине да кандидат нема негативне службене оцене.

Сви докази о испуњености услова за пријем достављају се као оригинали или оверене фотокопије. Уверења која се прилажу уз молбу, ако нису трајног карактера, не могу бити старија од 6 (шест) месеци.

Кандидати који уђу у најужи избор, пре пријема у радни однос, доставиће лекарско уверење о здравственој способности.

ИЗБОРНИ ПОСТУПАК

Изборни поступак спровешће се само међу кандидатима који испуњавају све опште и посебне услове конкурса за пријем на наведена радна места. Са свим кандидатима који испуњавају услове конкурса и са којима се спроводи изборни поступак конкурсна комисија ће обавити усмени разговор и проверу теоријских знања из захтеваних струка за радна места за која конкуришу. Са кандидатима који задовоље прописане критеријуме провере теоријских знања обавиће се психолошка процена и медицинско-здравствена процена, а уз њихов писани пристанак биће извршена безбедносна провера. Конкурсна комисија извршиће рангирање кандидата који су задовољили све предвиђене критеријуме селекције према оствареним резултатима и формираће листу за избор. Одлуку о пријему донеће надлежни старешина и о њеном садржају биће обавештени сви кандидати који учествују у изборном поступку.

Позиве за разговор и остала обавештења упућују се кандидату на адресу која је наведена у пријави на конкурс.

НАЧИН ПОДНОШЕЊА ПРИЈАВЕ

Пријаве на интерни конкурс, са приложеним доказима о испуњавању услова, кандидати подносе јединицама – установама у којима се налазе на служби. Команде јединица – установа примљене молбе службеном поштом достављају на адресу: **ФОНД ЗА СОЦИЈАЛНО ОСИГУРАЊЕ ВОЈНИХ ОСИГУРАНИКА Сектора за буџет и финансије Министарства одбране, Крунска 13, Београд, са назнаком: „За конкурс за пријем у службу“.**

У пријави на конкурс обавезно је навести име и презиме, име једног родитеља, ЈМБГ, адресу пребивалишта, адреса на коју се кандидату достављају обавештења, број телефона, досадашње радно и стручно искуство, као и податке о посебним вештинама и знањима.

Сагласно одредби члана 125. Закона о Војсци Србије, између кандидата који испуњавају опште и посебне услове конкурса, првенство под једнаким условима има супружник, односно члан породице погинулог професионалног припадника Војске Србије, погинулог или умрлог од последица повреда задобијених у вршењу службе у Војсци Србије и супружник професионалног припадника Војске Србије премештеног из једног у друго место службовања.

Рок за подношење пријава је 8 дана од дана објављивања у магазину „Одбрана“.

Неблаговремене, недопуштене, неразумљиве или непотпуне пријаве, уз које нису приложени сви потребни докази на тражени начин, неће се узимати у разматрање и биће одбачене закључком против којег се може изјавити жалба.

Додатне информације могу се добити на телефон 011/3203-137, 011/3203-543 и 011/3203-202, на сајту Министарства одбране Републике Србије или на сајту Фонда за социјално осигурање војних осигураника Сектора за буџет и финансије Министарства одбране Републике Србије (www.fsovo@mod.gov.rs). ■

**ГЕНЕРАЛШТАБ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
УПРАВА ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ (Ј-1)
расписује
ИЗМЕНУ
ИНТЕРНОГ КОНКУРСА**

У конкурс за пријем на службу у Војску Србије на неодређено време у својству војних службеника и намештеника, објављеном у магазину „Одбрана“ број 219 од 1. новембра 2014. године, део конкурса који се односи на формацијска места на редном броју 2, 3. и 10, мења се и гласи:

2. помоћни радник у Командном одељењу 224. центра за електронска дејства, ПКВ, ЕС 62101, група радног места 13 и 280 бодова, место службовања Батајница, један (1) извршилац;
3. механичар за возила точкаше у Воду за одржавање Логистичке чете 224. центра за електронска дејства, ВКВ, ЕС 62101, група радног места 06 и 690 бодова, место службовања Батајница, један (1) извршилац;
10. молер-фарбар у Одељењу грађевинско-зидарско-водоинсталатерском Вода за инфраструктуру 5. логистичког батаљона, КВ, ЕС 62825, група радног места 09 и 484 бода, место службовања Београд, један (1) извршилац. ■

**АУТОГУМЕ И ДЕЛОВИ
ЗА СВЕ ТИПОВЕ ВОЗИЛА**

БЕЗ ЖИРАНТА УЧЕШЋА ЧЕКОВА КАМАТА

ПРОДАЈА НА РАТЕ ЗА ПРИПАДНИКЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ ПУТЕМ АДМИНИСТРАТИВНЕ ЗАБРАНЕ

МИСЛИТЕ НА ЗИМСКУ ОПРЕМУ

КОТИК Д.О.О
Панчево,
Жарка Зрењанина бр.14
Тел: 013/344-321
Моб:063/370-138
Факс: 013/345-930
E-mail: kotikdoo@gmail.com

НАПОМЕНА:
-ОБРАЗАЦ АДМИНИСТРАТИВНЕ ЗАБРАНЕ ДОСТАВЉАМО:
ПОШТОМ / ЕЛЕКТРОНСКОМ ПОШТОМ
-МОГУЋА ОРГАНИЗОВАНА ИСПОРУКА ПО ДОГОВОРУ.

У нашем широком асортиману се налазе: бицикли, кациге, резервни делови, пратећа опрема, аутомобилске гуме, акумулатори, моторна уља, аутоделови за сва возила свих реномираних произвођача, програм „Villager“, косилице, тримери, моторне тестере, електрични ручни алат, рачунари и рачунарска опрема, бела техника и телевизори...

Медија Центар „Одбрана“
Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел: 011/3241-258, Факс: 011/3241-363

Маркетинг: 011/3201-728
marketing@odbrana.mod.gov.rs

Претплата: 011/3201-995
pretplata@odbrana.mod.gov.rs

Продаја: 011/3201-009
komercijala@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs / medijacentar@mod.gov.rs

Јунацима у славу

У конкуренцији жена победник овогодишње трке на дуге стазе била је Наташа Ћулафић, припадница Гарде Војске Србије, а међу мушкарцима Дејан Богићевић, атлетичар из Шапца. Падобранци су победници у екипном пласману.

На обронцима Цера, у пределу где се пре сто година одиграла Церска битка, прва победа савезника у Првом светском рату, 2. новембра одржан је 20. Церски полумаратон. Старт и циљ тог престижног такмичења атлетичара, које су организовали град Лозница, Тркачки атлетски клуб „Церски јунаци“ и Друштво српских домаћина, били су у спомен-комплексу на Текеришу. Овога пута учествовали су полумаратонци из Србије и Републике Српске.

Победник овогодишње трке био је Дејан Богићевић (1:10,52), атлетичар из Шапца, друго место освојио је Милош Дајевић (1:12,47), а треће, Слободан Чикара (1:13,23), обојица чланови Тркачког атлетског клуба „Церски јунаци“ из Београда.

У конкуренцији жена прво место освојила је Наташа Ћулафић (1:22,11) војничкиња Гарде Војске Србије, другопласирана је Ивана Живковић (1:25,02) из Омладинског атлетског клуба из Београда, а треће место изборила је Наташа Томашевић (1:35,21), из Нове Пазове.

– Стаза је била изузетно тешка, посебно због успона и падова, тако да је изискивала повећане напоре, концентрацију и пажњу. У мислима су ми били јунаци који су упорно, одлучно и храбро, без узмицања, победили вели-

ку силу, штитећи своја огњишта и нејач. Причињава ми велику част што сам победила управо на попришту велике битке – каже Наташа Ћулафић.

Истовремено с полумаратоном, одржана је и трка студената на десет километара. Победио је Милош Милосављевић (37:37,9), други је кроз циљ прошао Лазар Тадић (30:59,1) из Шапца, док је треће место заузео Никола Ђурић (42:41,2), студент Математичког факултета у Београду.

Прича о Церском полумаратону везана је за негдашњег начелника Катедре физичког васпитања на Војној академији мр Милорада Живановића, пуковника у пензији, који снагом ентузијазма окупља групу професора физичке културе, изузетних организатора ове велике спортске приредбе.

– Маратон је, по многима, највојничкија дисциплина јер захтева изузетну психофизичку припремљеност такмичара. Деведесетих година прошлог века, при нашој војсци формирали смо групу од око стотину маратонаца. Они су наступали на бројним маратонима који су у то време оснивани широм земље. Екипа маратонаца Војске Југославије, у екипној конкуренцији, редовно је побеђивала на Московском маратону мира. Маратонци годишње истрче два-три маратона и четири-пет полумаратона. Нажалост, већина домаћих маратона је угашена. Зато Церски полумаратон, а у пет наврата је у ових двадесет година био организован и маратон, сматрамо нашом светињом – истиче Живановић.

У конкуренцији припадника Војске Србије, МУП-а и Жандармерије, прва три места освојили су припадници 63. падобранског батаљона из Специјалне бригаде – Срђан Чолић, Слободан Вулић и Милан Нешић.

Организатори Церског полумаратона настојаће да идуће године та спортска манифестација добије интернационални карактер. ■

З. ПЕШИЋ

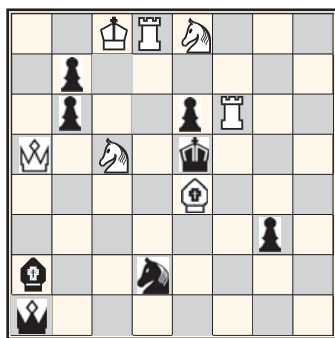

ИЗАБРАНИ ПРОБЛЕМИ ГРИНОВЕ ПРОБЛЕМСКЕ ЗАМКЕ

Александар Павлович ГУЉАЈЕВ, познатији у проблемском шаху под псеудонимом А. ГРИН, истакао се компоновањем великог броја награђених проблема (око 600, награђено 350 од којих 82 прве награде). Приказујемо два награђена проблема чији први потези су замке за решаваоче. Решења потражите у следећем броју.

Проблем број 1. – Мат у 2 потеза

Конкурс поводом 16. шампионата СССР у шаху 1948. – 1–2. награда

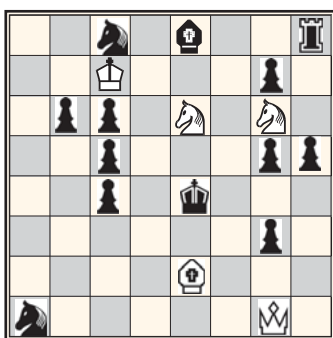

Позиција:

Бели: Кc8, Да5, Тd8, Тf6, Ле4, Сc5, Се8 пешаци: b6 и g3 (9 фигура)
Црни: Ке5, Да1, Ла2, Сd2 пешаци: b7 и e6 (6 фигура)

Проблем број 2. – Мат у 3 потеза

Конкурс поводом сећања на В. Малахова – 1978. – 1–2. награда

Позиција:

Бели: Кc7, Дg1, Ле2, Се6, Сg6 пешаци: c4 и g5 (7 фигура)
Црни: Ке4, Тh8, Ле8, Са1, Сc8 пешаци: b6, c5, c6, g3, g7, h5 (11 фигура)

Припремио Владимир ШАРИЋ

С
У
Д
О
К
У

У колонама и редовима, водоравно и усправно, у празна поља упишите једноцифрене бројеве од 1 до 9 који недостају. Сваки број има своје место, не сме да се понови исти број ни у усправној колони ни у водоравном реду, нити у квадрату 3x3.

1		9		3	6	
	6	8		5		
					7	
7		2			3	
6	2				5	4
3			1		8	
7						
	5		6	8		
6	4		8		2	

Решење коњићевих скокова: Како свирач свира, онако ваља и играти; Ласно је научити него је мука одучити.

www.grandtours.co.rs
Tel.: 011/361 60 48, 021/422 324

100%
Najbolja
ponuda

NOVA GODINA
OSTRVO
GRČKA EVIA-EDIPSOS

Cena
149€

7 DANA - 4 POLUPANSIONA
sa svečanom večerom i autobuskim prevozom
U 4 RATE, DO MARTA 2015.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Припремио: Жарко ЋОКИЋ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
17								18							19	
		20							21							22
23			24							25						
26					27						28					
29							30							31		
32								33							34	
35			36							37						
38				39							40					
41						42						43				
44							45						46			
	47							48								
49			50							51						

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРАВНО:

кремљита, Дубравко, але, о, корпарке, априоран, л, оби, сарказам, баронесе, реплак, тапетари, Емерик, Драгана, уникатан, малт, инжињерац, помамити, ИР, на, тамани-ти, еротичари, Адау, атоничан, натанач, тостер, ниша-нити, унети, отромити, иницијал, АИТ, р, еротоман, ка-тафалк, е, итд, Лилијана, акордант.

ВОДОРАВНО:

17. Род Копнене војске Србије, слави свој празник 16. новембра, 18. Оста- тина иза кога у кретању, 19. Име тенисерке Ивановић, 20. Изузетан, 21. Два повезана корака, 23. Лаган, 24. Мрке брадавице на кожи (мед.), 25. Раз- двајати се по шаву, 26. Еквадорски писац, Хорхе, 27. Атанас одмила, 28. Отпадак од коре дрвета, 29. Дизајнер и архитект, Еро, 30. Поста- нак, ства- рање, 31. Манекенка и топ-модел, Силви, 32. Заједничка имена (лат.), 33. Танки листови метала, 34. Олимпијске игре (скр.), 35. Ознака за хектар, 36. Присталица итагизма, 37. Име мексичког револуционара Запа- те, 38. Центар Арске области у Татарској, 39. Пажљив, фин у опхођењу, 40. Ма- лен, минијатуран, 41. Говорници, реторичари, 42. Мала сатара, 43. Јапан- ски политичар, Акира, 44. Стручњак за иранистику, 45. Алкалоид из коре- на једића, 46. Амерички репер, Насир Цоунс, 47. Врста лека, антими- котик, 48. Заточити, 49. Назив, 50. Поприште битке 29. новембра 1941, ра- ди одбране Ужичке републике, 51. Жена са Крита.

УСПРАВНО:

1. Врста (неслатких) угљених хидрата, 2. Шипрази, 3. Коњ (песн.), 4. Дека- нов уред, 5. Иконија одмила, Ика, 6. Другарица (тур.), 7. Стари назив за акт, 8. Направе за звоњење у цркви, 9. Заиста, стварно, 10. Свети (скр.), 11. Назив неког географског места, 12. Град и лука у Израелу, 13. Торока- чи, блебетала, 14. Држава у Азији, 15. Име синеасте Куросаве, 16. При- сталица анексије, 18. Особа која верује у атанизам, 19. Чувена знамени- тост Брисела, 20. Шпекулант (стр.), 21. Врста ливадске биљке, 22. Јапан- ски поздрав, 24. Група полимерних једињења, 25. Порозна керамика беле боје, 27. Присталица етатизма, 28. Цртач у цртаном филму, 30. Мазати ципеле виксом, 31. Бивши новинар, Александар, 33. Титанова имењаки- ња, 34. Припадник племена Ашани, 36. Станко одмила, 37. Зимски центар у Швајцарској, 39. Ризик (стр.), 40. Место на коме се формира долински ледник, 42. У то време, тада, 43. Краљ из дела Алфреда Жарија, 45. Ини- цијали научника Њутна, 46. Показна заменица, ова.

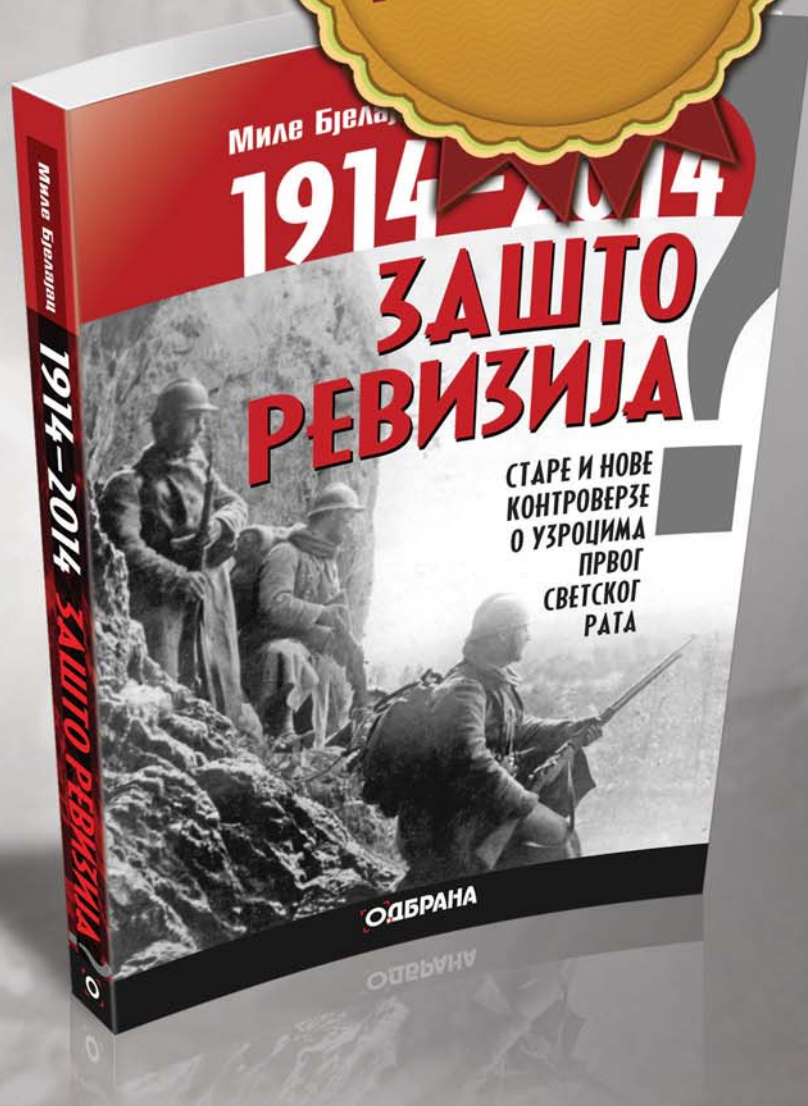
1914-2014 ЗАШТО РЕВИЗИЈА

**СТАРЕ И НОВЕ КОНТРОВЕРЗЕ О
УЗРОЦИМА ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА**

аутора Милета Бјелајца

Сви смо свесни тенденције ревизије улоге Србије 1914, проналажења нових криваца за избијање Првог светског рата. Чињеница је да се ту негде и наша знања о новом ревизионизму завршавају. Какав је заиста, колико дубок, из којих корена потиче, од којих аутора, са којим образложењима и намерама је настао ревизионизам о коме се говори, мало је коме познато. Књига др Бјелајца прва је у Србији која научно и популарно полемиче са трендом ревизије о улози Србије 1914. године. Она нуди одговоре на поменута питања.

Броширано / ф. 14×20 / 248 стр.
шифра: 111303
Цена: 495,00, са попустом: 396,00

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем књигу:
1. Шифра 111303/„1914–2014 • ЗАШТО РЕВИЗИЈА“,
по цени од 396,00 динара

Купац

ЈМБГ

Адреса становања, улица и број

Место

Телефон

Потпис наручиоца

Плаћање наручених издања врши се унапред. Доказ о улази целокујној износа доставиши МЦ „Одбрана“, након чега испоручујемо књиге. Купљена издања биће достављена поштомексресом на шериш куйца.

ОДБРАНА

Медија центар „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs, www.mod.gov.rs

АУТОРИ
СВЕТКО КОВАЧ
БОЈАН ДИМИТРИЈЕВИЋ
ИРЕНА ПОПОВИЋ ГРИГОРОВ

СЛУЧАЈ РАНКОВИЋ

АРХИВА
КОС-а

Књига говори о афери која је променила ток историје социјалистичке Југославије. У центру те афере био је Александар Ранковић, први човек југословенских и српских служби безбедности и организациони секретар Комунистичке партије. Заснована на до сада непознатој архивској грађи Војне службе безбедности, књига проблематизује читаву „Брионску аферу“, супротстављајући нове и непознате податке тада изреченим оптужбама.

Броширано / ф. 15×23,5
548 стр.
шифра: 111316
Цена: 1.210,00
са попустом: 847,00

НОВО
ИЗДАЊЕ

ОДБРАНА

Медија центар „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs, www.mod.gov.rs

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем књигу:
1. Шифра 111316/„СЛУЧАЈ РАНКОВИЋ“, по цени
од 847,00 динара

Купац

ЈМБГ

Адреса становања, улица и број

Место

Телефон

Потпис наручноца

Плаћање наручених издања врши се унапред. Доказ о уилаши целокујној износа досћавиши МЦ „Одбрана“, након чега испоручујемо књиге.
Купљена издања биће досћављена поштексиресом на шереш куйца.

Специјални прилог

АРСЕНАЛ

95

Авион Embraer KC-390

БРАЗИЛСКИ ТЕШКАШ

Фамилија кинеских точкаша 8x8

АМФИБИЈСКА И ВОЗИЛА ПОДРШКЕ

Авион Јак-40

ТРОМОТОРИ ЈАКОВЉЕВ

Фамилија кинеских точкаша 8x8

АМФИБИЈСКА И ВОЗИЛА ПОДРШКЕ

САДРЖАЈ

Фамилија кинеских точкаша 8x8
АМФИБИЈСКА И ВОЗИЛА ПОДРШКЕ 2

Савремена торпеда и системи
ракета-торпедо (4)
ПОВЕЋАНА ПРЕЦИЗНОСТ И ДОМЕТ 10

Авион Embraer KC-390
БРАЗИЛСКИ ТЕШКАШ 14

Чешки школско-борбени
авион Л-39
НОВИ НАРАШТАЈ АЛБАТРОСА 18

Ловачка авијација
у Првом светском рату (2)
НА РАТНОЈ ПОЗОРНИЦИ 22

Авион Јак-40
ТРОМОТОРИ ЈАКОВЉЕВ 26

Уредник прилога
Мира Шведић

Дизајн и припрема за штампу
Марија Марић

У развоју и производњи оклопних борбених возила точкаша током прве деценије овог века, Кинеска народноослободилачка армија посветила је већу пажњу пројектовању, развоју и производњи возила формуле погона 8x8 него раније. Разлог су предности које за одређене оперативне мисије имају точкаши с таквим погоном. При томе су висока покретљивост на путевима и изван њих, а и амфибијска својства, значајне особине читаве те серије.

Кежњи леопарг ZBL-09 8x8 APC/IFV Snow Leopard јесте оклопни транспортер (ОТ), односно борбено возило пешадије (БВП), који је првобитно

имао ознаку ZBD-09, а када се у развој и производњу укључила и компанија „Poly Technologies“, означено је са Type-07P, а у извозној варијанти VN-1 или PF-2006.

Нова компанија у унутрашњој Монголији, IMFMGS, стартовала је са својим развојем исте категорије возила под ознаком Туре-09 WAIFV (точкашко БВП) и започела масовну производњу.

Варијанта PF-2006 не разликује се много од стандардног модела, већ само по детаљима. Како се у приказу код стра-

них и кинеских медија оба базна возила често означавају и као IFV (БВП) и APC (ОТ), а описује иста конструкција, то се и у овом приказу говори о оба возила у једном тексту.

Снежни леопард

За развој ZBL-09 послужила је платформа старијих модела WZ-551 6x6, са продуженим оклопним телом. Првобитно се рачунало на извоз осмоточкаша, јер је тражња у страним армијама за осмоточкашима била већа. Међутим, проверени квалитети на тестовима, а и пракса у страним армијама да се све више користе возила 8x8, уверили су руко-

водиоце КНОА да је то возило оптимално решење и за опремање домаћих лаких механизованих јединица и снага за брзе интервенције, па је захтев произвођачима био да што пре започну серијску производњу. Тако се 2006. године појављује као ново возило 8x8 на тестовима војње, а 1. октобра 2009. узима учешће на паради у Пекингу, поводом шездесетогодишњице НР Кине. Најмасовније се производи варијанта БВП. Процењује се да у јединицама већ има око 1.000 нових возила различитих наменских верзија, на бази ZBL-09 8x8.

Возило је модуларне конструкције, која омогућује да се на истој платформи реализује више врста наменских борбених возила. Основни модули су заједнички с возилима друге намене: погонски агрегат, трансмисија, ходни део, погон на води (код неких изостављен) и оружна станица, односно купола.

Оклопно тело израђено је од заварених челичних плоча а, према потреби, може додатно да се ојача монтажним панелима додатног оклопа. Оклоп штити од панцирних пројектила 7,62x54 mm на даљини 100 m кружно, а напред од калибра 12,7x108 mm. Додавањем композитних панела повећан је ниво заштите, кружно од пројектила 12,7 mm на 100 m, а напред од 25 mm на 500 метара. Иако је предвиђена могућност додатне заштите од РПГ, ИЕС и мина, за сада није приказивано такво решење, осим на новим транспортерима 4x4 типа CS/VP3 MRAP, по лиценци јужноафричке компаније MLS, који су приказани на Eurosatory 2009. Уговор из 2010. године обухватио је само 11 возила, по цени око 550.000 долара за једно возило.

Иако, на први поглед, ОТ/БВП типа ZBL-09 подсећа на швајцарски ОТ Piranha 8x8, он има више сопствених карактер-

истика унутрашњег распореда. Оба предња два члана посаде могу, у случају потребе, из управног одељења да пређу у задњи део транспортера, поред моторног одељења. Посада се обично састоји од командира, возача и нишанџије и седам чланова искрцног десанта, код БВП, а до 10 војника код ОТ. Бројност посаде зависи од наоружања возила и намене. Искрцна посада излази кроз задња врата или кроз два отвора са поклопцима на крову. Код неких верзија врата-рампа монтирана су позади, са покретањем путем сервомотора. За разлику од већине новијих ОТ, формуле 8x8, искрцна посада ZBL-09 може да отвара ватру из личног наоружања кроз пушкарнице на бочним зидовима и задњим вратима.

Маса возила варира од 18,5 до 21 t (димензије: 8,0x3,0x2,1 m), зависно од варијанте. Може бити наоружано широким избором купола и оружних станица. Варијанта ОТ, ZBL-09APC, наоружана је митраљезом 12,7 mm у полуоклопљеној куполици и са 2x3 БДК 76 mm. Постоји подваријанта и са једним лансером ПОР Туре-73С/D (HJ-8) Red Arrow („црвена стрела“), унапређена верзија руских ракета „маљутка-2М“. Оне имају повећани домет са полуаутоматским системом вођења (до 6.000 m) и пробојност оклопа око 1.000 mm иза ЕРО, па су ефикасне и против тенкова новије генерације. Варијанта БВП ZBL-09 IFV, у серијској производњи, наоружана је двоседом куполом (маса 1.500 kg) у коју су уграђени: аутоматски топ 30x165 mm (модификација руског 2А72 и украјинског „шквал“ 30 mm) са 200 метака у спремишту и са челичном укрутом око цеви; спрегнути митраљез 7,62x54 mm са 1.000 метака; два лансера ПОР истога типа на бочним странама куполе те 2x3 БДК 76 mm.

Возило ZBL-09 8x8 IFV форсира реку

Такође, у примени је од скоро нова купола-једносед са топом 30 mm, спрегнутим митраљезом 7,62 mm и једним лансером ПОР НЈ-73С, те новим СУВ-ом, која је првобитно опредељена за гусенични БВП Туре-86G (модификовани руски БМП-1), али се уграђује и на извозне верзије точкаша, у обе конфигурације погона (6x6 и 8x8). У такву куполу се, за неке ОТ/БВП, уграђује и лицензно произвођен амерички топ FMC 25 mm Bushmaster. Из топа 30 mm отвара се прецизна ватра са панцирним пројектилима на даљини до 2.500 m, а са разорним ефективно до 4.000 m, укључујући и дејство по хеликоптерима. Нишанција располаже дневно-ноћном нишанском справом и ласерским даљиномером, интегрисаним у панорамском уређају заједно са СУВ-ом.

ZBL-09 погони шестоцилиндарски турбопрехрањивани дизел мотор, DEUTZ BF6M1015 CP, водом хлађени, снаге 330 kW/440 КС, с механичком трансмисијом, који обезбеђује висока експлоатациона својства у тропским условима и на екстремно хладним подручјима Кине. Немачки мотор произво-

ди се лицензно у Кини. У зимским условима може да стартује до -35 °C. Мотор је показао високе стандарде експлоатације (радни век до 15.000 м/ч), а емисија издувних гасова је нивоа EURO II+.

Код ходног уређаја примењен је интернационални модул рамовске потпоре и пренос снаге типа „Н“, којим се смањује висина пода возила, повећавајући унутрашњи простор и ојачава конструкција возила, која треба да штити од експлозије 6 kg TNT. Ослањање је независно с осцилујућим раменима погонских мостова, типа MC Pherson. На задња два моста уграђено је подешавајуће хидропнеуматско вешање.

Кретање је по формули 8x4 на путевима или 8x8 изван њих. Систем за управљање је с хидрауличним сервоуређајем, закретањем прва два пара точкава. Точкови имају редукуију степена преноса и централну регулацију притиска у пнеуматцима, што нуди високе перформансе у теренској вожњи, те савлађивање препрека (ров ширине 1,8 m, зид 0,55 m успон 60%, нагиб 30%). Максимална брзина на путу је до 100 km/h (40 km/h теренска вожња) с аутономи-

јом од 800 километара. Возило је амфибијско. Покреће се на води с два пропелера, постављена иза задњих точкава, брзином до 8 km/h.

Стандардна опрема садржи: уређај за кондиционирање ваздуха у посадном простору; ГПС систем у комбинацији са инерционим системом навигације; систем IFF, електронски КИС, уређај за НХБ заштиту; уређај за дигиталне електронске комуникације; различите типове електронских система информација о стању уређаја возила и погонског агрегата. За вожњу ноћу постоји новији систем пасивног уређаја за претварање заостале светлости у видљиву.

На бази платформе ZBL-09 развијена је читава серија возила посебне намене. У овом прилогу дат је краћи приказ само неколико возила на шасији 8x8.

Возило за ватрену подршку

Возило ZTL-09 (8x8) 105-mm fire support vehicle (или PTL-09, извозна варијанта VN-1 или Туре-07Р) јесте возило за ватрену подршку новије производње. Ушло је у оперативни састав КНОА 2009.

Возило PTL-09 8x8 105 mm са новим обликом куполе

ВК-1090 8x8 120 mm амфибијски ПТ шoи

године. Серијска производња је у пуном замаху. Већ се извози у неке земље. Има масу око 20 t и четири члана посаде. Димензије су: дужина са топом 9 m (8 m без топа), ширина 3 m, висина три метра.

Према неким подацима, то оруђе, иако израђено на бази истог корпуса као оклопни транспортер ZBL-09, има другачије компонован унутрашњи простор. Уместо напред десно, моторно-трансмисионо одељење је позади. Напред лево налази се место само за возача, а не за два члана посаде. У средини је борбено одељење са куполом. Код најновије варијанте моторно-трансмисионо одељење опет је враћено на претходни распоред, с тим да је купола мало померена уназад. Задњи простор оклопног тела има улазна врата за утовар муниције и потребне опреме. Таквим распоредом основних делова возило више подсећа на тенк. Међутим, важно је уочити могућност коришћења истих основних габарита и облика оклопног тела за другачији распоред агрегата и наоружања, што смањује трошкове при конструисању осталих наменских возила. По облику РТЛ-09 подсећа на италијански ловац тенкова В1 Centauro (тенк на точковима).

У односу на основну варијанту сличног возила (РТЛ-02 бx6 100 mm), добило је топ 105 mm олучене цеви, веће ватрене моћи, који води порекло од лиценцно произвођеног британског топа 105 mm L7(L/52). Има перфорирану гасну кочницу, термоизолациону облогу и одводник барутних гасова, а пуни се ручно. Може

да испалује и муницију НАТО производње, дакле и најновију западну муницију високих балистичких особина. Како је у производњи више других лаких ОБВ, гусеничних, са истим топом, а однедавно и најновији лаки тенк Туре-99А2, то олакшава снабдевање муницијом. Возило је јефтиније у производњи од основних тенкова. Такође, погодно је за брза кретања по путевима, а и ван њих.

Купола је слична оној код новог лаког амфибијског тенка ZTD-05 с топом 105 mm, који се претежно налази у саставу морнаричкодесантних снага. Код најновије верзије тога возила уочава се потпуно нов облик куполе, оригиналне конструкције. Издуженија је, напред изразито, а са страна благо закошеног оклопа. Средиште куполе је мало померено уназад. Бацачи димних кутија (БДК) су на крову куполе, уместо напред. Ефикасна даљина гађања је до 2.000 m по оклопним циљевима. Топ може да испалује муницију тог калибра предвиђену за лаке амфибијске тенкове, старије моделе основних тенкова с тим калибром, а и НАТО муницију тога калибра. Према страним изворима, кумулативна муниција пробија оклоп 460 до 500 mm RHA оклопа. У комплекту је и поткалибарна муниција чија пробојност оклопа је слична. Из топа се испалују и ласерски вођени кумула-

тивни пројектили GP2 (модификовани 9M117 „бастион“) на даљинама до 5.000 метара. Вероватноћа погађања статичког циља првим хицем јесте 90%. Велики домет са ласерски вођеним пројектилима омогућује и гађење хеликоптера.

У борбеном комплекту муниције има и разорних пројектила. Занимљиви су подаци о поткалибарној муницији са језгром од легуре са осиромашеним уранијумом. Пробојност оклопа тих пројектила се скоро изједначила са кумулативним.

У помоћном наоружању има спрегнути митраљез Туре-80 7,62x54 mm и на крову ПАМ QJC-88 12,7x108 mm. Нема података о броју метака у комплекту муниције. На првим серијама су на куполи, десно и лево напред, по 6 БДК 76 mm, а код најновије верзије лансери БДК су на крову куполе, лево и десно.

Из „Норинка“ се наводи да је возило опремљено савременим електронским уређајима и СУВ-ом, према решењима најновијих кинеских тенкова. Такође, инсталиран је и дигитални КИС, а и уређај за сателитску навигацију – ГПС.

Пасивну заштиту обезбеђује панцирни челик (заварене конструкције) с додатним керамичким композитним панелима. Према кинеским изворима, ефикасну заштиту с предње стране возила чини од панцирних пројектила 25 mm, а кружно панцирни пројектили од 12,7 mm.

За погон возила примењен је исти агрегат, дизел мотор са турбопрехрањивањем, водом хлађени немачки Deutz BF6M1015C од 440КC/330kW, произвођен у Кини. Уграђена је и аутоматска трансмисија. Такође, инсталиран је уре-

ZBL-09 8x8 APC наоружан митраљешом 12,7 mm

ђај за централну регулацију притиска у пнеуматичима. У стандардној изведби има пропелерски погон позади за пловидбу на води. Код извозне варијанте VN-1 уочава се недостатак пропелера за погон на води. Перформансе покретљивости идентичне су са базним возилом ZBL-09 APC.

Ловац тенкова

Развој новог ловца тенкова VK-1990 са топом 120 mm глатке цеви, на бази шасије возила ZBL-09 8x8, најављен је 2001. у компанији „Machinery Manufacturing Co.Ltd“, у саставу корпорације „Norinco“. Искуства и полигонска испитивања, у том периоду развојних модела самоходних оруђа точкаша (6x6 и 8x8) с топовима 100 и 105 mm, уверила су КНОА да је потребно ићи корак даље – развити моћније средство способно да ватром из свога топа избаци из борбе и савремене тенкове. За такву намену су већ имали развијен топ неолучене цеви 120 mm, према западним стандардима, који су уграђивали у гусенични ловац тенкова (Type-8/PTZ-89) и домаће тенкове крајем деведесетих година. Иако подсећа на италијански модел Centauro 105, има извесних разлика унутрашњег реда.

Реч је о борбеном возилу масе 22 t (по другима око 24–26 t), са четири члана посаде и дизел агрегатом уграђеним у задњи део возила. Оклоп тела и куполе је од челичних лимова заварене конструкције, продужене шасије (дужина 7,64 m без топа, ширина 3 m, висина оклопног тела 1,64 m) у односу на базну платформу. Напред су места за возача и једног члана посаде – паралелно постављена. Имају отворе и поклопце на крову, са по три перископа, а напред су два прозора са заштитним стаклима, који се у борби затварају челичним поклопцима. Са обе стране такође су прозорска окна. Између другог и трећег точка налазе се вратанца са поклопцем за уношење муниције или принудни излаз посаде из куполе. У куполи су два члана посаде: командир лево и нишанџија десно. Отворено је питање да ли возило има аутомат за пуњење топа.

Основно оруђе, топ 120 mm глатке цеви, развијено је по угледу на немачки

Rh 120 mm L/44. Како договори нису уродили плодом, Кинези су развили свој топ продужене цеви (L/50), са полуаутоматским затварачем, перфорираном гасном кочницом на устима цеви, термоизолационом облогом и одводником барутних гасова на средини. Нови противтрзајући уређај и гасна кочница обезбедили су мању силу трзања, тако да је оруђе могло да се примени на лакој ОБВ. Није потврђено да ли поседује стабилизатор.

У саставу СУВ-а налазе се ласерски даљиномер и нишанско-осматрачке справе са пасивним системом за ноћ. Иако се у Кини одавно производе и термалне справе, у овом случају то није потврђено. Елевација и депресија топа су у распону +18 до –8 степени. У борбеном комплексу има 30 једноделних метака са полусагорљивом чауром: разорне (HE), кумулативне (HEAT) и поткалибарне (APFSDS-T). Како је задња ниша већих димензија, претпоставља се да је ту смештено око 10 топовских метака за брзу употребу, можда и аутомат за пуњење, сличан француском решењу у „лекерку“.

Нема потврде да је и код тог оруђа примењена муниција са ласерским вођењем. Пробојност RHA оклопа са стандардним пројектилом APFSDS домаће производње јесте 450 mm/2.000 метара. Нема података о муницији са осиромашеним уранијумом нити за кумулативну муницију, али се претпоставља да је њена пробојност већа од кинетичких пројектила. Такође, из топа може да се испа-

љује и муниција истог калибра топа са глатком цеви, по стандардима НАТО.

Даљина ефикасног гађања са поткалибарним пројектиlima је до 2.500 m, а са разорним до 9.000 m. Помоћно наоружање састоји се од спрегнутог митраље за 7,62x54 mm и ПАМ 12,7x108 mm на крову десно. Напред, са обе стране куполе, налазе се 4 БДК 76 милиметара. Погонски агрегат, трансмисија и ходни уређај су као код базног возила ZBL-09.

Комбиновано оруђе

Самоходни минобацач 120 mm је Type-07PA/ZBL-09 120 mm (8x8) SPM (Self-Propelled Mortar). Неки аутори означавају га као комбиновано оруђе, самоходни минобацач-хаубица. Развијено је у компанији „Poly Technologies“, прво под ознаком Type-07P APC за извоз, али се јавља и под другим ознакама. Први пут је најављено 2001, а до 2006. године било је у развојној фази, али нема потврде да је уведено у оперативну употребу КНОА, осим за извоз.

Оруђе има сличну конфигурацију као БВП типа ZBL-09 (8x8), али је скоро исте архитектуре с оруђем PLL-05 120 mm (6x6), с тим што је веће дужине – 7 m, ширине 2,65 m, висине 3,44 m до врха куполе и масе 17 тона. Четворочлана посада је распоређена само са возачем напред, а три члана су у куполи. Практично, купола је преузета са претходног оруђа. И овде је основно оруђе минобацач олучене цеви 120 mm, с полуаутоматским за-

Самоходна хаубица PLL-09 122 mm

тварачем и помоћним уређајем за пуњење оруђа кроз затварач, а не одозго кроз уста цеви, што је уобичајено за класичне минобацаче. Тиме је омогућена брзина паљбе 6 до 8 мина/ мин, 10 граната и 4 до 6 ласерски самонавођених мина. У комплекту има 36 мина-граната, од којих су шест мина за самонавођење.

Значајно је да се користе две врсте муниције, минобацачке мине и хаубички пројектили, више типова, једних и других. Максимална даљина гађања са хаубичким пројектиlima је 9,5 km, са обичним минама 8,5 km, а са допунским ракетним погоном 12,8 km. Из оруђа може да се гађа и директним нишањем са кумулативним пројектиlima на даљини до 1.200 метара. Оруђе омогућава гађање са убацном путањом циљева у закло-

стандарног БВП исте шасије. Покретљивост возила остварује се преко дизел мотора са турбопуњачем, водом хлађеног, Dong Feng Cummins 6LTAA8.9-C340 diesel (по лиценци Cummins мотора), снаге 335 kW/455 КС. Возило постиже највеће брзине на путу до 100 km/h и аутономију од 600 километара. Успешно савлађује успоне од 60%, нагибе 30%, вертикалну препреку од 0,6 m и ров ширине до два метра. Нема амфибијска својства. У Кини се развија и самоходни двоцевни минобацач 120 mm, попут финског AMOS 120 милиметара.

Самоходна хаубица

Самоходна хаубица 122 mm PLL-09 (или ZBD-09 122 mm SPH) појавила се пре неколико година, као још једно оруђе за

ватрену подршку механизованих јединица и поморскодесантне пешадије, развијено на шасији ZBL-09 8x8. У масовној је производњи и у оперативној употреби КНОА од 2009. године. Возило је подесно и за непосредно садејство са тенковским јединицама, захваљујући високој покретљивости ван комуникација. Основно оруђе је

хаубица 122 mm Туре-96, олучене цеви, са вишекоморном гасном кочницом, одводником барутних гасова и рекуператором изнад цеви, код маске оруђа (дужина најновије цеви је L/38). То је модификована варијанта руске хаубице Д-30, која је већ две деценије у наоружању КНОА. Опремљена је полуаутоматским системом за пуњење оруђа и компатибилна је за употребу муниције са руским оригиналом.

То возило је по облику идентично с основном платформом, али са новом куполом (Туре-86), прилагођеном за хаубицу. Маса возила је око 21 t, а димнзије су: дужина 8 m, ширина око 3 m и висина такође. Посада броји 4 до 5 чланова. По-

зади су шира врата за улазак посаде и уношење муниције. С обе задње стране налазе се пропелери за погон на води. Возило је израђено од челичних плоча заварене конструкције. Пружа заштиту од панцирних пројектила 12,7 mm са предње стране, а од панцирних пројектила 7,62 mm са бочних страна, док задња страна оклопа штити од обичних пројектила 7,62 милиметара.

Оруђе има неколико врста муниције (у возилу укупно 40 дводелних метака), масе од 14 до 22 kg, домета од 15.300 до 27.000 метара. Брзина паљбе је 6–8 мет/мин. Оруђе се покреће по елевацији од –3 до +70 степени, а по азимуту кружно, електроуређајем или ручно. Пројектил с касетним пуњењем може да пробије до 80 mm оклопа, ударом у кров оклопног возила, а основни кумулативни пројектил пробија од 460 до 580 mm RHA оклопа. Претпоставља се да је развијен и тандемкумулативни пројектил веће пробојности оклопа.

PLL-09 је наоружан и са ПАМ 12,7 mm, постављеним на крову куполе, с којим, вероватно, рукује командир оруђа. Кинеска наменска индустрија унапредила је стандардни модел хаубице Туре-96, који се сада израђује као Туре D-30-2 и, од 2007. године, уграђује на ново самоходно оруђе, на шасији зглобног теренског возила 6x6, под ознаком SH-2. Нова хаубица има пројектиле са помоћним ракетним мотором, чији је домет до 27.000 метара.

На крову је командирова панорамска нишанска справа, Туре PG-1M, с видним пољем од 10 степени у датом правцу и увећањем x4. Телескопска нишанска справа нишанције Туре-OP4M-45 увећава x5,5 у видном пољу 11 степени. У саставу СУВ-а је и индикатор правца Туре K-1.

Возило покреће турбопрехрањивани дизел мотор Deutz BF6M1015C (лицензно произвођен у Кини) јачине 440 КС/330 kW. Мотор је уграђен напред десно, чиме је ослобођен већи простор за борбено одељење – куполу, те остављен слободан простор у задњем делу шасије, за опрему, муницију и посаду. Централна регулација притиска у пнеуматичима олакшава возачу прилагођавање ходног уређаја теренским условима подлоге. Максимална брзина кретања на путевима

Возило ZBL-09 8x8 SHORAD на сајму

нима и иза брда, а и хоризонталним дејством са релативно разантном путањом.

Карактеристике ласерски вођене мине су: маса 17 до 20 kg, радијус дејства на циљу 20 m, даљина гађања од 5 до 13 километра. Висина активирања мине је 7 до 9 m изнад циља. Систем примењен на том оруђу је упрошћени уређај за хаубичка оруђа 122 mm и 152 (слично руском „китолов“). Иако не може да се поистовести са америчким XM395 PGMM и израелским системима „паметних“ (smart) пројектила, ипак је, у извесној мери, конкурентан због јефтине производње. „Норинко“ је развио тај систем и за извоз.

Балистичка заштита је обезбеђена од малокалибарских пројектила, као код

ма је до 100 km/h, на води 6–8 km/h, а аутономија до 800 km пређеног пута.

Самоходно оруђе ПВО

Самоходно оруђе ПВО малог домета ZBL-09 8x8 SHORADS јавља се и под другим називима: ZBL-09 ADS и ZBL-09 30 mm SPAAG. То је једна од новијих варијанти фамилије ZBL-09 које је развила кинеска компанија CNPMIEC. Искоришћена је, као платформа, шасија ZBL-09. Развијена је нова купола са шестоцевним топом 30 mm (модификација руског бродског шестоцевног топа АК-630). Значајна су и искуства са сопственим системом седмоцевног топа Type 730 CIWS 30 mm, систем Gatling, који је у опреми кинеских бродова и амфибијских гусеничних борбених возила LD-2000. Реч је о ротирајућем систему оруђа, где су цеви повезане прстенастим спојницама око уздужне осе, а okreћу се великом брзином око осе оруђа током паљбе. На бочним странама куполе су по два контејнер-лансера преносних ракета ПВО малог домета, FB-6A/16, унапређене варијанте домаће FN-6/FN-16, иначе модификоване по руском примеру ручних система „стрела-2” и „игла”. На чеоној страни куполе налази се по четири БДК.

Тај систем наоружања, уграђен у куполу са два члана посаде, опремљен је аквизицијским радаром на куполи, електронско-оптичким системом за праћење циља и нишањење, те дигиталним бали-

стичким рачунаром. Максимална брзина паљбе је 5.800 мет/мин, а ефективна даљина гађања до 3.000 метара. Ракетни систем ПВО FN-6 јесте трећа генерација, са пасивним ИЦ системом преносних ручних лансера ракета ПВО. У односу на претходну варијанту овога система ПВО, на каросерији кинеског возила Humvee 4x4, са ракетама FN-6A и FB-6A, возило ZBL-09 ADS је боље заштићено.

Систем је опремљен ИЦ системом за самонавођење и отпоран је на временске и топлотне емисије са земље. У куполу носу ракете налази се четири ИЦ трагача. На возилу је у систем уграђена и IFF антена. Прецизност навођења ракете на циљ оцењује се с оптималних 70% вероватноће. Ракета може да погоди циљ који има убрзање до 4 G. Ракета се погоди на чврсто гориво. Максимална брзина у сусретном дејству на циљ јој је од 360 m/s (око 1.200 km/h), а на одлазећи циљ до 300 m/s (око 1.000 km/h). Плафон дејства је од 150 до 3.500 m, а даљина од 500 до 6.000 метара. Ракета FN-16, која је такође у програму ZBL-09 (8x8)ADS, унапређена је верзија FN-6, с бољим карактеристикама.

Самоходни ПА топ

Самоходни ПА топ ВК-1060 35 mm SPAAG је на платформи оклопног возила ZBL-09 8x8, приказан 2013. године на кинеској ТВ, приликом тестирања функционалних модела, као нови пројекат, у свету познатог модела PAT 35 mm, GD-002,

швајцарске фирме „Oerlikon Contraves Swiss” (сада „Rheinmetall Air Defence AG”), као лицензно произвођено кинеско оруђе Type-99 35 mm, односно PG99 (CS/SA1). Тај топ се већ неколико година производи у Кини и налази се у великом броју оперативних састава, као једноцевно и двоцевно вучено оруђе, али и као двоцевно самоходно гусенично оруђе PGZ-07. Уградњом на точкашку платформу добијено је оруђе високе покретљивости, брзине и аутономије кретања. Плафон дејства у ваздуху је до 4.000 m, а прецизну ватру на циљеве на земљи остварује до 1.500 m даљине.

По облику оклопног тела примећује се порекло од ZBL-09 8x8, са мањим променама детаља прилагођених новој куполи, наоружању и уређајима у возилу. У предњем делу налазе се два члана посаде, паралелно распоређена. Испред њих су прозорска окна са заштитним стаклом. Са стране возила су улазна врата за посаду у борбено одељење, а позади двоја врата за улаз оператора на електронским системима. Возило није амфибијско. Погон и својства покретљивости ВК-1060 су као у базном возилу. Највећа брзина на путу је 100 km/h, а радијус кретања 800 km.

Аутоматски топ 35 mm остварује брзину паљбе до 550 мет./мин, захваљујући коришћењу повратне енергије батрутних гасова. Електроуређај у саставу СУВ-а обезбеђује велику брзину окретања куполе по азимуту – до 70 степени у секунди. На крову је кућиште оптоелектронских нишанских справа, али нема података о карактеристикама. Као и возила из исте фамилије, и код ВК-1060 примењени су системи електронске комуникације и КИС-а.

Топ је компатибилан са оруђима тог калибра, пореклом из других држава. Помиње се да сада располаже са четири врсте метака 35x228 mm: експлозивно запаљиви (HEI), експлозивно-запаљиви за полупанцирним пројектилом (SAPHEI), панцирни са тањом кошуљицом и одбацујућим носачем (FAPDS) и са програмбилним упаљачем пројектила са 152 метална субпројектила у себи.

Иако је кинеска наменска индустрија у производњи ОБВ точкаша достигла високе стандарде развијених земаља Запада и Русије, и даље интензивно развија и врло актуелна возила категорије MRAP. ■

Милосав Ц. ЂОРЂЕВИЋ

ВК 1060 35 mm SPAAG

ПОВЕЋАНА ПРЕЦИЗНОСТ И ДОМЕТ

Лансирање VL-ASROC током испитивања

Сједињене Америчке Државе биле су прва земља која је увела у оперативну употребу системе ракета-торпедо. Придружили су им се Италијани и Французи, а тренутно Русија има најразвијенији арсенал система ракета-торпедо на свету. Кинези су, такође, израдили низ система под ознаком СУ.

Системи ракета-торпедо развијени су како би се на најекономичнији начин остварила могућност противподморничког дејства на великим даљинама, уз скраћење времена дејства и поједностављење система навођења. Код тих система користе се лака торпедо, карактеристична за употребу с бродова или противподмор-

ничких хеликоптера, која представљају најрентабилнији „терет“ са гледишта масе и могућности аутономног тражења и дејства против подморнице. Таква торпедо се опремају ракетним мотором и контролним уређајима, а могу се лансирати и са бродова, из кутијастих лансера (САД, Русија, Италија), стандардних вертикалних лансе-

ра (САД) или стандардних торпедних апарата (Русија). Још једна карактеристика јесте могућност да се уместо торпедо, пројектили опремају конвенционалним или нуклеарним дубинским бомбама (мада је нуклеарно оружје данас ипак потиснуто).

У односу на торпедо, системи ракета-торпедо имају предности, а и не-

достатке. Основна предност је да се без навођења (ако се лансирају са подморнице), знатно брже, лаки противподморнички торпедо „испоручује“ у рејон циља. Такође, домети појединих таквих система су знатно већи у односу на торпедо. Међутим, није повољна чињеница да морнарице које се ослањају на такве системе, излажу сопствене подморнице ризику да противник детектује лансирање. Наиме, излетање система ракета-торпедо из воде може се лако открити, па противник добија приближну позицију саме подморнице. Такође, потпуно аутономна лака торпедо, која се носе системима ракета-торпедо, немају везу са подморницом или бродом, те не могу да „рачунају“ на обраду података, које обезбеђују рачунари високе снаге процесирања са подморнице и обучене операторе, који могу одлучити да ли је торпедо детектовало циљ или мамац. Коначно, све су то специјализована средства за противподморничку борбу, јер лака противподморничка торпедо немају ни приближно такав ефекат на циљу.

САД су биле прве

Прва држава која је увела у оперативну употребу системе ракета-торпедо била је САД. То се десило давне 1961. године са системом RUR-5 ASROC (Submarine Roc – противподморничка ракета). Он је остварио глобални успех јер је више од 200 бродова класа крстарица, разарача и фрегата било опремљено њиме, вероватно и више него свим осталим системима заједно.

Основни лансер био је кутијаста Mk16, са осам ракета и могућношћу попуне из магацина. Поред лансирања система ASROC, лансер Mk16 могао је да се користи и за лансирање противбродских ракета RGM-8 Harpoon. Такође, системи ASROC могли су бити лансирани и са једноструких лансера Mk10 и двоструких Mk26, који су иначе намењени за лансирање ракета RIM-2 Terrier или RIM-67 Standard.

Систем је морао бити опремљен и с две варијанте бојеве главе: лаки торпедо Mk46 калибра 326 mm (маса 230 kg, од тога бојева глава 44 kg, са активно-

пасивним акустичним системом за самонавођење) или нуклеарном дубинском бомбом W44 снаге 10 кТ. Основни недостатак система ASROC био је релативно мали домет – од 16 километара. Међутим, и то је било више од било ког торпедо лансираног с брода. Теоретски, на тај домет могао би се додати домет самог торпедо Mk46 од око 11 km, али је уобичајено да се торпедо лансирају на домет који је приближно упола мањи у односу на максимални, како би се обезбедило да подморница не може једноставно да „побегне“ ван њиховог домета. Уобичајени борбени комплет био је између осам (фрегате, старији разараачи) и 20 (крстарице) система ASROC.

У наоружању морнарице САД, систем ASROC замењен је унапређеном варијантом RUM-139 VL-ASROC. Нови систем ракета-торпедо има снажнији ракетни мотор, дигитални контролни систем, а лансира се из вертикалних лансера Mk 41, као и читав низ других ракета: RIM-66/67/161/174 Standard, RIM-7 Sea Sparrow, RIM-162 ESSM и RGM-109 Tomahawk. Поред повећане прецизности, VL-ASROC има увећан и домет – на 28 km, а торпедна компонента побољшана је уградњом поред постојећег Mk46 (додуше напредније варијанте) и торпедо Mk54 на систему RUM-139C VL-ASROC. Борбени комплет може варирати у широком опсегу, с обзиром на то да разараачи Класе Arleigh

Burke имају 91, а крстарице Класе Ticonderoga 122 лансера Mk 41.

Италијанске и француске противбродске ракете

Италијани су у сарадњи са Французима („OTO Melara“ и „Matra“) својевремено развили противбродске ракете Otomat, али су се у каснијем периоду Французи повукли, а Италијани наставили с развојем усавршених варијанти. Прва је била ракета Otomat 2, домета 180 km, а на основу ње је развијен и систем ракета-торпедо Milas, са извесним изменама везаним за систем навођења корекцијом путање након лансирања. Уместо полупробојне бојеве главе противбродске ракете, уграђен је лаки противподморнички торпедо MU90. Подаци о домету варирају у широком опсегу. Званично, домет је већи од 35 km, али је сасвим јасно да је, упркос повећању масе и димензија ракете због уградње торпедо уместо бојеве главе, заправо знатно већи. То сугеришу другим изворима, који наводе и 100 километара. Ради потпуне коректности треба рећи да је Milas, осим уобичајене употребе стартног ракетног мотора, заправо погоњена релативно штедљивим турбомлазним мотором.

Руски арсенал

Тренутно, Русија има најразвијенији арсенал система ракета-торпедо

Систем ракета-торпедо Milas

на свету. Они су развијени као одговор на амбициозни амерички програм развоја сличних пројектила, а с друге стране, тадашњи СССР је шездесетих и седамдесетих година био суочен са врло озбиљном претњом у виду балистичких ракета на америчким подморницама. Домети тих ракета, почев од UGM-27C Polaris A-3 и Poseidon омогућавали су досезање виталних циљева у унутрашњости СССР-а са домета који су у великој мери превазилазили 4.000 m, те подморнице нису морале прилазити близу обале СССР. Тако је уз изразито противбродску улогу против носача авиона, морнарица СССР морала релативно брзо да придода и снажну противподморничку компоненту. Први совјетски систем ракета-торпедо РПК-1 Вихр или 82Р (SUW-N-1 по НАТО) заправо и није носио торпедо, већ нуклеарну дубинску бомбу снаге пет или 10 кТ. Домет прве варијанте из 1968. био је 24, а касније је то повећано на 44 километара.

Први прави совјетски систем ракета-торпедо био је РПК-3 Метель (SS-N-14 по НАТО), који је уведен у оперативну употребу 1969. године. Развијен је на бази противбродског ракетног система П-120 Малахит (SS-N-9 по

АМБИЦИОЗНИ ПРОГРАМ

Америчка морнарица користила је на својим подморницама ракете UUM-44 SUBROC (Submarine Rocket) опремљене нуклеарном дубинском бомбом W55 снаге 1-5 кТ. Оне су прво средство тог типа. Уведене су 1965, а повучене 1989. године. То је средство еквивалентно совјетским, тј. руским, РПК-2 Вьюга, али је имало домет од 55 km, уз одсуство конвенционалног корисног „терета“.

Замена за RUR-5 ASROC и UUM-44 SUBROC требало је да буде средство UUM-125A/B Sea Lance, опремљено нуклеарном дубинском бомбом W89 снаге 200 кТ и дометом 185 km (UUM-125A) или лаким торпедом Mk50 домета 65 километара. Посебно је опасна била предвиђена варијанта с нуклеарном дубинском бомбом, која је имала могућност уништавања подморница у пречнику од 10 km од експлозије, што није давало подморници никакву шансу за спас. Поред тога, та су средства могла бити коришћена и за нападе на циљеве на земљи, односно против флотних састава. Тај амбициозни програм зауставили су крај хладног рата и прекид финансирања.

NATO). Израђен је у више варијанти, које су се пре свега разликовале по „корисном“ терету. Варијанта УРПК-3 Метель (83Р) носила је торпедо АТ-1 (5 km/21 чвор, активно-пасивно акустично самонавођење). УРПК-4 Метел-У (84 Р) је варијанта опремљена торпедом АТ-2У (7 km/40 чворова, активно-пасивно акустично самонавођење), а могла је носити и дубинске бомбе масе 100 kg или нуклеарне снаге 5 кТ. УРПК-5 Раструб (85РУ) је верзија са торпедом Е53-72 (10 km/40 чворова, активно-пасивно акустично самонавођење) или УМГТ-1,

која је заменила претходне верзије на неким бродовима. УРПК-5 (85РУС) била је верзија с нуклеарном бојевом главом. Домет тих система ракета-торпедо био је око 50 километара.

Следећи совјетски, а данас руски систем ракета-торпедо јесте РПК-2 Вьюга/82Р (SS-N-15 по НАТО) из 1981. године. Према конфигурацији сличан је првом совјетском систему РПК-1, односно америчком SUBROC (Submarine Rocket), уведеном 1965. године. Међутим, РПК-2 има пар специфичности. Док је РПК-1 био намењен искључиво за опремање бродова, а SUBROC подморница, РПК-2 се користи и са једних и са других средстава. Заједничка је системима и РПК-2 могућност лансирања из торпедних цеви пречника 533 милиметара. РПК-2 се користи са неколико типова крстарица, разарача и фрегата, као и различитих врста подморница. Постоје две варијанте – једна опремљена торпедом УГМТ-1, домета 35 km, док је она са нуклеарном дубинском бомбом снаге 5 кТ, домет 45 километара.

Интересантно је да је систем РПК-2 на неки начин оцењен као супериоран и над УРПК-4 Метел-У (УРПК-5 Раструб) и торпедима 533 милиметара. Наиме, док су противподморнички разарачи Пројекта 1155 Фрегат (Удалой) носили два четвороцевна кутијаста лансера за ракете „метел-У“ и два четвороцевна торпедна апарата 533 mm, на побољшаној варијанти Пројекат 1155.1 Фрегат 2 (Уда-

Систем УРПК-3 Метель на крстарицама „Буревестник“

лой 2) уграђена су два четвороцевна лансера за противбродске ракете П-270 „москит“, док се из торпедних апарата могу лансирати и торпеда и системи ракета-торпедо РПК-2. Борбени комплет на фрегатама Пројекта 1154 „јастреб“ (Неустрашимый) опрењеним са РПК-2 износи свега шест система, који се лансирају из истог броја торпедних цеви, што се и према руским изворима сматра недовољним.

Коначно, последњи и према дometу најмоћнији систем ракета-торпедо данас је руски РПК-6 „водопад“, односно његов еквивалент РПК-7 „ветер“ (SS-N-16 по НАТО). Основна разлика између та два система је у чињеници да РПК-6 носи нуклеарну дубинску бомбу снаге 20 кТ, а „водопад“ торпедо УМГТ-1. Та средства се издвајају по калибру од 650 мм, који је карактеристичан за совјетске/руске нуклеарне подморнице различитих типова. Друга специфичност је домет од чак 120 км, као и надзвучна брзина од 1,5 маха (РПК-2 0,9 маха). Треба рећи да није једноставно доћи до прецизних координата циља на тако великим дометима, јер је домет сонара при детекцији тихе зароњене подморнице далеко мањи. Зато је за искоришћење овог домета потребна прецизна координација са другим средствима, попут противподморничких авиона или хеликоптера, односно бродова. Штавише, за успостављање сателитске комуникације, подморница мора бити ближе површини, према неким подацима на дубини мањој од 30 м, чиме се и сама излаже опасности.

Системи 91PE1 и 91PE2 (SS-N-27 по НАТО) припадају породици ракета „клуб“. Варијанта 91PE1 се лансирана са подморница из торпедних цеви 533 мм, домета је 50 км, а носи торпедо АПР-3МЕ. Друга 91PE2 има исти пречник, али се лансира са вертикалних лансера на бродовима, има домет 40 км и носи торпедо МПТ-1МЕ. Обе ракете су надзвучне, прва има максималну брзину 2,5 а друга два маха, тако да је брзина стицања у рејон циља релативно велика.

Коначно, последњи руски систем ракета-торпедо јесте РПК-9 „медведка“, који је намењен за бродове мањег депласмана и користи торпедо МПТ-1УЕ. Дomet ракете је 20 км, а користи се на корветатама класе Ст е р е г у щ и й (Пројекат 2038.0 и 20385), које носе по шест тих ракета.

Кина

Кинези су израдили низ система ракета-торпедо, под заједничком ознаком СУ. То је први такав систем, домета 18-20 км, са надзвучном брзином од 1,5 маха и врло сличан америчком ASROC. Носи лака торпеда типа Yu-7 или ET52, а може да се лансира из лансера за противбродске ракете С-801/802/803 са појединих разарача „Luda“ и фрегата „Jiangwei“. Тестирања су извршена с подморница Туре-039.

Систем СУ-2 је дериват противбродске ракете погоњене турбомлазним мотором С-802, с кључним побољшањем у погледу повећања домета на 55 километара. Поред површинских бродова већег депласмана, специјализована варијанта СУ-2 већ је тестирана и са патролних противподморничких авиона SH-5.

Варијанта СУ-2 јесте СУ-3, али с применом руског торпеда АПР-3Е, знатно веће брзине у односу на деривате лаких западних торпеда (65 чворова). Међутим, има и знатно мањи домет – од око три километра. Како би нуклеарна подморница могла релативно брза да напусти позицију на коју је лансиран тај пројектил и удаљи се довољно далеко да је не открије трагач на торпеду и досегне торпедо, уведен је дата-линк, што је новина на кинеским системима, за разлику од оних западних и руских. Помоћу тог додатног уређаја могуће је кориговати путању

Према дometу најмоћнији систем ракета-торпедо данас јесте руски РПК-6 „водопад“

и усмерити СУ-3 у складу са кретањем подморнице.

Тај систем је универзалан и може се лансирати и са бродова, подморница, авиона и копнених лансера, али још није уведен у употребу, јер је тренутно на упоредним испитивањима са системом CJ-1.

О СУ-4 се релативно мало зна и претпоставља се да је варијанта СУ-3, прилагођена лансирању са хеликоптера. Коначно, СУ-5 је верзија за вертикалне лансере на новијим кинеским бродовима, попут разарача Туре-054D. Користе се кинески деривати западних лаких торпеда 324 мм, при чему је домет 30 км а, у случају употребе нешто тежег руског торпеда АПР-3Е, домет се смањује.

Систем CJ-1 представља дериват руског система ракета-торпедо 91PE1, са торпедом АПР-3Е. У односу на претходне кинеске системе ракета-торпедо, основна предност је врло велика максимална брзина од 2,5 маха. Тиме се смањује време лета до места ослобађања торпеда, тако да се умањују шансе да се подморница у међувремену удаљи довољно далеко како је торпедо својим трагачем не би детектовао. Дomet је између 50 и 80 километара. Средство је намењено за лансирање са бродова и подморница, а може се интегрисати у оружани систем западних и руских бродова. ■

(Крај)

Др Себастиан БАЛОШ

БРАЗИЛСКИ ТЕШКАШ

Крајем октобра бразилска компанија „Ембраер“ представила је прототип новог транспортног авиона. KC-390 представља потпуно нов дизајн, а уједно је и највећи авион икада направљен у Бразилу.

Бразилска ваздухопловна индустрија одавно није непознаница нити аутсајдер у свету авијације. Подједнако успешно пројектује и производи војне и цивилне ваздухоплове. Одмереним приступом, без мегаломанских идеја, Бразилци су деценијама градили технолошку и кадровску базу, способну да се данас носи са најизазовнијим ваздухопловним пројектима. Последњи у низу пројеката је нови транспортни авион „ембраер КЦ-390“ (Embraer KC-390), који је и пре првог лета обезбедио купце.

Бразил, као велика држава у којој су многе географске области и даље неистражене и далеко од идеје озбиљне урбанизације, умногоме зависи од различитих видова ваздушног саобраћаја и транспорта. Та врста саобраћаја значајно учествује у напретку чита-

вог друштва и државе. Зато је и пројекат војног транспортног авиона, настао по локалним захтевима и спецификацијама, добио довољно буџетских средстава како би несметано текао.

Прве идеје о новом транспортном авиону појавиле су се почетком 2006. године када је водећи бразилски произвођач авиона „Ембраер“ започео с проучавањем различитих концепција средњег транспортног авиона који би по својим особинама могао да замени амерички Ц-130 „херкулес“ (C-130 Hercules) у бразилском ваздухопловству.

Првобитна намера „Ембраера“ била је „позајмица“ низа технолошких решења, пре свега крила и погонске групе, са путничког авиона Е-190. Тако би се знатно смањили трошкови развоја и касније производње. Међутим, укључивање бразилског ваздухоплов-

ства у читав пројекат и обезбеђивање стабилног финансирања од стране бразилског конгреса условило је промену дизајна тако да су истраживања настављена у правцу конципирања потпуно новог авиона, подређеног реалним бразилским потребама. Тако је у 2008. години за развој обезбеђено 440 милиона америчких долара, а у 2009. години 1,5 милијарде долара. Врхунац је уследио маја 2014. године, потписивањем уговора о набавци 28 серијских авиона вредних 3,3 милијарде америчких долара за потребе бразилског ваздухопловства и то у ситуацији када прототип још увек није ни полетео. Процењује се да је на пројекту, само у „Ембраеру“, у овом моменту ангажовано 1.500 људи, док у развоју учествује око 50 бразилских компанија.

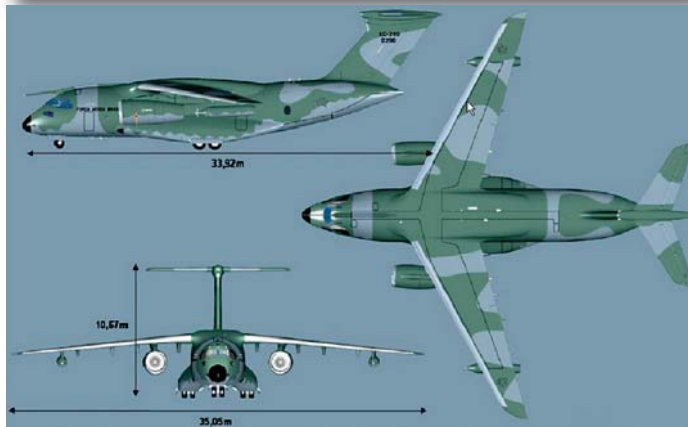
Млазни уместо турбопроп мотора

Авион КЦ-390 припада категорији средњих транспортних авиона са оквирном носивошћу терета до 23 тоне. Дизајниран је у класичном маниру војних транспортних авиона са високо постављеним стреластим крилом испод којег се налазе гондоле са погонском групом. Теретни простор је „кутијастог“ облика ради лакшег смештаја терета, а стајни трап налази се у спонзонима профилисаним на бочним странама трупа. Репне површине су у облику слова Т и њихова позиција олакшава манипулације теретом кроз репну утоварну рампу. Теретни простор је дужине 17,75 м, ширине 3,45 м и 2,9 м висине. За погонску групу одабрана су два турбовентилаторска мотора V2500-E5 компаније „International Aero Engines“ (IAE). То је конзорцијум који чине амерички „Pratt & Whitney“, британски „Rolls-Royce“, немачки MTU и јапански „Aero Engine Corporation“. Мотор V2500-E5 се тренутно користи на путничком авиону Airbus A320, а за потребе војног транспортера биће модификована његова управљачка јединица и реверс млаза ради што краће заустављања на слабије припремљеним полетно-слетним стазама.

С обзиром на комплексност пројекта, Бразилци су се одлучили на интеграцију и других подсистема и компоненти реномираних светских произвођача, а не само погонске групе. На тај начин, у авиону КЦ-390 биће интегрисани производи најпознатијих западних компанија. Штавише, ради придобијања латиноамеричког тржишта, Бразилци су се одлучили да у производњу укључе и индустријске капацитете из Аргентине, Чилеа и Колумбије, као држава које су исказале озбиљне намере да се опреме авионом КЦ-390. На сличном принципу индустријске кооперације у израду авиона су укључени и производни погони из Чешке и Португалије. Уз писма о намерама тих држава и домаћу наруџбину, у овом моменту извесна је производња 60 авиона, што представља солидан почетак. Незванично се као потенцијални купац спомиње и Шведска, која у наредном периоду треба да започ-

ОКВИРНЕ ТТ КАРАКТЕРИСТИКЕ

- погонска група....два турбомлазна мотора IAE V2500-E5, потиска 129 kN, сваки
- распон крила.....35,05 m
- укупна дужина.....33,92 m
- висина.....10,67 m
- димензије теретног простора (Δ/Ш/В)..... 17,75/3,35/2,90 m
- маса празног.....24.000 kg
- унутрашње гориво.....33.929 kg
- макс.користан терет.....23.600 kg
- макс.полетна маса.....81.000 kg
- крстарећа брзина.....850 km/h (0,8 Mach)
- плафон лета.....10.973 m
- макс.долет у прелету.....6.019 km
- долет са 13.335 kg терета.....4.815 km
- долет са 23.600 kg терета.....2.593 km
- теретни капацитет.....80 војника или 66 падобранаца, 74 рањеника на носилима, један VBTP-MR Guarani или три теренска возила HMMVV/Marruá

Кабински простор авиона савремено је дизајниран са испорукама вишенамених борбених авиона JAS-39 Gripen бразилском ваздухопловству.

Тај податак упућује на чињеницу да одређење за одређени тип авио-

на диктира индустријска сарадња, а тек у мањој мери егзактне спецификације војних корисника. Тако је, на пример, авион КЦ-390 превасходно рађен по тактичко-техничким захтевима бразилског ваздухопловства. У том смислу, авион је прилагођен употреби у Амазону, али и операцијама на Антарктику. Због већих крстарећих брзина са стандардним оптерећењем, време лета између Рио де Жанеира и Мауса у Амазону биће краће за 30 одсто наспрам турбоелисног Ц-130, што је постигнуто употребом млазне погонске групе. Управо одлука да се војни транспортер за употребу на захтевним теренима опреми само са два млазна мотора изазвала је одређено подозрење појединих експерата, које је, према тумачењу бразилских конструктора, ипак неоправдано, имајући у виду напредак технологије у домену живавости и поузданости нове генерације млазних мо-

тора. Примена два, уместо уобичајена четири мотора за ову масу војног транспортног авиона, са друге стране доноси бенефит са аспекта економичности и рентабилности експлоатације.

Транспортни капацитети авиона су носивост 23 t терета, односно 84

војника или 66 падобранаца, а могуће су и разне друге комбинације, као, на пример, 36 војника плус шест палета класе 463L. У санитарској верзији могуће је поставити 74 носила заједно са пратиоцима и потребном медицинском опремом. Бразилци су планирали да тим авионом могу да превезу и борбено возило точкаш домаће производње типа VBTP-MR Guarani или три теренска возила HMMVW, односно бразилска Maruá.

Сви произведени примерци авиона биће опремљени инсталацијом за допуну горивом у ваздуху, што је у случају већине конкурената само опција. Превођење авиона у верзију авиона-цистерне биће такође веома лако. Брзине лета авиона прилагођене су и допуни хеликоптера, који превасходно лете на мањим висинама и нижим брзинама. Авион KC-390 ће овај маневар допуњавања горивом моћи да изводи на брзинама од 220 km/h и висинама лета испод 3.000 m. Очекује се да ће у каснијим фазама експлоатације KC-390 бити искоришћен и као SIGINT или AEW платформа, тј. као авион за електронско извиђање, односно рано радарско упозорење.

Имајући у виду данашњу технологију и продужен век употребе савремених ваздухоплова, бразилски конструктори су се од самог старта определили за најсавременија решења која су доступна како би авион што дуже учинили конкурентним. То је нарочито изражено у дизајну кабинског простора у којем се, поред уређаја и подсистема карактеристичних за цивилне путничке авионе, јасно истичу и војни детаљи, попут управљачке палице, горњег приказивача и осветљења прилагођеног употреби наочара за ноћно летење.

KЦ-390 је највећи бразилски авион. Његово крило је 52 одсто веће од крила до сада највећег бразилског авиона E-195. Полетна маса је, иакође, већа од E-195 и што за 40 одсто.

Авион је опремљен тактичким радаром Gabbiano T-20, који се одликује великим бројем разнородних модела радар. На пет доњих приказивача приказују се све информације од значаја за безбедан лет и ефикасно извршење задатка. На дисплејима је могућа примена технике виртуелног приказа терена (Synthetic Vision Technology/Enhanced Vision System), која укључује компјутер-

ски генерисан тродимензиони терен, чији је приказ подешен тако да пилот види терен испред себе као из перспективе. Виртуелни приказ терена добија се на основу положаја летелице, њеног курса, GPS позиције и база података за терен и препреке.

Кабина је заштићена оклопним плочама, а носи део авиона је специфично дизајниран ради боље визуелне прегледности посаде у доњим секторима. Авион поседује широк спектар самозаштитних система као што су диспензер ИЦ и радарских мамаца, сигнализатори радарског и ласерског озрачења. Технолошки најкомплекснији су DIRCM (Directed Infrared Counter Measures), систем опремљен ултравиолетним сензорима, који детектују опасност да би она потом била отклоњена директним ометањем главе за самонавођење испалене ракете, као и систем MAWS (Missile Approach Warning Systems), који упозорава на лансирање ракетних пројектила.

Посади су на располагању и најсавременији инерцијални и GPS навигацијски системи реноми-

КОНКУРЕНТИ

Главни конкурент, чије тржиште Бразилци желе да преузму са KC-390, јесте легендарни „Ц-130 херкулес“. У поређењу са последњом варијантом Ј авиона „херкулес“, очекује се да ће KC-390 бити бржи за 15 одсто, са 18 одсто већом носивошћу. Међутим, због примене турбовентилаторског, а не турбопроп мотора, претпоставља се да ће радијус лета бити мањи за 15 одсто. „Ембраер“ ће конкурентност покушати да оствари кроз знатно мању продајну цену авиона, чиме ће бити извршен тржишни атак и на друге транспортне авионе, који не спадају у исту категорију. То су, на пример, европски тешкаш А400М, кинески Yun-8/9 (копија Ан-12), као и нешто мањи транспортни авиони попут Ан-72/74, С-27] или С295. Развој авиона KC-390 имаће импликације и на руско-индијски пројекат Иркут/НАL MRTA.

KC-390

C-130H-30

C-130H

ПРОИЗВОД ЗАПАДНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ

раних произвођача, као и уређаји за избегавање судара TCAS и идентификацију (Mode S транспондер). Војнотранспортну специфичност представља и CARP (Computed Air Release Point) технологија интегрисана са електричним (fly-by-wire) командама лета. Овај подсистем повећава прецизност одређивања тачке десантирања терета и може аутоматски да одради комплетан процес избацивања терета, почев од отварања теретних врата.

Бразилски авиони биће умрежени у везу података према локално развијаном стандарду, али ће купци по потреби добијати и друге стандарде повезивања на бојишту, као што је на пример Link 16.

Амбициозни рокови

У својим развојним плановима „Ембраер“ намерава да изради само два прототипа, што је неубичајена пракса, јер се у оваквим случајевима неретко израђује и по пет и више прототипова. Управо тако мали број про-

Премда компанија „Боинг“ (Boeing) представља својеврсног конкурента „Ембраеру“, ове две компаније су удружиле снаге у одређеним сегментима развоја и истраживања тржишта транспортних авиона. Такође, „Ембраер“ се није либио да набави низ компоненти и подсистема од најпознатијих западних компанија. Тако ће, између осталих, на авиону КЦ-390 бити интегрисани производи компанија „Rockwell Collins“ (Pro Line Fusion Avionics System са LCD приказивачима, IFIS са електронским мапама, напредни FMS систем са WAAS могућностима), „Messier-Bugatti-Dowty“ (точкови, кочнице, стајни трап), „Liebherr-Aerospace“ (систем кабинске пресурације), „BAE Systems“ (софтвер и електроника команди лета, кабинске команде), Goodrich Corporation (fly-by wire, примарни систем команди лета, ADC, системи против залеђивања), „SELEX Galileo“ (Gabbiano тактички радар), „Elbit System“ (рачунар мисије, системи за електронску самозаштиту, горњи приказивач), „Hispano-Suiza“ (електро инсталација), „Eaton Corporation“ (горивни систем), „Cobham“ (систем за допуну горивом у ваздуху), „Thales Group“ (инерцијални навигацијски систем и GPS) ... На овај се начин авион дефинитивно класификује као производ западне технологије, премда ће поједине државе пренебрегнути ту чињеницу зарад стварања илузије да авион не купују од САД или западноевропских компанија, већ од неутралне државе.

тотипова доводи у сумњу жељу „Ембраера“ да већ 2016. године испоручи први серијски примерак. Међутим, извесност првих купаца и чврста регионална индустријска сарадња „примораће“ тог произвођача да пројекат реализује у реалним временским оквири. Повољну околност представља и потреба одређеног броја стандардних купаца бразилског наоружања да набави авион са неутралног тржишта, премда се, у том случају, недвосмислено

ради о производу базираном на западној технологији.

Први лет прототипа КЦ-390 очекује се у наредних неколико месеци. Тај корак означиће почетак кључне фазе развојних испитивања, која ће одредити даљу судбину овог амбициозно замишљеног пројекта једне неутралне државе у индустријској експанзији. ■

Др Славиша ВЛАЧИЋ

Поред домаћег бразилског ваздухопловства (28 авиона) озбиљну намеру за набавку авиона КЦ-390 показали су Аргентина (6 авиона), Чиле (6), Колумбија (12), Чешка (2) и Португалија (2)

НОВИ НАРАШТАЈ АЛБАТРОСА

Авион Л-39 „сујер албатрос“

Познати чешки произвођач школских борбених авиона „Аеро“, након што је крајем прошле године најавио развој нове генерације школских борбених авиона под ознаком Л-169, недавно је покренуо и програм радикално унапређене летелице на бази легендарног Л-39 „албатрос“

Један од највећих извозних успеха чехословачке одбрамбене индустрије представља млазни авион за напредну обуку Л-39 „албатрос“ (L-39 Albatros), који је произведен у више од 2.900 примерака. Тај авион користе ваздухопловне снаге четрдесет пет земаља, а апарати у приватном власништву лете и у САД, Канади, Аустралији, Британији, Јужноафричкој Републици и још десет држава света. Чеси се надају да ће деривати тог препознатљивог производа њихове ваздухопловне индустрије имати своје место на тржишту школских борбених авиона и у 21. веку, па су кренули у развој нових летелица заснованих на концепту и дизајну „албатроса“.

Л-169 за богату клијентелу

Крајем прошле године, чешка компанија за производњу млазних ави-

она за обуку „Аеро“ најавила је развој нове генерације школских борбених авиона за напредну обуку, који ће носити ознаку Л-169 (L-169). Нови Л-169, чији се лет очекује наредне године, развија се из авиона Л-159Б „албатрос II“ (L-159B Albatros II), деривата лаког јуришника Л-159А (L-159 ALCA – Advanced Light Combat Aircraft), који је остао у фази прототипа и није ушао у серијску производњу, будући да су чешке ваздухопловне снаге потребу за савременим авионом за напредну обуку и преобуку на јуришнике задовољиле конверзијом неколико једноседа Л-159А у двоседе под ознаком Л-159Т1 (L-159T1). Циљ програма Л-169 јесте развој тренажног ваздухоплова који ће задовољити захтеве савремене летачке обуке.

Кључни захтев који треба да испуни тај програм јесте што већа примена

домаћих компоненти, пре свега, у авионици и другој опреми. Тако би требало да се избегну ограничења продаје појединим потенцијалним купцима, као што је то био случај са Л-159, код кога су, почев од погонске групе, бројне компоненте биле америчке.

У погледу летно-техничких карактеристика, нови Л-169 требало би да има већи долет. Уместо резервоара на крајевима крила (тзв. тип-танкови) применили би се интегрални горивни резервоари, уграђени у структуру крила. На тај начин би се, уз постојећих 1.300 kg горива смештеног у резервоарима унутар трупа, обезбедило додатних 600 килограма. Тако би се долет, према прелиминарним прорачунима произвођача, повећао за неких 600 километара. Поређења ради, долет Л-159А са унутрашњим горивом износи 1.570 km, док са тип-танковима и

поткрилним резервоарима достиже 2.530 километара. Двоседа прототипска верзија, А-159Б без поткрилних резервоара може да прелети 1.300 километара.

Други детаљи, за сада, нису познати. Намера произвођача је да се примени отворена архитектура како би се, према жељама сваког купца, уграђивале компоненте и опрема и западног и источног порекла. Циљна група будућег А-169 јесу земље са довољно „дубоким џепом“ које могу да купују врхунске борбене авионе, попут Су-30, па имају потребу за одговарајућим тренажним авионом.

Обука за купце са плићим џепом

Средином ове године, чешки произвођач обелоданио је да ради на новој, радикално унапређеној верзији свог популарног школског борбеног авиона А-39 „албатрос“ (L-39 Albatros) под ознаком L-39NG (NG – new generation, нова генерација). Према речима произвођача, он ће служити за основну и напредну летачку обуку, са могућношћу употребе у борбеним и извиђачким задацима. Као предности новог „албатроса“ истичу се бројне карактеристике које, према мишљењу маркетиншког тима компаније „Аеро“, дају основа да се будући А-39НГ рекламира као „најбољи у класи“.

Основне визуелне разлике новог авиона у односу на досадашње А-39 јесу редизајнирано „мокро“ крило, односно крилни резервоари уместо тип-танкова и једноделни поклопац кабине, без одвојеног ветробранског стакла.

За А-39НГ изабрана је и нова погонска група, мотор Williams International FJ44-4М, америчке производње. Тај мотор масе 305 kg, пречника 0,67 m и дужине 1,34 m, обезбеђује потисак од 16,89 kN. Опремљен је двоструким FADEC контролама. До максималног режима рада убрзава за пет секунди. У прилог нове погонске групе наводи се и ниска специфична потрошња горива, електронско покретање, ниски трошкови оперативне употребе и висок степен поузданости. Иако има нешто већи потисак у односу на АИ-

25ТЛ, коришћен на А-39Ц, тај мотор ипак има мањи потисак од PSLM DV-2, који погони верзију А-59, а остварује потисак од 24,5 килоњутна.

Један на један са првобитном верзијом

У односу на првобитну верзију авиона, који је носио ознаку А-39Ц, нова генерација има већи век употребе који, изражен у часовима, износи до 15.000 часова лета, док је раније износио 3.000 до 4.500 часова. За разлику од претходника, систем одржавања А-39НГ засниваће се на концепту ваздухопловно-техничког одржавања

ПРЕДНОСТИ

Као предности новог „албатроса“ истичу се одржавање према стању, дужи век употребе, уграђен систем праћења исправности и употребе, ниски трошкови набавке, оперативне употребе и одржавања, отворена архитектура авионике, широк асортиман опционе опреме и могућности прилагођавања конкретним потребама купца, смањење масе применом савремених материјала, замена за одржавање и коришћење захтевних компоненти и склопова, заменљивост појединих компоненти са А-39 и А-159, мала потрошња горива, могућност испоруке малих количина, те знатно побољшане летне перформансе и ТТ карактеристике летелице.

(ВТОд) према стању, тако да нису прописани посебни рокови рада за авион и мотор, који су раније износили 1.000 часова за оба ресурса. Занимљиво је да би систем одржавања авиона А-39НГ требало да буде организован у свега два степена ВТОд, уместо уобичајених три или четири.

Маса празног А-39НГ требало би да буде 3.100 kg, односно 360 kg мање у односу на Ц верзију, док би максимална маса у полетању износила 6.300 kg, што је 1.600 kg више у односу на првобитну верзију. У односу на скромних 250 kg ваздухопловно-убојних средстава (ВУБС), колико је А-39Ц могао да понесе на своја два поткрилна носача, наследник би требало да има носивост од 1.200 kg на подтрупном и четири поткрилне подвесне тачке, од којих би две имале могућност подвешавања додатних горивних резервоара, укупног капацитета 570 килограма.

Када је реч о гориву, треба рећи и да је унутрашње гориво повећано за 400 kg и сада износи 1.450 килограма. Нису дати ближи подаци о наоружању авиона, осим да може да понесе четири сахаства лансера НРЗ и авио-бомбе до 370 kg, а као опција нуди се и топ који се подвешава у подтрупном контејнеру и извиђачки подвесник.

У компанији „Аеро“ тврде да су летне перформансе новог авиона знатно побољшане. Максимална брзина на нивоу мора износи 420 чворова, односно 777,84 km/h, што је за 20 чворова више него код А-39Ц. Минимална брзина након које долази до слома узго-

А-159А је њек ове године пронашао првог уносџраног куџца, а за набавку једне ескадриле заинтересован је и Ирак

Рачунарски 3Д модел будућег Л-39НГ

на, у конфигурацији за сле-тање са 200 kg горива изно-си 94 чвора, односно 174,088 километара на час. Према тврдњама произво-ђача долет је дуплиран и са-да износи 1.400 наутничких миља, односно око 2.590 ки-лометара.

Иако на први поглед приказани подаци делују им-пресивно, треба рећи да је поређење вршено у односу на најстарију и, по много че-му, најслабију верзију „албатроса“. Примера ради, податак о носивости ВУБС од 1.200 kg за Л-39НГ заиста из-гледа као знатно побољшање ако се по-сматра у односу на Л-39Ц. Међутим, ако се исти податак упореди са носиво-шћу подвесних тачака на Л-393А од 1.290 kg долазимо до тога да је носи-вост заправо смањена за 90 kg у односу на претходника. У односу на Л-59 „су-пер албатрос“ разлика је још и већа, бу-дући да та верзија има носивост од чи-тавих 1.500 килограма.

Неизвесна будућност

Распадом Варшавског уговора, че-хословачка, данас чешка ваздухопловна индустрија, суочила се са нестанком тр-жишта, посебно у домену млазне авија-

Моџор Williams International FJ44-4A

ТТ ПОДАЦИ Л-39НГ

Размах крила.....	9,56 m
Укупна дужина трупа.....	12,03 m
Маса празног авиона.....	3.100 kg
Максимална маса у полетању.....	од 5.300 до 5.800kg
Носивост подвесног терета:.....	од 700 до 1.200 kg
Максимална брзина.....	775 km/h
Долет са унутрашњим горивом.....	2.590 km
Брзина пењања.....	23 m /s
Погонска група.....	Williams International FJ44-4M
Потисак.....	+8/-4 G

ције. Ипак, сачуван је континуитет раз-воја школских борбених авиона. Среди-ном деведесетих година Египту и Туни-су продато је шездесет авиона Л-59. С друге стране, чешко ратно ваздухоплов-ство преузело је свега неколико од 72 произведена лака јуришника Л-159. Тек ове године 14 апарата, који су били кон-зервисани, продато је америчкој при-ватној компанији „Дракен“ за мање од милион долара по комаду, а још су у то-ку преговори са Ираком за 12 летелица.

Иако се Чеси надају да ће новим авионима остварити комерцијални успех и повратити место на светском тржишту школских борбених млазних авиона (које су држали у време хладног рата), велико је питање колико је то за-иста реално у данашњем свету. Аеро-динамичка конфигурација и Л-169 и Л-39НГ, заснована на класичном, тра-пезном крилу, иако има одређених предности, ипак не може да се мери са савременим школским борбеним авио-нима, посебно при употреби за борбе-не задатке. Многи стручњаци истичу и да је за Л-159 била изабрана погрешна погонска група, што се одразило и на летне карактеристике тог авиона. С об-зиром на то да у цени савремених вој-них авиона авионика учествује са 40 до 60 процената, јасно је да лаки млазни борбени авиони ограничених могућно-

сти не могу имати већу прођу, јер се за релативно мало више новца могу купити потентније борбене машине.

На тржишту савремених авиона за напредну обуку и тзв. LIFT (Lead-in fighter trainer) категорији у понуди су, поред осталих, руски „јаковљев“ Јак-130, италијански М-346 „ма-стер“ и јужнокорејски Т-50 „голден игл“. Већ на први по-глед, простим упоређивањем тактичко-техничких каракте-

ристика, односно летних перформанси, борбених могућности и опреме ови ави-они представљају квалитативни скок, посебно у домену брзине у односу на раније генерације школско-борбених авиона. Поред тога, трансонични и над-звучни школски авиони нове генераци-је имају развијене, или у развоју, и своје борбене верзије, чиме у потпуности за-окружују како сегмент млазних летели-ца за обуку, тако и лаких борбених ави-

Планирани изглед йилоџске кабине новог авиона

она, што их чини још примамљивијим за мала ратна ваздухопловства са ограни-ченим финансијским могућностима. Да ли ће Чеси успети да се изборе за свој део „колача“ и колики ће он бити, оста-је да се види. ■

Младен ТИШМА

ЈАПАН УЛАЖЕ МИЛИЈАРДЕ ДОЛАРА У ВОЈСКУ

Ловац њеће генерације F-35 Lightning II

За повећање борбене готовост и опремање оружаних снага Јапан ће у наредних пет година издвојити 24 милијарди долара. Повећавање улагања у војску јапанска влада објашњава решеношћу да учврсти свој положај у Јужном Кинеском мору. Програм опремања највише се односи на ратно ваздухопловство и ратну морнарицу. Тако ће ваздухопловство добити нове „летеће танкере“ Boeing 787J, за снабдевање авиона F-15J и F-2 горивом у ваздуху. Предвиђена је и куповина 28 ловаца пете генерације F-35 Lightning II, те три авиона за рано извиђање Boeing 787-AEW.

Највећи део новца предвиђен је за јачање морнарице. Први пут после Другог светског рата Јапан ће пешадијске пукове трансформисати у десантне поморске снаге. За њихове потребе биће уведена два нова разарача класе AEGIS, шест гусеничних амфибијских оклопних транспортера AAV-7A1, 99 јуришних возила точкаша (8x8). Наведене снаге подржаваће два носача хеликоптера са 14 летелица, три десантна брода са десантним чамцима за транспорт снага до обале.

НОВИ ПОЉСКИ ПИШТОЉ

Фабрика оружја „Brony“, приказала је нови полуаутоматски пиштољ PR-15 Ragun, калибра девет милиметара. Пиштољ је развијен за потребе пољске армије, а замениће досадашње P-64 CZAK и P-83 Wanad. Фабрика „Brony Radom“ уговором са министарством одбране обавезала се да ће у оквиру програма „Војник будућности“ до 2022. године пољској армији испоручити 14.000 јуришних пушака MSBS 5,56 mm, 2.500 бомби за потцевне бацаче и 14.000 полуаутоматских пиштоља PR-15 Ragun.

БРИТАНЦИ РАЗВИЈАЈУ ВИШЕНАМЕНСКО ГУСЕНИЧНО ВОЗИЛО SCOUT SV

Британско министарство одбране уговорило је са компанијом „General Dynamics UK“ развој протоטיפова вишенаменског гусеничног оклопног возила SCOUT SV у четири варијанте: оклопни транспортер за осам војника, извиђачко, инжењеријско и санитарско возило, за шта је одобрена сума од 600 милиона фунти.

Оклопни транспортер и извиђачко возило биће наоружани топом калибра 40 mm, заједничким производом британског „BAE Systems“ и француског „Nexter“. Возила SCOUT SV требало би да замене постојећу фамилију од 1.133 возила CVR(T), за шта је британска влада одобрила износ од 3,5 милијарди фунти (8,39 милијарди америчких долара).

БРАЗИЛ ИЗАБРАО ШВЕДСКИ ЛОВАЦ JAS-39 GRIPEN

Крајем прошле године, у оквиру пројекта FH-2, Бразил је одлучио да за 55 милијарди долара купи 35

шведских ловаца Saab JAS-39 Gripen NG (нова генерација), који би требало да замене 12 једномоторних половних „миража“ 2000С/В, купљених од Француза 2005. године. Војни стручњаци сматрају да је одлука Бразила о куповини шведских ловаца одговор на постојање значајне флоте венецуалских авиона Су-30МКВ.

НОВИ РАКЕТНИ СИСТЕМ ЗА AW 159

Британци су се одлучили за уградњу новог ракетног система за хеликоптере Agusta/Westland AW159 Wildcat. Реч је о ракетном систему FASGW (Future Anti-Surface Guided Weapon) – будуће прецизно вођене ракете ваздух–земља. Тим системом биће опремљено 28 хеликоптера Краљевске морнарице. Тешка варијанта ракета MBDA FASGW-H и Tales LMM (Light Multirace Missile) биће уграђена на 62 морнаричка и 34 хеликоптера копнене војске. ■

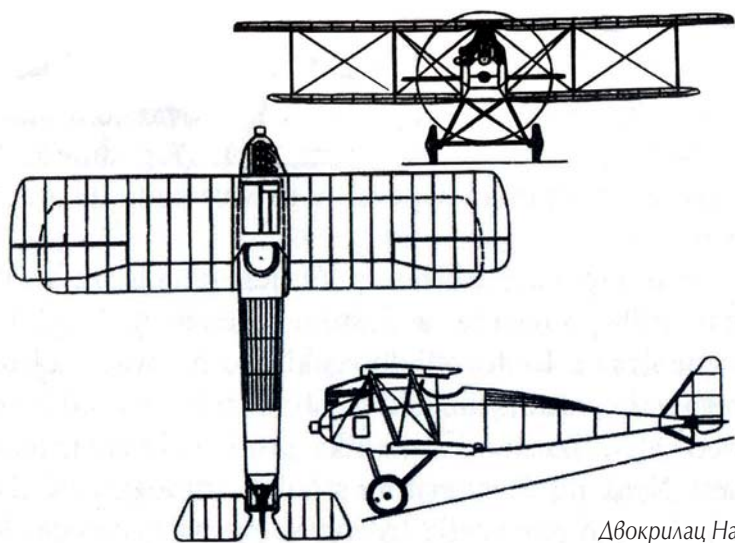
Припремио Станислав АРСИЋ

НА РАТНОЈ ПОЗОРНИЦИ

У књизи „Ловачка авиација 1914–1945“, генерал у пензији Златко Рендулић пише о одликама авиона Nieuport 11, Fokker DI, Halberstadt DII, Sopith F.1 Camel, Albatros DIII, SPAD S VII и другим, о великим пилотима асовима и легендарном Гинемеру и Црвеном барону, о крвавим годинама (1917. и 1918) Првог светског рата, када је рођена ера ваздушних борби целих формација ловаца

Французи су први изашли са успешним ловцем двокрилицем који је био надмоћан у односу на Fokker E. Био је то Nieuport 11, кога су пилоти назвали *Bébé*. Први Nieuport 11 испоручен је француском ваздухопловству (Aviation Militaire) 5. јануара 1916. и за месец дана 90 авион овог типа стиже на фронт. То је представљало прави преокрет у борбама са Fokkerom E. Наоружан је митраљезом Hotchkiss или Leis, смештеним на горњем крилу у равни симетрије авиона,

тако да је гађао изнад врха елисе и није требао синхронизацију. Звездасти ротациони мотор Le Rhone 9C од 80 КС имао је уобичајени капотаж у облику потковице, био је то сигуран и добро развијен мотор, али недовољне снаге. Доње крило имало је половину површине горњег крила и таква се конструкција називала *sesquiplane*. У ствари, главна мана у конструкцији тог авиона било је доње крило које није било довољно круто, па се увијало у пикирању, а некад се и ломило.

Двокрилац Halberstadt DII са мотором Mercedes од 120 КС

Иначе, била је то врло модерна конструкција за оно време, са ефикасним крилцима (елеронима) на горњем крилу и ефикасним хоризонталним репом са стабилизатором и кормилом. Авион је био веома покретљив по пропињању и нагибу и то му је била главна предност поред недовољно јаког мотора. Био је врло подесан за блиску ваздушну борбу (*dogfight*). Постизао је брзину од 167 km/h при земљи, а време пењања до 3.000 метара износило је 15 минута. Одмах је изванредан број авиона купила Велика Британија, а рађен је по лиценци у Русији и у Италији, а такође и у Холандији. Поред митраљеза био је наоружан и ракетама и по томе био први међу авионима у свету. То наоружање ракетама остварено је на моделу Nieuport 16, који је имао мотор истог типа, само од 110 КС, а био је бржи од модела *Bébé*. Такође, његов митраљез био је уграђен у труп са синхронизатором Alkan. Nieuport 16 појавио се на фронту у рано пролеће 1916. године, али је брзо замењен новим, много успешнијим типом, Nieuport 17.”

Француско и немачко надметање

„Фирма Nieuport је наставила рад на концепцији малог ловца са синхронизованим митраљезом, који је примарно постигао успех у ваздушној борби захваљујући својој маневарабилности, али је заостајао у брзини за новим немачким ловцима. Ипак, неки врхунски француски пилоти попут Шарл Ненжесера (Charles Nungesser) – постигали су на разним типовима Nieuporta ваздушне победе. Ненжесер је од краја 1915. до краја 1916. године оборио 20 немачких авиона и постао тако пилот – ас.

Наравно да су и Немци били свесни да ће ускоро доћи крај супериорности њиховог Fokkera E моноплана, па су и они одабрали двокрилац за свој нови ловац. Због тога већ почетком 1916. уводе нове ловце –

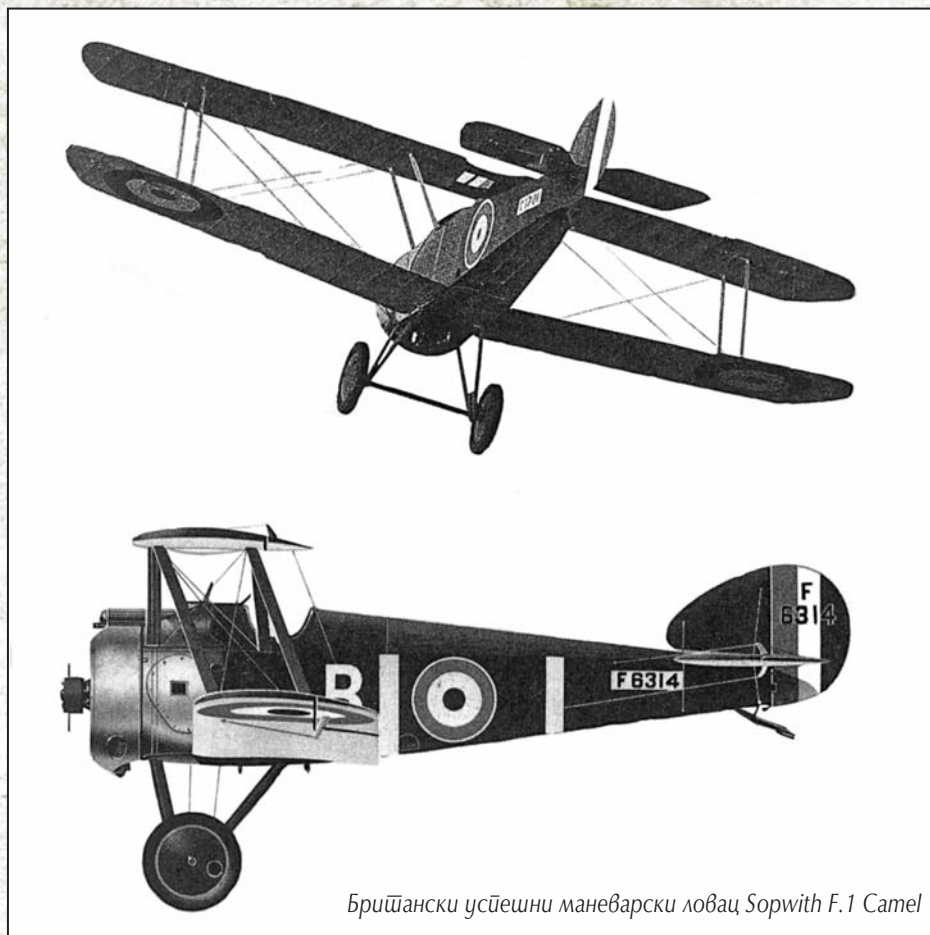
Fokker DI и Halberstadt DII. То су двокрилци са синхронизованим митраљезом и са већом брзином и далеко бољом покретљивошћу од Fokkera E.

Оба авиона слична су по конструктивној концепцији двокрилцу са четири пара упорница и са линијским мотором са воденим хлађењем (п.у. Mercedes од 120 КС).

Ради бољег хлађења мотор није имао горњи капотаж тако да је био отворен за ваздушну струју, што је јако кварило аеродинамички облик авиона. У борбене јединице улази јуна 1916. године, а одмах затим јавља се и верзија DIII, потпуно иста, само са мотором Argus AsII од 120 КС. Максимална брзина оба типа је 150 km/h при земљи, а време пењања до 1.000 метара износило је 3,5 минута. Лош аеродинамички облик мотора смањивао му је донекле максималну брзину, али је зато имао одличну брзину пењања, тако да је могао да дође у сусрет противнику са надвишењем.

Fokker DI имао је мотор Mercedes од 100 КС са воденим хлађењем, а касније исти мотор од 120 КС. На фронт је стигао у јулу/августу 1916. године. Такође и код њега горњи део мотора био је изложен ваздушној струји. Постигао је максималну брзину од 150 km/h. У принципу, то је иста конструкцијска концепција двокрилца као и код Halberstadta DII.

Halberstadt DII и Fokker DI били су конвенционални двокрилци са много бољим карактеристикама у погледу покретљивости од моноплана Fokker E; и са њима Белке унапређује тактику ваздушне борбе оснивањем већих ловачких борбених јединица. Током 1916. он је командант нове борбене јединице Jasta 2. Jasta је скраћеница од Jagdstaffel, што би одговарало ловачком сквадрону. Немци су га називали и прогонитељски сквадрон. Белке је управо развио тактику Jasta јединице, имао је у виду и укрупњавање ловачких јединица, али је погинуо у ваздушној борби. Касније се стварају још веће јединице, као што је JG или Jagdgeschwader, који има три Jasta јединице у свом саставу. То би била ловачка група, а то Британци са зака-

Британски успешни маневарски ловац Sopwith F.1 Camel

шњењем код себе називају Fighter Group. Један други тип немачке формације је JGr – Jagdgruppe, што би одговарало британском Fighter Wing. Те велике формације биле су створене тек 1917. године када су Немци почели са офанзивним акцијама и успевали у остваривању локалне превласти у ваздушном простору.

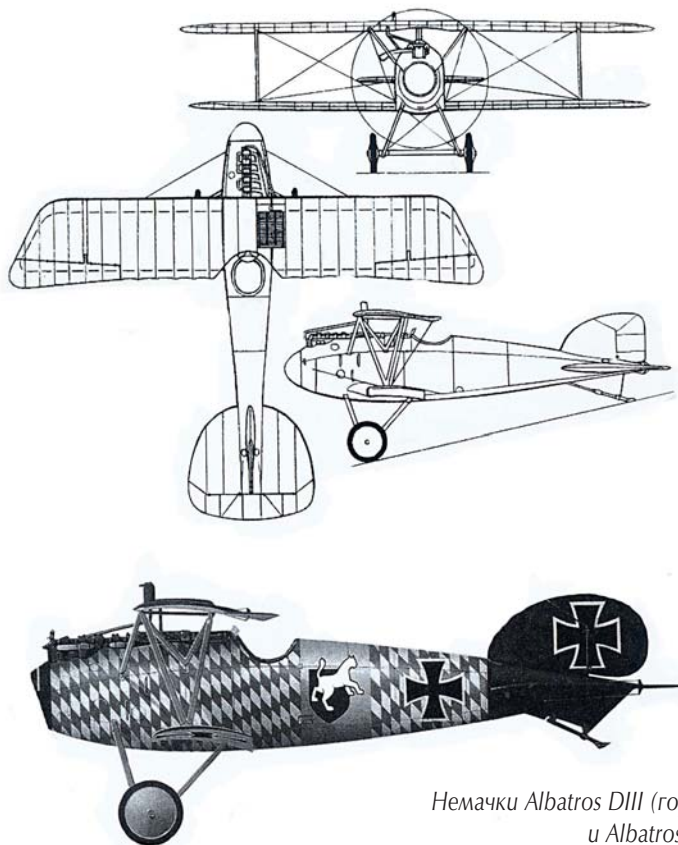
Фебруара 1916. започела је битка за Верден, која је трајала више месеци. Наравно да се ту јавила потреба за ваздушним извиђањем и коректуром артиљеријске ватре са обе стране. То доводи до великих борби ловаца који су требали да спрече противника у тим ваздушним активностима, те борбе водиле су се између Nieuport и Airco D.H.2 на страни савезника, против Fokkera и Halberstadta на немачкој страни. Наравно да су при том страдали и многи извиђачки авиони на обе стране, али ипак најгоре су прошли Британци са својим застарелим Airco D. H.2.

Када је започела тешка битка на Соми, тада су већ десетине ловачких

сквадрона учествовале у међусобним окршајима. На обе стране оборен је велики број извиђачких авиона и бомбардера."

Пилотски трикови

„Успех у ловачкој борби зависио је од перформанси авиона, али умногоме и од одважности и вештине пилота ловаца. Такође, почеле су да се користе разне тактичке варке са авионима који су служили као мамци. Обично би био послат један извиђачки авион да прецизно сними одређени сектор фронта и пратио би га само један ловац. У зони видљивости од тога усамљеног извиђачког авиона, који је служио као мамац, налазио се сквадрон ловаца и чекао је са надвишењем да непријатељски ловци загризу тај мамац, то јест да дођу по свој плен. Наравно да се, према могућностима, одабирао такав положај да сунце сија у очи непријатељским ловцима. Пошто ниједна страна није допуштала да јој се детаљно извиђа неки сектор фрон-

Немачки Albatros DIII (горња слика)
и Albatros DV (голе)

та, то су по позиву са земље ловци обавезно требали да отерају или оборе тог усамљеног шетача, како је називан усамљени извиђачки авион. При том, могли су да улете у замку и да их нападне сквадрон ловаца и то с надвишењем, што је неповољна ситуација, нарочито ако сунце сија у очи. Стога је постојало правило, *Чувај се усамљеног шетача-кицоша*. Такви трикови извођени су и у Другом светском рату, а и у неким локалним ратовима касније.

Уз такве трикове, али и све масовније борбе ловаца, почели су се јављати све више истакнути пилоти ловаца који су обарали велики број непријатељских авиона. Са извесним закашњењем јавља се један број истакнутих пилота ловаца на британској страни. Они су у почетку имали свог неуспешног ловца са потисном елисом – Airco D.H.2 са којим се нису постизали добри резултати у ваздушној борби. Ипак, са Nieuportом резултати су били много бољи. Велики губитак за Немце била је Белкеова погибија, јер био је велики организатор немачке ло-

вачке авијације и на чији предлог су формиранци Jagdstaffel. Убрзо након Белкеове смрти јавља се нова звезда на немачкој страни, која почиње да ређа победу за победом у ваздушним борбама. Био је то Манфред фон Рихтхофен (Rittmeister Manfred Freiherr von Richthofen), који је ускоро добио надимак „Црвени барон“. Он је ступио у ловачку јединицу Jasta 2 којом је командовао Белке септембра 1916. године и постигао прву од својих 80 ваздушних победа, 17. септембра на Albatrosu DII. На немачкој страни, до краја те године, јавља се преко десет пилота ловаца који су постигли преко пет ваздушних победа.”

Британске ваздушне снаге

„Године 1916. долази и до великих промена у британском Flying Corps – RFC, како су се тада називале британске ваздухопловне снаге. Командант RFC-а у Француској, Тренчард (Trenchard), увео је одвојене сквадроне: извиђачке, ловачке и бомбардерске уместо сквадрона опште намене са

измешаним типовима авиона. Он је, такође, децентрализовао своје снаге стварањем јединице винг (ing), која је садржала неколико сквадрона који су имали специфицирану намену – извиђање, подршку трупима на земљи бомбардовањем и ловачку борбу. Французи, а нарочито Немци (на свој начин), спровели су то већ пре Британаца.

Немачки успеси у борбама ловаца 1916. године на Западном фронту, често са извојеваном локалном превлашћу у ваздуху, заустављени су у септембру исте године. Пилоти Велике Британије добијају успешог ловца у авиону Sopwith Pup, који је имао одличне маневарске способности потребне за блиску ваздушну борбу (dogfight), премда му брзина није била велика. На тај начин нормално оспособљени (обучени) пилоти, а не само „асови“, постижу успех у ваздушним борбама и то у великом броју. Савезници од септембра 1916. постижу превласт у ваздушним борбама ловаца и то ће се наставити до почетка тешке и крваве 1917. године. Велика Британија уводи новог успешног маневарског ловца, Sopwith F.1 Camel, са мотором од 130 КС.

Sopwith Camel развијен је из ловца Sopwith Pup и представља добро компоновану и аеродинамички решену дрвену конструкцију покривену платном. Предњи део обложен је лимом, а капотаж мотора је аеродинамички добро обликован. Наоружан је био са два синхронизована митраљеза калибра 7,7 милиметара. Рађен је у великој серији са мотором Clerget 9B од 130 КС, затим са мотором Bentley од 150 КС, као и са мотором Le Rhône од 110 КС. Са мотором од 130 КС Clerget 9B постигао је максималну брзину од 185 km/h и време пењања до 2.000 метара за шест минута. Био је мало тежак за летење за младе пилоте, али скоро без премца по агилности и покретљивости у ваздушној борби.

Постојао је и Sopwith Triplane, који се одликовао изванредном агилношћу и покретљивошћу у ваздушној борби. Оба типа дошла су у борбене јединице са закашњењем. У Великој Британији, Royal Aircraft Factory

и даље је форсирала производњу застарелих авиона као што су Airco D.H.2 и сличних, тако да су успели типови ловаца као што је Sopith Triplan и још бољи Camel ушли у јединице са закашњењем.

Почетком 1917. немачке ваздушне снаге стварају велике јединице ловачких авиона, које ће омогућити велику концентрацију њихових ловаца на неком одабраном сектору фронта. Као што је већ споменуто, импресивна снага од два до три Jasta (Jagdstaffeln) била је JGr Jagdgruppe. JGr би одговарала британском вингу. Немци су мењали та укрупњавања ловачких јединица, па је постојао и JG Jagdgeschwader, што би била ловачка група слична пуку или вингу. Циљ је био да се створи 37 јединица Jasta до априла 1917, свака са 14 авиона и да се од њих, према потреби, стварају крупније јединице као што је JGr или JG. Највећи број тих група ловаца имале су Albatros D.III.

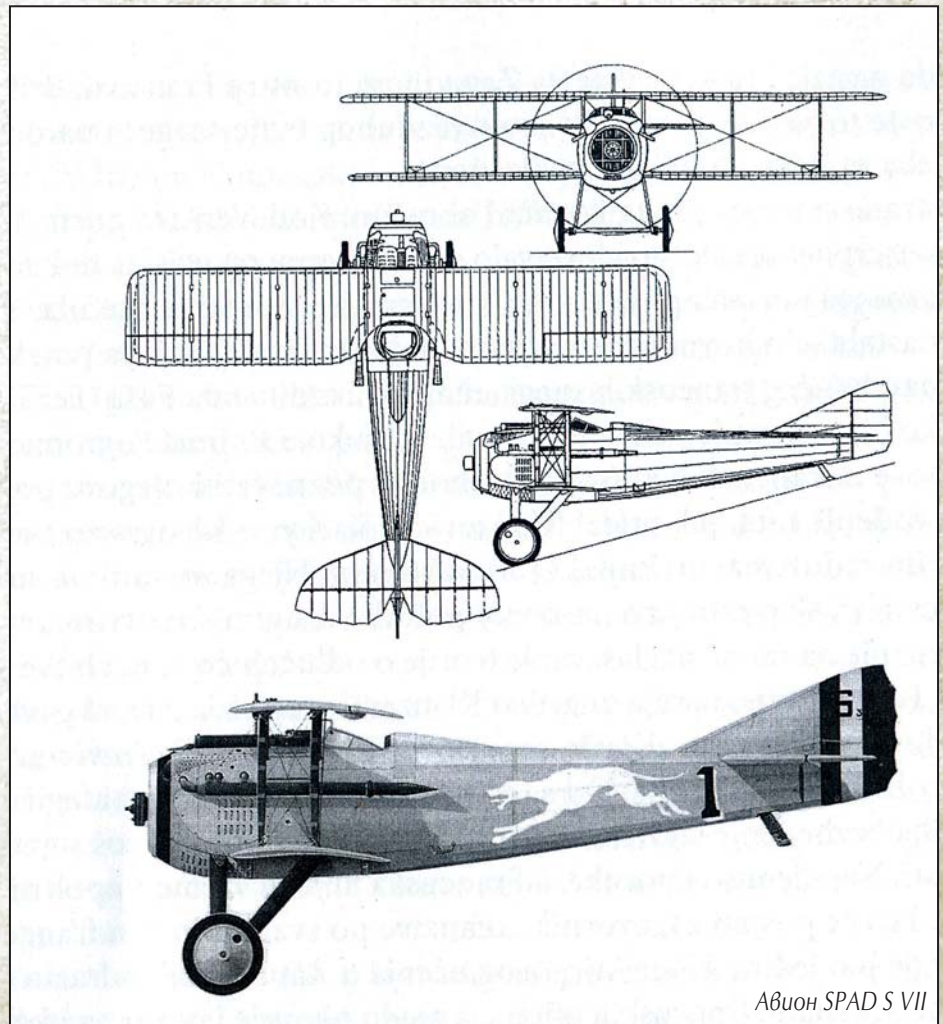
Конструктивна концепција тог би-плана, типа sesuiplan, створена је према узору на Nieuport. Доње крило, нешто мање површине од горњег, имало је само једну рамењачу, тако да је упорница која повезује горње и доње крило, типа. То је била чиста копија Nieuporta са већим горњим крилом на коме су била смештена ефикасна крилаца (елерони). Мотор Mercedes од 180 КС имао је водено хлађење, а био је својим горњим делом директно изложен ваздушној струји, што је – поред великих издувних лула – јако кварило аеродинамички облик авиона. Иначе, крила само са две упорнице „V” типа омогућавала су добру аеродинамичку концепцију у погледу отпора авиона. Наоружан је био са два синхронизована митраљеза калибра 7,92 mm, а прве испоруке борбеним јединицама почињу децембра 1916. године. Веће испоруке биле су од априла до августа 1917. године. Касније верзије добијају моторе још веће снаге. Са мотором од 180 КС максимална брзина је износила 165 km/h, а време пењања до 1.000 метара износило је 3,75 минута. Разлог зашто није могао постићи већу брзину јесте у великом отпору непокривеног дела мотора са

великом издувном лулом, али је ипак имао велику покретљивост у борби.

Немци су до априла 1917. успели да лансирају врло велику снагу од 37 Jasta јединица из којих су формирали, по потреби, велике ловачке јединице, које су са добро извежбаним пилотима лако освајале локалну превласт у ваздуху на појединим секторима фронта. Овакви путујући „циркуси”, који су одржавали Белкеов организацијски и борбени дух који уноси придошли „Црвени барон”, Рихтхофен омогућили су велико обарање савезничких авиона на одређеном сектору фронта. Савезници су били изненађени тим начином јаке концентрације ловаца, па је април 1917. био познат за британско ваздухопловство као „крвави април”. Многи сквадрону су једноставно преполовљени или су били уништени. Током месец дана 316 пилота и извиђача је било изгубљено. Истовремено, изврстан број експертних пилота ловаца

код Немаца забележило је своје ваздушне победе и постали су асови.

Поучена „крвавим априлом” британска авијација је коначно појачала своје снаге увођењем успешног ловца Sopwith F.1 Camel, који је одмах показао своју вредност у крвавој бици код Ипра, која ће трајати до новембра 1917. године. Са авионима Sopwith Camel и Bristol F-2В ловцем, заједно са француским ловачким снагама превласт у ваздушном простору почиње опет да прелази у савезничке руке. Ту се јављају пилоти са већим бројем победа попут Менок (Mannok), Бишоп (Bishop), Макадена (Mc Cudden), Фуларда (Fullard) код Британаца. Код Немаца Црвени барон, а затим Бертал (Berthal) и Фон Шлајх (von Schleich) повећавају број својих победа, али „летећи циркус” не постиже више пређашње резултате пред плимом савезничких ловаца. Французи сада излазе са новим типом ловца Nieuport, а у строј

Авион SPAD S VII

улази један од најбољих ловаца Првог светског рата – SPAD S VII.

Након већег броја, не баш успешних конструкција, форма SPAD излази са врло успешним ловцем SPAD S VII, са мотором Hispano Suiza 8Aa од 150 КС, са воденим хлађењем. Хладњак мотора био је добро укомпонован у предњи део труп, тако да је постигнут врло складан аеродинамички облик трупа. Наоружање се састојало од једног митраљеза калибра 7,7 mm Vickers са усавршеним Birkigt синхронизатором. Почетне испоруке биле су 25. фебруара 1917. године за француско и британско ваздухопловство. Испитивао га је и сам Гинемер, један од водећих француских асова, и закључио да је одличан, али да се не може мерити са немачким Халберштадтом у пењању, што овога доводи у предност. Због тога му је уграђен мотор HS 8Ab од 180 КС, са истим аеродинамичким обликом предњег дела трупа. Са тим мотором постиже брзину од 212 km/h на висини од 2.000 метара, а време пењања до 2.000 метара било је 4,67 минута. Био је то један од најбољих ловаца у Првом светском рату.

Против нових британских ловаца и француског ловца SPAD и Neuporta сада се боре немачки Albatros DV и Fokker DrI триплан на коме лети Црвени барон Рихтхофен. Легендарни Гинемер није се вратио са својим SPAD-ом са задатка 11. септембра 1917, када је имао признате 54 победе. Он је можда био највећи херој ваздушних борби у Првом светском рату, „ас“, али индивидуалиста који није могао бити узор за експертног пилота јер је на ваздушне борбе гледао као на витешку борбу.

Сви ти истакнути асови, пилоти на обе стране који су постизали велики број индивидуалних победа на својим патролним летовима, сада све више постају вође формација ловаца које остварују велики број обарања непријатељских авиона свих врста. У крвавим (1917. и 1918.) годинама Првог светског рата рођена је ера ваздушних борби целих формација ловаца, како у међусобној борби тако и у обарању великог броја бомбардера и извиђачких авиона. ■

(Наставак у идућем броју)

Златко РЕНДУЛИЋ

ТРОМОТОРИ ЈАКОВЉЕВ

Југословенске ознаке носило је шест примерака тромоторног путничког авиона Јак-40. Два авиона, која би још могла да лете, приземљена су од 2010. године и на аеродрому у Батајници чекају на одлуку о коначном статусу.

Први млазни путнички авион за регионални саобраћај уведен на редовне комерцијалне линије био је совјетски „јаковљев“ Јак-40 (Јак-40). Први лет авиона са ознакама „Аерофлота“ био је 30. септембра 1968. на линији Москва–Кострома. Седамдесетих и осамдесетих година стотине „јакова“ одржавали су линије у забаченим деловима СССР-а. Преко трећине аеродрома на које су слетали имали су уређене земљане полетно-слетне стазе и неретко само ледене површине.

Авион за такве сурове услове пројектован је у 115. конструкционом бироу Александра Јаковљева, славног конструктора ловачких авиона из вре-

мена Другог светског рата. У почетку, од 1962. године, радило се на пројекту млазног авиона Јак-40 са три мотора са, за то време, модерним аероди-

Слећање Јак-40 на аеродром Лађевици, јуна 2007. године (Александар Рагић)

намичким решењем и вертикалним полетањем и слетањем, предвиђеним за превоз путника у мрежи локалних аеродрома. Привлачност вертикалног лета убрзо се показала као нешто што више приличи филмовима о Џемсу Бонду него економској и техничкој реалности, па је 1965. године покренут рад на реалистичној замисли малог тромоторца за превоз 24 путника у регионалном саобраћају.

Јак-40 на аеродрому Сарајево 1974. године (МЦ „Одбрана“)

Салонци

Основне замисли постојећих пројеката су сачуване – авион врло једноставне конструкције, који може да се одржава на великој удаљености од техничких база, крила су велике површине, без сложених командних површина, а точкови великог пречника прилагођени за летове са тврдог тла. За погон Јак-40 изабрана су три турбовентилаторска мотора АИ-25, која су пројектована истовремено са новим путничким авионом. Први прототип Јак-40 полетео је 21. октобра 1966. са аеродрома Жуковски код Москве.

Паралелно са тестовима организована је серијска производња у 292. заводу у Саратову.

Предсеријски авиони изашли су из фабрике 1967. године. У производњи Јак-40 остао је до 1981. године, до када је завршено 1.009 комада. У ходу су проведене измене на пројекту. Дужина слетања од трећег квартала 1970. године, од 102. авиона, скраћена је увођењем „риверса“ на мотор са централним положајем. Од четвртог квартала 1971. године „јакови“ су имали резервоаре горива у крилима за четири тоне горива, уместо три, као на почетку производње.

Најпре је авион имао 24 седишта, а од 1970. године број места повећан је на 27, али са само десет килограма пртљага по путнику. Од 1972. године уграђивана су 32 седишта. Посебна „класа“ Јак-40 били су „салонци“, који су у фабрици у Саратову израђивани за ВИП превоз у две основне конфигурације – као „салон 1.

класе“ за 11 путника и „салон 2. класе“ за 16 путника.

У војној служби Јак-40 летели су најчешће као авиони у „салонској“ конфигурацији или за посебне намене, као што су летеће лабораторије.

Десетине „јакова“ још лете уз техничку подршку ремонтних завода из Белорусије, који су овлашћени за пројекат ресурса авиона према процени њиховог стања.

Авиони на Батајници

Шездесетих година широко су отворена врата за набавке за ЈНА разних средстава ратне технике произ-

Први примерак Јак-40 ев. бр. 71501 на аеродрому Бањајница почетком седамдесетих година

ведене у совјетској индустрији. Приоритет за ЈРВ и ПВО били су сложени борбени системи нове генерације, попут ловаца пресретача МиГ-21, ракетних систем ПВО „двина“, осматрачких радара П-30... На маргини тих великих програма пренаоружавања увезени су и неки авиони за посебне намене, на пример 1963. године два путничка авиона „иљушин 18Д“ за превоз висо-

У ЦИВИЛНОМ РЕГИСТРУ

Због прописа за цивилни ваздушни саобраћај свих шест Јак-40 уведени су почетком деведесетих година у регистар и добили су ознаке у секвенци за путничке тромоторне авионе – YU-AKP за 71502, YU-AKS за 71501, YU-AKT за 71503, YU-AKU за 71501, YU-AKV за 71505 и YU-AKW за 71506.

Два швајцарска „миража III” у праћњи Ј-40, којим је 1979. године у званичну посету дошла висока делегација ЈНА

ког руководства земље. У то време у инвентару имовине ЈРВ и ПВО налазило се седам двомоторних путничких авиона „иљушин Ил-14”.

Пред крај шездесетих година, једна од понуда СССР-а у привредној сарадњи са СФРЈ био је Јак-40, као авиони за кратколинијски саобраћај за југословенске авио-превознике и потенцијално за замену старих Ил-14 у ЈРВ и ПВО. На аеродрому у Београду, 26. априла 1968, приказан је Јак-40 и изведен демонстрациони лет.

Цивилне фирме тражиле су веће авионе и нису биле заинтересоване за мали тремоторац, али у ЈРВ и ПВО понуда је прихваћена и одлучено је да се набави Јак-40. У фабрици у Саратову југословенски авиони са фабричким бројевима 9120717 и 9120817 завршени су 21. маја и 22. јуна 1971. године.

АВИОНИ ЗА ЕЛЕКТРОНСКА ДЕЈСТВА

Замисао да се у наоружање ЈРВ и ПВО уведе авион за електронско извиђање (ЕИ), радио-техничко извиђање (РТИ) и аеро-фото извиђање (АФИ) анализирана је још 1980. године. Полазни захтев био је да се унутар авиона угради систем за ЕИ, а да се систем за РТИ и АФИ (камера за бочно аеро-фото снимање ЛОРАП) смести у подвеснике.

У каснијој модернизацији авиона предложена је уградња домаћег ометача веза снаге 1 kV, уређаја за РТИ ВРТИО са подручје од 1 до 18 GHz, који је осамдесетих година био један од важних пројеката ВТИ-а, затим два до четири пријемника AP-777 (подручје 1-18 GHz) шведске фирме „Satt Elektronik” или аутоматског система за РТИ CP-200 (подручје 0,5–18 GHz), америчке фирме „Сандерс” или аутоматског система Елиса, са уређајем за аутоматско узбуђивање, идентификацију и анализу радарских сигнала Dalia (подручје 0,5–18 GHz), француске фирме „Thomson-CSF”.

У то време процењивало се да би у авион могла да се уграде два

сета земаљских извиђачких пријемника ВУ-32 и гониометар, те да се обезбеди пет радних места. Посебан услов био је да ВТИ развије нови антенски систем, стабилизаторе напона 24 V за напајање електричном енергијом и рачунар за брзо одређивање положаја откривног извора зрачења. Предложено је да се за РТИ и ометање веза земаља–ваздух и ваздух–ваздух може уградити систем, који би се морао наменски развити у земљи или набавити из увоза. С обзиром на то да Јак-40 не може носити подвесни терет, одбачена је замисао да се носи подвесник за РТИ и за аеро-фото извиђање.

После више година проучавања разних понуда, наменски електронски системи за ЕИ и ПЕД наручени су 1985. године од италијанске фирме „Електроника („Elletronica”), једне од водећих у тој области, и што је још важније, фирме која је била вољна да послује са ванблоковском СФРЈ. Италијани су прихватили да буду технолошки партнери за два посла уговорена 1985. године – за ПЕД систем за Ј-22 „орао” и за ЕИ и ПЕД системе за Јак-40 и Ми-8.

У време покретања реализације задатка, 1986. године, планирано је да се авион ев. бр. 71506 што пре пошаље на ремонт у СССР како би имао пуни међуремонтни циклус. Радови на ремонту проведени су од 30. марта до 3. јула 1987. године, али је после повратка авион враћен у 675. ескадрилу, јер нови електронски системи још нису били примљени. Коначно, авион је предат заводу јануара 1989. године. Уграђени су системи за радио извиђање и радио-техничко извиђање „смарт гард” (Smart Guard) у „ариес-А”. Две антене на предњем делу су елементи система „смарт гард”, иза се налази антена навигацијског система, која је, због уградње додатне електронике, морала бити премештена на нову позицију – уназад у односу на оригиналну. Због лимита конструкције, морала се оставити у делимичном упуштеном положају.

Поткрилне антене система „ариес-А” идентичне су као на систему „ариес-Ф”, уграђеном на Ми-8 – биле су то две ОМНИ антене са црним прекривачем.

Један куриозум је да су искоришћена седишта, која су на једном

Аеродром Батајница 1977. године – припадници 675. мешовите транспортне авијацијске групе, јединице за посебна превоза, која је ту ознаку носила од 1976. до 1983. године. Пре и касније била је 675. ескадрила. (МЦ „Одбрана“)

Примљена су 16. јула 1971. у Москви. То су били авиони почетног производног модела са 27 путничких седишта и са резервоарима за три тоне горива. Прва два авиона у ЈРВ и ПВО добила су евиденцијске бројеве (ев. бр.) 71501 и 71502. Авиони су ушли у састав 675. транспортне авијацијске ескадриле (трае) на аеродрому у Батајници – јединице за коју је везана готово читава служба „јакова“ у ЈРВ и ПВО. Њени задаци били су превоз врховног команданта и руководства државе, партије и ЈНА и разни задаци превоза за потребе ЈРВ и ПВО и система одбране.

Недуго после пријема, два Јак-40 већ су служила у основној намени превоза у време вежбе „Слобода-71“, одржане октобра 1971. године. Нови авиони летели су интензивно и током припремног периода вежбе и за време ње-

Ан-26 била у употреби средином осамдесетих година, за обуку либијских навигатора и пилота у програму под шифром „Луна“.

У три лета са четири сата налета на Јак-40, проведена од 10. до 21. фебруара 1991. у организацији ВОЦ-а, проверено је како се додатни терет одржава на летне карактеристике и основне перформансе авиона. Показало се да авион у погледу стабилности и управљивости и могућности у пењању нема разлика у односу на путнички Јак-40, затим да су минималне брзине лета повећане за око 10 km/h.

Постојање летилица за ЕИ и ПЕД стриктно се скривало – на основу уговора о набавкама електронике нису се смели снимати саме летилице и прецизно антене, посебно конзоле за ЕИ и

Авион за електронско извиђање и противелектронска дејства Јак-40 на аеродрому Батајница маја 1992. године (Милан Мицевски)

ПЕД. Зато нису сачувани снимци унутрашњег изгледа.

Током 1991. године Јак-40 коришћен је за наменске задатке, најчешће с матичног аеродрома, али повремено и са аеродрома у Бихаћу.

У пролеће 1992. године, када се рат проширио на Босну и Херцеговину, повећани су задаци у електронском извиђању јер су се за ЈРВ и ПВО поја-

вили додатни безбедносни изазови – НАТО и снаге ОУН умешале су се у југословенску кризу. Током лета 1992. године разарачи и фрегате НАТО-а у Јадранском мору постали су примарни интерес на задацима праћења комуникационих канала. Са Јак-40 изведено је 128 летова са 276,45 часова налета.

ТРАНСПОРТНИ ЈАК

Једна од неостварених замисли проширења могућности Јак-40 био је развој војне варијанте са суфиксом ДТС, скраћеницом за десантни (десантний), транспортни (транспортный) и санитетски (санитарный). Према тактичко-техничким захтевима из друге половине шездесетих година, Јак-40ДТС требало је да служи за превоз до 2.500 kg терета или 24 људи са наоружањем, који би се искрцавали на земљи или у санитетској подваријанти за превоз до 26 седећих рањеника или 18 на носилима и два седећа, уз једног медицинског пратиоца. Радило се на пројекту подваријанте са великим десантним вратима и простором за 20 падобранаца за наоружање и кисеоничким системом и прибором за обезбеђење десанта. Један путнички Јак-40 преправљен је у „десантни“ 1971. године. Серијска производња је одобрена 1973. године, али су израђена само два комада, по један на бази путничког авиона са 27 седишта и са 32 седишта.

Информације о намери да се у производњу уведе Јак-40ДТС биле су познате ЈРВ и ПВО, па је, као једна од опција, анализиран у студији из 1971. године о набавци новог транспортног авиона. У анализи су поређени Ан-12, Ан-26 и Јак-40 од авиона совјетске производње, француски „бреге 941“, канадски ДНС-4 и ДНС-5 и италијански G.222. Процењено је да Јак-40 задовољава полазне захтеве – да може да превози људство и материјална средства на удаљеностима око 1.000 km, да може да користи аеродроме с травнатом ПСС и да евентуално може да служи за превоз падобранаца.

У анализи је наведено да је цена Јак-40 око 11,55 милиона динара и да би сумарна цена ескадриле од 12 авиона са резервним деловима и средствима за одржавање износила око 179,4 милиона динара. Анализом је закључено да је Ан-26 најпогоднији авион у односу на задатке.

ног трајања посаде „јакова“ имале су већу статистику налета од свих осталих авиона ескадриле заједно – два Јак-40 у 33 лета провела су у ваздуху 31 часа, а авиони „каравела“, „иљушин 18Д“ и ДЦ-6Б заједно су имали 27 летова са 23 сата налета. Мали „јакови“ били су знатно погоднији за одржава-

ње везе унутар земље у односу на сразмерно велике путничке авионе из 675. ескадриле, примарно предвиђене за превоз државног врха.

Још један пар Јак-40 примљен је 1972. године. Авиони 9222020 и 9231523, произведени 10. маја, односно 19. октобра 1972, имали су резер-

воаре за четири тоне горива. Уведени су у ЈРВ и ПВО под ев. бр. 71503 и 71504. Уследили су авиони ев. бр. 71505 (фабрички број 9630849), произведен 31. августа 1976, и 71506 (9731255), произведен 27. септембра 1977. године. Авиони 71503 и 71505 били су у путничкој конфигурацији, а 71504 и 71506 израђени

су у фабрици као „салонци“ са до 18 седишта.

Средином осамдесетих година, на предлог ЈАТ-а, разматрано је потенцијално коришћење Јак-40 за кратколинијски унутрашњи саобраћај на основу сталног уговора. У једној иницијативи из 1983. године тражено је око 600 часова ресурса за превоз путника на линији Београд–Мостар–Загреб са два авиона, у року од шест месеци. Три године касније „на столу“ је била замисао да Јак-40 лети за Бањалуку. У редовни саобраћај Јак-40 никада није уведен, али једна од последица интереса за комерцијалне послове била је одлука да се 1983. године на „јакове“ уграде по два ДМЕ-40.

За калибражу земаљских радионавигационих средстава у саставу СУЦВП деловало је авио-одељење за које су авиони и посаде обезбеђене из састава ЈРВ и ПВО. Авиони Ц-47 „дакота“ коришћени су седамдесетих година, али су због старости морали да буду замењени са новом техником. Зато су из 675. ескадриле изузета два Јак-40 ев. бр. 71503 и 71505 у која су уграђени уређаји за калибражу аме-

Инструментална табла Јак-40 ев. бр. 71503 (Владимир Јовановић)

ВОЂЕ НАВИГАЦИЈЕ

Пред крај седамдесетих и првој половини осамдесетих година један од посебних задатака за посаде „јакова“ била је подршка прелетима „галебова“ и „јастребова“, који су продати РВ Либије. На челу одељења од четири авиона, понекад и осам, летео је Јак-40 у улози вође навигације. Са мостарског аеродрома полетали су нови авиони тек произведени у фабрици „Соко“ и са међуслетањима у Италији на аеродромима у Бриндизију или у Риму и ноћењем у Палерму, прелетали су Средоземно море. Коначно одредиште био је аеродром Мисурата, где се налазила либијска ваздухопловна војна академија.

ричког порекла. На тим авионима летеће су посаде из састава ЈРВ и ПВО и носили су прописане ознаке вида.

Четири авиона која су остала у 675. трае служила су осамдесетих година за рутински путнички превоз и ВИП летове.

Ванредни задаци

Ванредни задаци превоза извршавани су октобра 1988. године за време демонстрација на Косову и Метохији када су „јакови“ превезли припаднике бригаде Савезног секретари-

Аскејско уређење „салона“ у Јак-40 ев. бр. 71503 (Владимир Јовановић)

јата унутрашњих послова (ССУП). Током 1989. године ти авиони су често до Приштине превозили високе руководиоце федерације, СКЈ и ЈНА.

Пред оружани конфликт у Словенији,

ловини деведесетих година, драстично је редукован налет на тим авионима.

Сва четири Јак-40 из 675. ескадриле променила су јуна 1997. године јединицу којој су припадали одлуком да фузионишу две ескадриле у једну 677. ескадрилу, директно подређену Команди РВ и ПВО. Стварне промене није било јер су авиони, посаде и техничари остали тамо где су и били. После истека ресурса број Јак-40 свео се са три комада на само један – авион ев. бр. 71504, популарни „салонац“.

У време бомбардовања НАТОа Јак-40 ев. бр. 71502 био је на ошвореном простору поред хангара, али путнички авион није био на листи мети (Срђан Грчић)

25. јуна 1991, 675. трае преведена је у повишену борбену готовост. Посаде „јакова“ превозиле су припаднике Бригаде ССУП и Царине из Батајнице на аеродром Церкље, одакле су са Ми-8 превожени до граничних прелаза.

У реорганизацији проведеној лета 1992. године четири „јака“ и један четворомоторни Б-707 постали су 1. авијацијско одељење 675. трае. Због међународног ембарга и промене потреба превоза на смањеној територији, у првој по-

У преподневним часовима, 25. марта, сви авиони 677. трае, укључујући и једини Јак-40, прелетели су из Батајнице на аеродром Београд. Три ави-

ЈАКОВИ ЗА КАЛИБРАЖУ

За калибражу земаљских радио-навигационих средстава у саставу Савезне управе за контролу летења (СУКА) деловало је авио-одељење за које су авионе и посаде обезбеђене из састава ЈРВ и ПВО. Авиони Ц-47 *дакоџа* коришћени су седамдесетих година и због старости морали су да се замене новом техником. Зато су из 675. ескадриле изузета два Јак-40 ев. бр. 71503 и 71505 у која су уграђени уређаји за калибражу америчког порекла.

Када је НАТО започео бомбардовање, марта 1999. године, један „јак“ за калибражу био је на матичном аеродрому Београд, а други на уградњи опреме на аеродрому Билунд у Данској. На информацију о томе да ће авион бити задржан, посада је 27. марта пријавила пробни лет и прелетела кроз ваздушни простор Данске, Шведске и Пољске до Минска у Белорусији.

Авион ев. бр. 71504, популарна „салонка“, летио је до 2004. године, до истека 32 године у служби ЈРВ и ПВО (Александар Рагић)

Авион Јак 40 ев. бр. 71503 је нестандардну схему бојања добио у време када је коришћен у СМАТСА. Нове националне ознаке добио је 24. априла 2007. године (Александар Рагић)

она остала су на аеродрому изложени бомбама. Од дејства НАТО-а, 27. маја 1999, лакше је оштећен авион ев. бр. 71501.

После бомбардовања ти авиони више нису имали перспективе и три комада, ев. бр. 71501, 71502 и 71506, продата су лета 2004. године. За потребе ВИП превоза задржан је ев. бр.

за контролу лета Србије и Црне Горе (СМАТСА) одлучила је да набави нову технику и да повуче из службе „јакове“. Оба авиона предата су 677. трае. У реорганизацији проведеној у јесен 2006. године, „јакови“ су ушли у састав 138. мтрае. Обука и повремени ВИП летови одржавани су на бившим авионима за калибражу све до 2010. годи-

ТТ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Посада.....	три члана
Погонска група.....	три турбовентилаторска мотора АИ-25, потиска по 14,7 kN
Димензије:	
– дужина.....	20.360 mm
– висина.....	6.400 mm
– размах крила.....	25.000 mm
Масе:	
– празан.....	9.275 kg
– максимална у полетању.....	13.700 kg
Перформансе:	
– максимална брзина.....	600 km/h
– брзина крстарења.....	550 km/h
– практични врхунац лета.....	8.000 m
– максимални долет авиона са 3 t горива.....	1.000 km, са резервом 600 km
– максимални долет авиона са 4 t горива.....	1.450 km, са резервом 950 km
Носивост	
– путничка конфигурација 980 kg – 27 путника са 275 kg пртљага	

71504, до истека ресурса. У међувремену, Агенција

не, када су приземљени због истека рока рада. На последњи лет, 23. децембра 2010, полетео је „јак“ ев. бр. 71505.

Још постоје шансе да се Јак-40 врати у службу јер се у белоруским ремонтним заводима може продужити живот тих авиона за додатних пет година или 6.000 часова налета после ремонта. За сада „јакови“ су на чврстом тлу до одлуке о ремонту или расходу. ■

Александар РАДИЋ

Авион Јак-40 ев. бр. 71505 на једном од последњих летиова у јесен 2010. године (Александар Рагић)

